

Tio år i EU

– effekter för konsumenterna

Tio år i EU

– effekter för konsumenterna

Referens

Magnus Olsson

Åsa Lannhard-Öberg

Anders Strandberg

Annelie Rosell

Bengt Johnsson

Patrik Eklöf

Helena Lööv

Kristina Mattsson

Claes Renström

Nötkött

Gris- & fjäderfakött

Mjök/mejeri

Spannmål och ris

Socket och potatis

Frukt och grönsaker

Olivolja

Bearbetade varor

Innehåll

Slutsatser och rekommendationer

Sammanfattning

1	Inledning	9
1.1	Bakgrund och uppdrag	9
1.2	Genomförande och disposition.....	9
2	Övergripande beskrivning av utvecklingen på livsmedelsområdet fram till 2004... 11	
2.1	Svensk livsmedelskonsumtion under perioden 1994-2004.....	11
2.2	Utvecklingen av de svenska livsmedelspriserna under perioden 1994-2004.....	15
2.3	Matens ursprung - Sveriges livsmedelsimport 1994-2004.....	18
3	Varuområdesvisa beskrivningar.....	21
3.1	Kött (nöt-, gris- och fjäderfäkött).....	21
3.1.1	Sammanfattning	21
3.1.2	Prisutveckling.....	21
3.1.3	Påverkan av gränsskydd och stödsystem	22
3.1.4	Matens ursprung.....	25
3.1.5	Konsumtionsmönster.....	30
3.1.6	Förändringar av varuutbudet.....	31
3.2	Mjök (k-mjök, grädde och ost)	33
3.2.1	Sammanfattning	33
3.2.2	Prisutveckling.....	34
3.2.3	Påverkan av gränsskydd och stödsystem	36
3.2.4	Matens ursprung.....	39
3.2.5	Konsumtionsmönster.....	43
3.2.6	Förändringar av varuutbudet.....	47
3.3	Spannmål och ris	48
3.3.1	Sammanfattning	48
3.3.2	Prisutveckling.....	49
3.3.3	Påverkan av gränsskydd och stödsystem	49
3.3.4	Matens ursprung.....	51
3.3.5	Konsumtionsmönster.....	53
3.3.6	Förändringar av varuutbudet.....	53
3.4	Socker.....	54

3.4.1	Sammanfattning	54
3.4.2	Prisutveckling	54
3.4.3	Påverkan av gränsskydd och stödsystem	55
3.4.4	Matens ursprung	57
3.4.5	Konsumtionsmönster.....	58
3.4.6	Förändringar av varuutbudet	59
3.5	Frukt och grönsaker.....	60
3.5.1	Sammanfattning	60
3.5.2	Prisutveckling	60
3.5.3	Påverkan av gränsskydd och stödsystem	66
3.5.4	Matens ursprung	67
3.5.5	Konsumtionsmönster.....	75
3.5.6	Förändringar av varuutbudet	77
3.6	Potatis.....	78
3.6.1	Sammanfattning	78
3.6.2	Prisutveckling	78
3.6.3	Påverkan av gränsskydd och stödsystem	80
3.6.4	Matens ursprung	80
3.6.5	Konsumtionsmönster.....	82
3.6.6	Förändringar av varuutbudet	83
3.7	Olivolja.....	83
3.7.1	Sammanfattning	83
3.7.2	Prisutveckling	83
3.7.3	Påverkan av gränsskydd och stödsystem	84
3.7.4	Matens ursprung	85
3.7.5	Konsumtionsmönster.....	87
3.7.6	Förändringar av varuutbudet	87
3.8	Bearbetade varor	88
3.8.1	Sammanfattning	88
3.8.2	Inledning.....	88
3.8.3	Prisutveckling	89
3.8.4	Påverkan av gränsskydd och stödsystem	90
3.8.5	Matens ursprung	90
3.8.6	Konsumtionsmönster.....	92

4	Sammanfattande bedömning och slutsatser	93
4.1	Sammanfattande bedömning och slutsatser	93
4.2	Förslag till nya frågor	95

Bilagor

Konsumentprisindex för jordbruks- och livsmedelsprodukter 1994-2004

Import till Sverige av olika bearbetade varor, 1994-2004

Slutsatser och rekommendationer

Slutsatser

- En sammanfattande bedömning är att EU-medlemskapet har påverkat utvecklingen inom sektorn och fått direkta effekter för livsmedelskonsumenterna.
- En tydlig ekonomisk EU-integrering har skett på livsmedelsområdet.
- EU-inträdet medförde en omedelbar anpassning av de svenska livsmedelspriserna, såväl uppåt som nedåt beroende på varuområde. Totalt sett har livsmedelspriserna efter EU-medlemskapet ökat mindre än priserna totalt, men en stor del av skillnaden kan förklaras av momssänkningen på livsmedel 1996.
- Kraftigt höjda konsumentprisindexnivåer mellan 1994 och 2004 för vitsocker, apelsiner, potatis, äpplen och bananer och kraftigt sänkta nivåer för nötkött, tomater, pasta och fjäderfäkött.
- Av flera orsaker, bl.a. höjda/sänkta priser, ändrade prisrelationer och nya konsumtionsmönster, har relativt stora ändringar skett i svenskarnas livsmedelskonsumtion. Stora kvantitetsmässiga per capita ökningarna noteras speciellt på köttområdet där priserna genomgående sjunkit.
- EU:s reformer av olika varuområden inom den gemensamma jordbrukspolitiken har haft begränsad effekt på konsumentpriserna.
- Livsmedlens andel av hushållens totala konsumtionsutgifter har minskat.
- Svenskarna äter alltmer importerade livsmedel. Importen sker främst från EU-länder i närområdet. Speciellt kraftiga är importökningarna för kött och ost.
- En breddning har skett av sortiment och utbud. Den ökade konkurrensen har sannolikt drivit fram denna utveckling men även allmänna konsumtionstrender etc. kan ha påverkat.

Rekommendationer

De första tio åren av EU-medlemskap kännetecknas av stora förändringar för såväl konsumenter som producenter. Vid genomgången av nuläget kan konstateras att den snabba utvecklingen fortsätter. Det är därför viktigt att nära följa utvecklingen och utvärdera konsekvenserna. Speciellt nedanstående områden och frågor är angelägna att följa:

- Konsumtionsmjölk har börjat importeras och den regionala uppdelningen av marknaden har börjat luckras upp. Det är angeläget att följa den fortsatta utvecklingen på mejerivaruområdet samt studera vilka effekter utvecklingen får på varuutbud, prisnivåer och ursprung.
- Konsumtionen av kött har ökat starkt och allt större andelar importeras. Stora förändringar har också skett vad gäller distribution och förpackning. Även omläggningen till gårdsstöd inom EU:s jordbrukspolitik kan få konsekvenser. Den fortsatta utvecklingen på köttområdet och effekterna för konsumenterna är viktig att följa under kommande år.
- EU:s gränsskydd för bananer kommer att reformeras efter ett utslag i WTO. En reform på frukt och grönsaksområdet är också planerad. Det får bedömas vara angeläget att framöver följa effekterna bl.a. för konsumenterna av dessa omläggningar.
- Det är viktigt att under kommande år nära följa hur Sveriges fortsatta EU-integration på livsmedelsområdet utvecklas liksom effekterna för såväl konsumenter som producenter.

Sammanfattning

Jordbruksverket har ur ett konsumentperspektiv samlat studerat hur utbud och priser på det totala livsmedelsområdet, liksom på olika varuområden, utvecklats under de tio första åren av det svenska EU-medlemskapet. Tyngdpunkten i studien ligger på förändringar i konsumtionsmönstret, påverkan på varuutbudet, förskjutningar i matens ursprung och stödssystemens påverkan. Åtta olika varuområden belyses särskilt. Dessa är, kött, mjölk, spannmål, socker, frukt och grönt, potatis, olivolja samt bearbetade varor.

Generellt konstateras i studien att en anpassning till de nya förhållanden som följde av EU-medlemskapet skedde direkt. I många fall var förändringar i handelsmönster och prisnivåer av en omfattning som inte noterats under tidigare år. Speciellt kraftiga förändringar skedde på områden där EU:s och Sveriges prisnivåer och handels- och regleringssystem inte var harmoniserade. Utvecklingen visar att det för Sveriges del skett en tydlig ekonomisk EU-integrering på livsmedelsområdet.

EU-inträdet medförde en omedelbar anpassning av de svenska livsmedelspriserna, såväl uppåt som nedåt beroende på varuområde. Totalt har livsmedelspriserna enligt konsumentprisindex (KPI) efter EU-medlemskapet ökat mindre än priserna totalt, men en stor del av skillnaden kan förklaras av momssänkningen på livsmedel 1996. Denna prisjämförelse baseras på vad konsumenterna direkt betalar för produkterna. Däremot beaktas inte vad som betalas indirekt via skatter. Kraftigt höjda KPI-värden under perioden noteras för vitsocker, apelsiner, potatis, äpplen och bananer och stora sänkningar noteras för nötkött, tomater, pasta och fjäderfäkött. Totalt sett har livsmedelsandel av hushållens totala konsumtionsutgifter minskat, från knappt 17 % 1994 till drygt 14 % 2004.

En allt större andel av den mat som konsumeras i Sverige är importerad. Importen sker främst från näraliggande EU-länder. Importandelen från EU-länder har ökat från 54 % år 1994 till över 70 % år 2004. Varor från Danmark har varit särskilt starka i sina inbrytningar på den svenska marknaden. Speciellt kraftiga importökningar noteras för kött och mejerivaror. Trots att livsmedelsimporten ökat är fortfarande en stor andel av den mat som konsumeras i Sverige av inhemskt ursprung. Stora variationer förekommer dock mellan produktområdena. Utvecklingen under senare år har medfört att importen tar allt större andelar på vissa varuområden där det traditionellt varit höga självförsörjningsgrader, exempelvis nötkött.

Av flera orsaker, bl.a. sänkta priser, ändrade prisrelationer och nya konsumtionsmönster, har bitvis relativt stora ändringar skett i svenskarnas livsmedelskonsumtion. Stora kvantitetsmässiga per capita ökningarna noteras speciellt på köttområdet där priserna genomgående sjunkit.

En breddning har skett av sortiment och utbud. Den ökade konkurrensen har sannolikt drivit fram denna utveckling, men även allmänna konsumtionstrender etc. kan ha påverkat. Sortimentändringar som identifierats under den senaste tioårsperioden har många gånger varit kopplade till aspekter som "bekvämlighet" och "hälsa". Under senare tid har flera produkter med längre hållbarhet introducerats. Detta har bl.a. gällt hållbarhetsbehandlad mjölk och centraliserat konsumentpackade köttvaror. Denna utveckling skapar möjligheter för handeln att få en effektiv distribution som kan bidra till lägre konsumentpriser.

EU-medlemskapet är en viktig förklaring till utvecklingen på den svenska livsmedelsmarknaden, men branschen pekar även på att utvecklingen drivs fram av andra orsaker. Grunden är konsumenternas krav/önskemål men även konkurrens från alternativa varor liksom från importerade varor inverkar. Även handelns egna märkesvaror bedöms av branschen ha stimulerat livsmedelsindustrin att arbeta fram nästa generation av produkter.

Reformer inom den gemensamma jordbrukspolitikerna på olika varuområden som genomförts efter EU-medlemskapet har haft begränsade direkta effekter på konsumentpriserna.

1 Inledning

1.1 Bakgrund och uppdrag

Sverige blev EU-medlem den 1 januari 1995. Från att ha varit ett land med en egen jordbruks- och livsmedelspolitik och en nationell marknad för livsmedel har Sverige nu blivit ett land med en jordbruks- och livsmedelspolitik och en varumarknad som är gemensam med övriga EU-länder.

Jordbruksverket har bedömt det angeläget att samlat studera hur utbud och priser på livsmedelsområdet totalt sett och på olika varuområden utvecklats under de tio första åren av det svenska EU-medlemskapet. Vid översyner av politikinhållet på livsmedelsområdet är det vanligt att utgångspunkten är ett producentperspektiv. Denna gång har Jordbruksverket bedömt det värdefullt att istället redovisa utvecklingen ur ett konsumentperspektiv.

Avsikten är inte att göra en fullständig analys av effekterna utan inriktningen är i första hand att titta på hur utbudet inkl. priser utvecklats för de svenska konsumenterna.

Tyngdpunkten ligger på:

- Påverkan på konsumentpriser
- Förändringar i konsumtionsmönstret
- Påverkan på varuutbudet
- Förskjutningar i matens ursprung
- Effekter av reformer och stödsystem

Åtta olika varuområden ska enligt uppdraget särskilt belysas. Dessa är: kött (nöt-, gris-, och fjäderfäkött), mjölkprodukter, spannmål inkl. ris, socker, frukt och grönt, potatis, olivolja samt bearbetade varor.

1.2 Genomförande och disposition

Utgångspunkten för studien har varit att ur ett konsumentperspektiv studera hur utbud och priser utvecklats på livsmedelsområdet under de tio första åren Sverige varit medlem i EU. Tyngdpunkten ligger på utvecklingen inom några för konsumenterna centrala varuområden men även på utvecklingen för livsmedelsområdet som helhet.

I rapporten redovisas i separata avsnitt utvecklingen för kött (nöt-, gris- och fjäderfäkött), mjölk (k-mjölk, grädde och ost), spannmål och ris, socker, frukt och grönsaker, potatis, olivolja samt förädlade livsmedelsprodukter (s.k. bearbetade produkter). Varje produktområde inleds med en kort sammanfattning av utvecklingen vilken följs av en redovisning av prisutvecklingen, gränsskyddets och stödsystemens påverkan, matens ursprung, konsumtionsmönster samt förändringar i varuutbudet. De varuområdesvisa beskrivningarna föregås av en övergripande och samlad beskrivning av utvecklingen på livsmedelsområdet under de tio första åren av EU-medlemskapet. I denna övergripande beskrivning finns avsnitt om svensk livsmedelskonsumtion, utvecklingen av livsmedelspriserna samt förändringar i matens ursprung under den aktuella tidsperioden. I analysen har Jordbruksverket bedömt hur kopplingar finns mellan utvecklingen och det svenska EU-inträdet men också försökt identifiera andra faktorer som direkt eller indirekt kan ha påverkat utvecklingen.

Rapporten utmynnar i ett antal slutsatser samt ett antal framåtsyftande frågor som kan vara en grund för fördjupade studier.

Ansvariga för respektive varuavschnitt är varuområdesexperterna vid Jordbruksverkets marknadsavdelning.

En första avrapportering av en inledande studie gjordes under mars 2005 vid ett seminarium på livsmedelsmässan ELMIA Food Mart i Jönköping. Vid denna avrapportering fanns endast preliminära statistiska uppgifter tillgängliga för helåret 2004. En översyn och komplettering har nu gjorts med definitiva uppgifter för detta år. Dessutom har ytterligare studier skett för att finna förklarande orsaker till utvecklingen.

Målsättningen har varit att försöka identifiera direkta effekter av det svenska EU-medlemskapet. Man får dock konstatera att livsmedelssektorn under den aktuella tioårsperioden genomgått stora förändringar och att det är svårt att isolera de direkta effekterna av vårt EU-inträde.

Vid genomgången av utvecklingen redovisas statistiska uppgifter för åren 1994-2004. Uppgifterna för år 1994 är medtagna för att fungera som en referens för läget året före det svenska EU-medlemskapet. Basen för rapporten är offentlig statistik och senast tillgängliga uppgifter i Statistiska Centralbyråns (SCB) statistikdatabas. För handelsstatistikens del finns det skäl att uppmärksamma att osäkerheten i mätningarna ökat sedan Sverige blev EU-land, eftersom det inom den fria inre marknaden kan förekomma handelsströmmar som inte blir rapporterade till SCB. Förändringar i Sveriges gränshandel med Norge kan också ha givit osäkerheter i konsumtionsberäkningarna som görs för Sverige. I handelsiffrorna redovisas även EU:s andelar av importen. I dessa redovisningar inkluderas år 1994 de tolv länder som då var medlemmar och från 1995 och framåt har Finland och Österrike lagts till. De tio länder som blev medlemmar i EU den 1 maj 2004 är inte inkluderade i EU-andelen för 2004 då de endast var medlemmar viss del av året. I rapporten avses med import efter 1994 såväl import från tredje land som införsel från EU-land. Vad gäller prisjämförelser baseras dessa på konsumentprisindex (KPI). I gruppen (KPI)livsmedel inkluderas i denna studie såväl livsmedel som alkoholfria drycker.

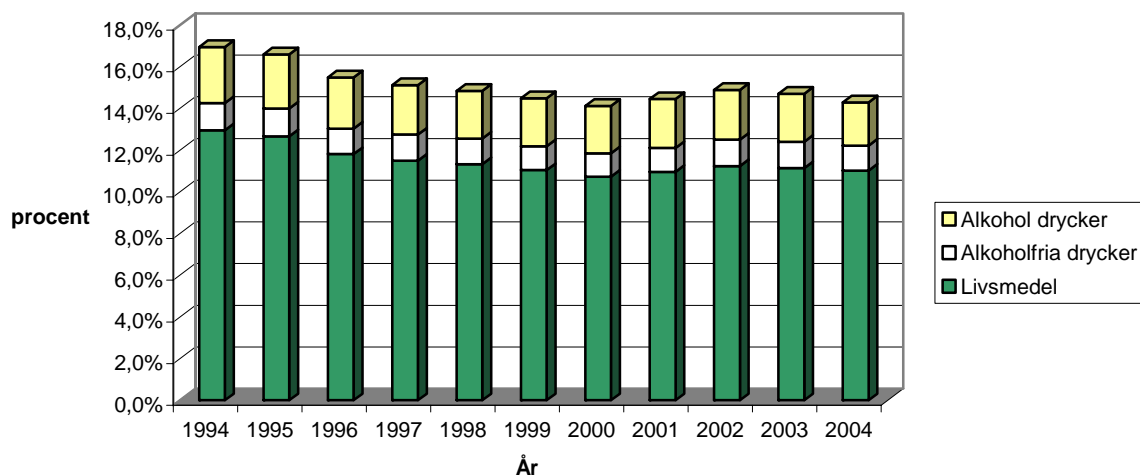
2 Övergripande beskrivning av utvecklingen på livsmedelsområdet fram till 2004

2.1 Svensk livsmedelskonsumtion under perioden 1994–2004

Livsmedelskonsumtionen och utvecklingen av denna kan mätas på olika sätt. Ett sätt är att mäta livsmedelskonsumtionen utifrån det näringsmässiga innehållet. Andra sätt är att istället utgå från konsumerade kvantiteter eller värdet på dessa. En detaljerad redovisning av den kvantitetsmässiga utvecklingen av konsumtionen på produktnivå lämnas under respektive varuområdesavsnitt.

En värdemässig redovisning av de svenska hushållens konsumtion av livsmedel sker i nationalräkenskaperna. I dessa konsumtionssiffror är det hushållens utgifter som avses och således ingår inte livsmedelskonsumtion i offentliga storkök och restauranger. Enligt nationalräkenskaperna uppgick hushållens konsumtion av livsmedel och drycker år 2004 till ca 171,3 miljarder kronor, vilket motsvarade 14,3 % av hushållens totala utgifter. Härav svarade livsmedel för 11,0 %, alkoholfria drycker för 1,2 % och alkoholhaltiga drycker för 2,1 %. Hushållens utgifter för livsmedel och drycker totalt har ökat med 22,0 % sedan 1994 (140,4 miljarder 1994) men dessa utgifters andel av hushållens totala utgifter har minskat. År 1994 motsvarade de svenska hushållens konsumtion av livsmedel och drycker knappt 17 % av de totala utgifterna. Härav svarade livsmedel för 13,0 %, alkoholfria drycker för 1,3 % och alkoholhaltiga drycker för 2,7 %. Många faktorer kan ha påverkat utvecklingen. En bidragande orsak är givetvis att momsen på livsmedel den 1 januari 1996 sänktes från 21 % till 12 %, vilket i praktiken motsvarade en sänkning av prisnivån med drygt 7 %.

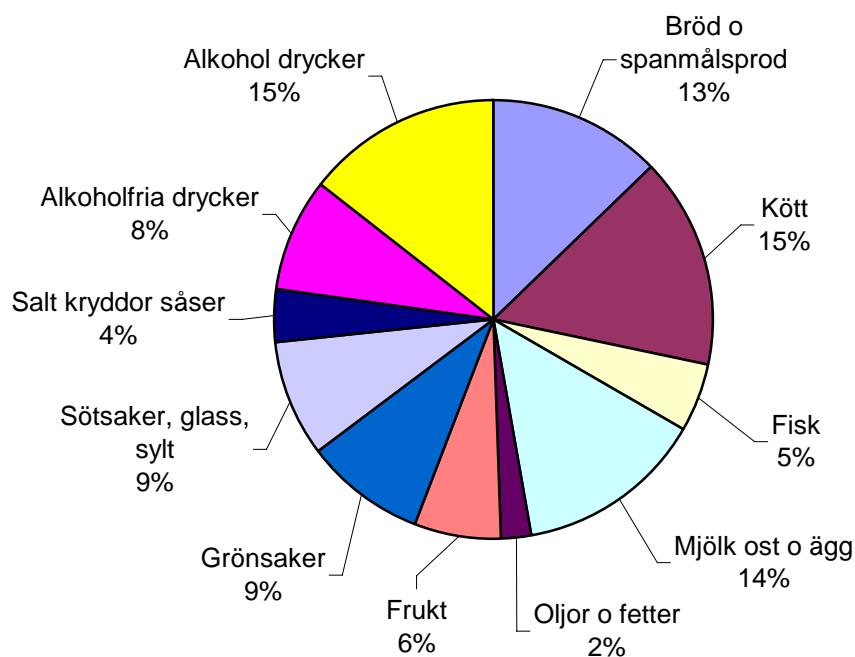
Diagram 2.1 Hushållens konsumtion av livsmedel och drycker enligt nationalräkenskaperna i procent av hushållens totala konsumtion (1994-2004)

Källa SCB

Nationalräkenskaperna visar även hur hushållens utgifter fördelas på olika produktgrupper. År 2004 var Kött största varugruppen tätt följd av alkoholhaltiga drycker. Båda svarade vardera för ca 15 % av hushållens totala utgifter för livsmedel och drycker. Nästan lika stor andel, 14 %, utgjordes av gruppen Mjolk/ost och ägg. Av diagrammet nedan framgår hur hushållens utgifter för livsmedel och drycker fördelas på de olika produktgrupperna år 2004.

Diagram 2.2 Olika produktgruppers värdemässiga andel av hushållens totala konsumtion av livsmedel och drycker 2004 enligt nationalräkenskaperna (%)

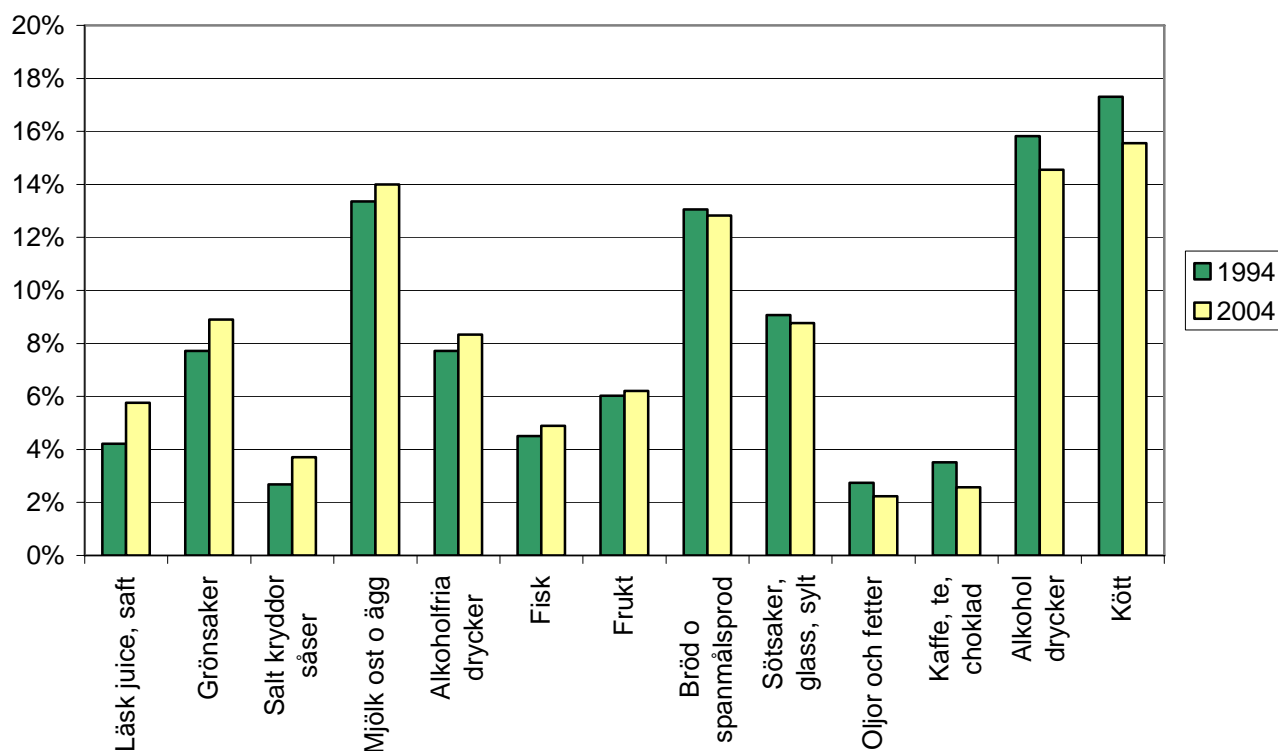
Källa: SCB

Fördelningen av hushållens utgifter på de olika produktgrupperna visar att det skett vissa förändringar under tioårsperioden. En redovisning av utvecklingen mellan 1994 och 2004 ges i diagram 2.3. Viss utgiftsmässig nedgång noteras för grupperna Kött, Alkoholhaltiga drycker, Kaffe, te och choklad, Oljor och fetter, Sötsaker, sylt och glass samt Bröd och spannmål. Däremot har viss ökning skett för produktgruppen Läsk, juice och saft, Grönsaker, Salt kryddor och såser, Mjolk, ost och ägg, Alkoholfria drycker samt Fisk. Andelen för produktgruppen Frukt har i det närmaste varit konstant.

Trots att det främst är mindre förändringar som har skett i hur hushållens utgifter fördelas på de olika produktgrupperna har det under den gångna tioårsperioden skett betydande kvantitetsmässiga förändringar i konsumtionen. I tabell 2.1, sidan 12, ges en översiktlig bild av hur den kvantitetsmässiga per capita konsumtionen av olika livsmedel förändrats. En djupare analys görs i de olika varuområdesavsnitten. Det är viktigt att beakta att hushållens utgifter för livsmedel påverkas såväl av konsumtionsnivåer som av prisnivåer. I de fall en vara blir billigare kan en kvantitetsmässig ökning ske trots att den värdemässiga andelen minskar. Kött är ett exempel på detta.

Diagram 2.3 Olika produkters andel av hushållens utgifter för konsumtion av livsmedel och drycker 1994 och 2004

Källa SCB

Trots att köttets värdemässiga andel av hushållens livsmedelskonsumtion minskade under Sveriges första tio år som EU-medlem så ökade den kvantitetsmässiga per capita konsumtionen av kött kraftigt (+37,6 %) under den aktuella perioden. Stora kvantitetsmässiga per capita ökningarna noteras även för köttprodukter. På mejerivaruområdet minskar konsumtionen av den färska mjölken medan konsumtionen av syrade produkter, grädde och ost ökar. Matfettskonsumtionen, dvs. smör och margarin, minskar. På grönsaksområdet ökar de färska och beredda köksväxterna medan rotfrukterna minskar. Minskar gör även potatis medan konsumtionen av de s.k. potatisprodukterna i det närmaste har fördubblats. Genomgående har en nedgång skett på fruktområdet förutom för gruppen Bananer, meloner och annan färsk frukt. Ökningen för denna grupp avspeglar en ökande konsumtion av ”nya” typer av frukter men även av bananer. Per capita konsumtionen av beredda livsmedelsprodukter, inklusive choklad och konfektyr, bröd och mjölprodukter, har med något enstaka undantag ökat under den aktuella perioden. Det samma gäller för drycker. Undantagen är spritdrycker och maldrycker andra än starköl. En förklaring till nedgången för dessa senare grupper kan vara att konsumenternas personliga inköp av drycker utomlands inte beaktas i konsumtionsstatistiken. Faktiska konsumtionen får därför antas vara större än vad som framgår av statistiken. Enligt tabell 2.1 har en relativt kraftig nedgång skett i direktkonsumtionen av socker och sirap. I dessa kvantiteter ingår endast det socker som konsumenten köper som socker/sirap i butiken. Totalt sett har dock sockerkonsumtionen varit tämligen stabil under den aktuella perioden beroende på att konsumtion av socker som ingår i bearbetade och sammansatta produkter ökat.

Tabell 2.1. Direktkonsumtion (kvantitet) av livsmedel 1994 och 2003, kilo (liter) per person

Vara	1994	2003(prel)	% -förändring
Mjöl och gryn	19,8	19,5	-1,5
Mjölprodukter exkl. bröd och konditorivaror	9,9	13,6	37,4
Bröd och konditorivaror	54,8	70,6	28,8
Kött, färskt och fryst	29,8	41,0	37,6
Charkuteri varor, köttkonserver mm	23,0	24,4	6,1
Övriga köttprodukter	6,8	14,3	110,3
Lätt- mini-, mellan- standard- och obearbetad mjölk	117,6	109,0	-7,3
Fil, yoghurt, kefir etc.	28,4	31,2	9,9
Grädde	9,0	9,0	0,0
Ost	16,7	17,5	4,8
Ägg	10,8	9,2	-14,8
Smör och margarin	16,6	11,9	-28,3
Matolja (inkl majonnäs fr 1994)	1,8	1,3	-27,8
Rotfrukter	10,0	9,6	-4,0
Färska köksväxter	30,9	37,2	20,4
Frysta, torkade, inlagda, beredda eller konserverade köksväxter	16,3	20,5	25,8
Citrus och vindruvor	18,2	17,2	-5,5
Mandel och nötter	1,9	1,3	-31,6
Äpplen och päron	14,9	14,6	-2,0
Bananer, meloner och annan färsk frukt	22,4	27,2	21,4
Bär, färska eller frysta	1,6	1,6	0,0
Frukter och bär mosade, torkade eller konserverade	6,2	5,6	-9,7
Sylt, marmelad, fruktmos och gelé	5,0	7,5	50,0
Soppor etc. av frukt eller bär	3,7	4,2	13,5
Safter och juicer (liter)	20,7	24,1	16,4
Potatis, färsk	61,7	41,2	-33,2
Potatisprodukter	6,1	12,1	98,4
Socket	13,6	8,5	-37,5
Sirap	0,4	0,3	-25,0
Kaffe, rostat	8,7	7,5	-13,8
Te	0,3	0,3	0,0
Kaffe och teextrakt, kakaopulver	2,1	2,2	4,8
Honung	0,7	0,7	0,0
Choklad- och konfektyrvaror	11,5	16,7	45,2
Såser exkl. majonnäs	6,7	10,6	58,2
Glass (liter)	14,2	12,7	-10,6
Kryddor och salt	2,6	2,5	-3,8
Läskedrycker och mineralvatten (liter)	65,6	100,3	52,9
Maltdrycker (liter)	42,5	26,3	-38,1
Starköl (liter)	21,9	29,6	35,2
Vin (liter)	13,1	20,6	57,3
Spritdrycker (liter)	3,7	3,0	-18,9

Källa SJV

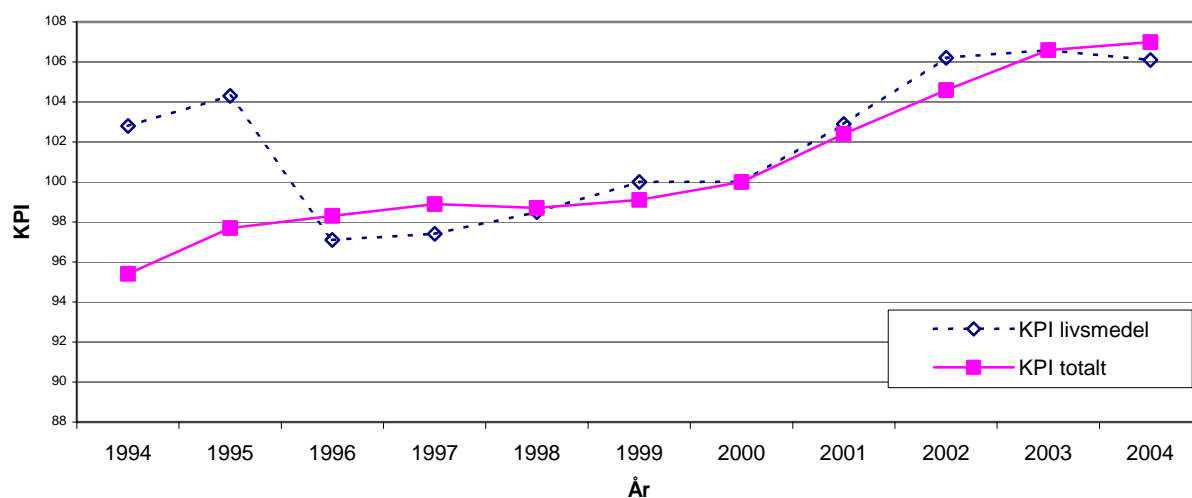
Utvecklingen som skett på konsumtionssidan bedöms direkt ha påverkats av det svenska EU-inträdet. Även andra faktorer, exempelvis konsumtionstrender, har haft en avgörande betydelse för konsumtionsutvecklingen. Några trender som har påverkat utvecklingen är:

- Ökat hälsomedvetande – återspeglas bl.a. i magrare produkter på mejerihyllan och mer grönsaker
- Ökad bekvämlighet – färdiga och halvfärdiga rätter och mål, ”färdigskuret” och andra förpackningstyper
- Internationell mat – nya råvaror och produkter såsom frukter kryddor etc.

2.2 Utvecklingen av de svenska livsmedelspriserna under perioden 1994-2004

Livsmedelsprisindex har under den senaste tioårsperioden ökat mindre än konsumentprisindex totalt. Under perioden 1994-2004 ökade KPI för livsmedel (livsmedel och alkoholfria drycker) med 3,2 % medan KPI totalt ökade med 12,2 %. I sammanhanget måste dock beaktas att momsen på livsmedel sänktes den 1 januari 1996 från 21 % till 12 %. I praktiken motsvarar detta en prissänkning med drygt 7 %. Det bör också noteras att KPI mäter vad konsumenten direkt betalar för produkten och inte vad som indirekt betalas för den via skattsedeln, exempelvis i form av transfereringar till jordbruket. Detta gör att jämförelser mellan åren kan halta. Speciellt gäller detta vid jämförelser före och efter EU-medlemskapet. Ett exempel är förmålningsavgifter som uttogs före 1995 vid bearbetning av spannmål. Denna avgift, som slog igenom på priserna för mjöl och spannmålsprodukter till konsumenten, användes till finansiering av spannmålsexporten. Efter EU-medlemskapet finansieras exportbidragen direkt via EU:s budget. Under senare år har KPI totalt och KPI livsmedel följt varandra ganska väl. Under de två sista åren av den studerade perioden tenderar dock KPI livsmedel att ha en lägre prisökningstakt än KPI totalt.

Diagram 2.4 Konsumentprisindex för livsmedel och totalt 1994-2004 (år 2000=100)

Källa SCB

För enskilda produkter har indexförändringarna varit betydligt kraftigare än för index totalt. Höjningen av prisnivån för socker (KPI +44,7 %) är en extrem notering, men apelsiner börjar år 2004 närma sig sockrets nivå (KPI +41,0 %). Även för ris innebar medlemskapet en kraftig omedelbar prishöjning med ca 43 %. Priserna har därefter fallit tillbaka och för hela perioden innebär prisökningen att KPI för ris ökat med knappt 21 %.

Prissänkningarna visar sig främst för kött, spannmål och grädde, men även för tomater noteras en kraftig prissänkning. På köttområdet ligger priserna år 2004 på en lägre nivå än vad de gjorde 1994, för nötkött KPI -15,3 %, fjäderfäkött KPI -10,2 % och griskött KPI -6,8 %. Även på spannmålsområdet noteras generellt en nedgång för mjöl, gryn flingor KPI -7,9 % och spannmålsbaserade beredningar KPI -6,8 %. En bidragande orsak till nedgången på spannmålsområdet är det ovan nämnda avskaffandet av förmalningsavgiften som togs ut på bearbetade spannmålsprodukter. På mejerivaruområdet skedde en omedelbar anpassning av priserna för ost och framförallt smör som båda steg medan konsumentpriset för grädde sjönk. Prisanpassningen berodde på att det svenska prisutjämningsystemet med styrda prisrelationer avskaffades och EU:s gemensamma marknadsreglering infördes. Den stora prissänkningen för tomater, KPI -25,2 % mellan 1994 och 2004 förklaras i stor utsträckning av prisvariationer mellan åren. Särskilt lågt pris noterades för tomaterna år 2004.

De kraftigaste prisökningarna för hela perioden, bortsett från socker, noteras för vissa frukter. Före EU-inträdet befarades prishöjningar främst för bananer, men fram till 2004 är de procentuella prishöjningarna för såväl apelsiner som äpplen större än för bananer. Vid EU inträdet skedde en omedelbar EU anpassning av priserna för äpplen, bananer och apelsiner, liksom för flertalet andra produkter. Priset på apelsiner steg t.ex. med 18 % vid inträdet till följd av att importen kom att påverkas av såväl av en tull mot tredje land som av EU:s ingångsprissystemet. För grönsakerna som grupp steg priset omedelbart med ca 4 %. För vissa enskilda produkter såsom tomater, sallad och paprika sjönk dock priset. Sett som grupp har priserna för grönsaker sjunkit sedan 1994 (KPI -3,2 %) medan de för gruppen frukt som helhet ökat (KPI +17,7 %). För potatis, som till skillnad från många andra jordbruksprodukter saknar en marknadsreglering, förekommer relativt stora prisvariationer mellan åren. Avsaknaden av stödåtgärder innebär en starkare koppling mellan utbud och prisbildning. Under 2004 ligger KPI för potatis 33,2 % högre än 1994.

Under de gångna tio åren har flera reformer av EU:s marknadsregleringar för olika jordbruksvaror genomförts. Endast begränsade effekter (prissänkningar) för konsumenterna har kunnat noteras efter dessa reformer trots att de inneburit ökade transfereringar till jordbruket över EU:s budget. På exempelvis nötköttsområdet ledde reformen 1999 till lägre avräkningspriser. Konsumentpriserna för nötkött sjönk endast marginellt detta år och har därefter stigit. Utan reform är det möjligt att priset skulle ha stigit ännu mer.

I ett internationellt perspektiv ligger de svenska livsmedelspriserna enligt sammanställning gjord av Statistiska Centralbyrån ca 15 % (2002) högre än snittet för EU15. Sverige hade för de olika produktgrupperna genomgående högre priser än EU. Största skillnaderna mellan de svenska priserna och EU:s var för alkoholhaltiga drycker. Enligt uppgifter från Eurostat har livsmedelspriserna, enligt harmoniserat index, mellan december 1994 och december 2004 stigit med 6,5 % i Sverige medan ökningen i EU15 under samma period varit 18,7 %. En viss del av skillnaden kan förklaras av den svenska momsprissänkningen 1996, men även bortsett från denna har prisökningstakten inom varuområdet varit lägre än i EU15 totalt.

Tabell 2.2 Konsumentprisindex (KPI) för studerade varor och varugrupper 1994 och 2004 samt procentuell förändring av index (År 2000=100)

	1994	2004	Förändring %
Vitsocker	73,6	106,5	44,7
Apelsiner	93,6	132,0	41,0
Potatis	96,1	128,0	33,2
Äpplen	101,9	131,9	29,4
Bananer	87,5	112,5	28,6
Ris	77,5	93,7	20,9
Morötter	102,1	122,8	20,3
Smör	89,4	106,1	18,7
Frukt totalt	96,8	113,9	17,7
Frysta grönsaker	93,0	109,1	17,3
Mjök	97,2	113,7	17,0
Sirap	91,3	105,6	15,7
Ost	92,5	106,3	14,9
Annat kött	101,5	116,2	14,5
Småcitrus	106,5	120,3	13,0
Konfektyr	92,8	104,4	12,5
Cider	95,3	106,9	12,2
Mejeri	97,1	108,8	12,0
Frysta bär&frukter	89,5	100,1	11,8
Såser	92,7	102,3	10,4
Choklad	96,6	106,5	10,2
Grönsakskonserver	95,6	103,7	8,5
Läsk	99,4	103,6	4,2
Potatisprodukter	96,5	99,5	3,1
Glass	98,3	100,6	2,3
Bröd och bakverk	104,1	106,0	1,8
Gurka	96,4	95,0	-1,5
Välling och mixer	102,9	101,0	-1,8
Grönsaker totalt	108,0	104,5	-3,2
Mineralvatten	106,6	101,8	-4,5
Paprika	116,2	110,2	-5,2
Grädde	115,0	108,7	-5,5
Spannmålsbaserade beredningar	105,2	98,0	-6,8
Griskött	121,4	113,2	-6,8
Mjöl gryn flingor	110,5	101,8	-7,9
Sallat	121,4	110,5	-9,0
Fjäderfäkött	112,3	100,9	-10,2
Pasta	115,8	103,6	-10,5
Nötkött	128,1	108,5	-15,3
Tomater	119,2	89,2	-25,2
KPI Livsmedel (livsm+alk.fria drycker)	102,8	106,1	3,2
KPI totalt	95,4	107,0	12,2

Källa SCB

2.3 Matens ursprung - Sveriges livsmedelsimport 1994-2004

Nedan följer en översiktlig redovisning av den svenska importen av jordbruksvaror och livsmedel produktområdesvis under perioden 1994 -2004.

Vid en jämförelse av uppgifter för åren före respektive efter det svenska medlemskapet är det viktigt att beakta att uppgifterna inte är helt jämförbara då något olika metoder använts vid insamlandet av statistiken.

Den totala svenska importen av jordbruksvaror och livsmedel uppgick värdemässigt år 2004 till drygt 56 miljarder kronor. Enskilt största produktgrupp är Frukt och grönt, som 2004 svarade för knappt 22 % av importen, följt av Fisk och skaldjur (16,9 %), Kött och köttvaror (10,4 %) och Drycker (10,2 %).

Tabell 2.3. Sveriges import av jordbruksvaror och livsmedel 1994-2004, miljoner SEK

Produktgrupper	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Levande djur	114	86	86	91	135	121	167	171	107	148	143
Kött o köttvaror	1452	2214	2407	2652	2957	3357	3921	4392	4979	5299	5859
Mejeriprod&ägg	1008	1155	1247	1399	1740	1905	1892	2285	2690	2920	3276
Fisk/kräft/blötdjur	3382	3985	4110	4620	5244	6066	6611	7707	7874	8454	9529
Spannmål	1833	1766	1970	2120	2500	2598	2497	3054	3228	3153	3425
Frukt&grönsaker	8236	7939	8349	8904	9658	10116	9757	11013	11768	12125	12408
Socker/sockervaror	1072	1054	1072	1156	1285	1329	1414	1644	1824	1790	1761
Kaffe/te/kakao mm	4213	4269	3691	4924	4538	3905	3791	3793	3955	3896	4068
Djurfoder	2008	1856	1987	2233	1947	1894	2052	2290	2159	2074	2103
Div livsmedel	1767	1908	1969	2061	2398	2648	2705	3257	3451	3658	3974
Drycker	3782	2298	3265	3514	4031	4365	4199	4890	5334	5445	5735
Tobak/tobaksvaror	1000	598	708	637	840	1036	973	1090	2056	2172	1948
Oljefrön/nötter	310	409	528	290	461	510	443	678	538	578	588
Oljor&fetter	1011	1276	925	1488	1555	1313	1104	1200	1465	1736	1693
SUMMA IMPORT	31187	30811	32314	36089	39288	41122	41525	47465	51417	53468	56520
Därav EU, %	54,3	65,0	67,7	63,4	67,2	68,3	68,0	69,7	71,0	71,7	71,3

Källa: SJV

Av tabell 2.4 framgår att den svenska importen av jordbruksvaror och livsmedel sedan 1994 har ökat med totalt 81 % värdemässigt i löpande priser. De största ökningarna har skett för kött och mejeri. Importen inom dessa båda varuområden har ökat med mer än 200 % (kött +304 %, mejeri +225 %). Även fiskvaror har haft en relativt stor ökning (+182 %) liksom produktgruppen ”diverse livsmedel” (+125 %). I produktgruppen diverse livsmedel ingår bl.a. olika typer av sammansatta livsmedelsberedningar. Övriga produktgrupper har haft betydligt långsammare importutveckling. Kaffe, te, kakao m.m. har minskat med 3 % under perioden.

Jordbruksvarorna och fisk visar större importökningar än mer förädlade produkter bortsett från ”diverse livsmedel”. Detta förklaras av att före EU-inträdet tillämpades importavgifter vid import till Sverige av jordbruksvaror från EU medan för en stor grupp av bearbetade varor tillämpades frihandelsliknande villkor. När importavgifter för jordbruksvarorna gentemot EU försvann den 1 januari 1995 kunde exportörer i EU fritt exportera till Sverige och genom konkurrensförmåga och konsumenternas efterfrågan utnyttja detta till att öka sina volymer på den svenska marknaden.

En viktig förklaring till ökningen för fisk är att den ökade importen till stor del utgörs av norsk lax, som efter bearbetning i Sverige, reexporteras till övriga EU. Den relativt låga tillväxten i importen av frukt och grönt kan förklaras av att införandet av EU:s tullar gjorde att många traditionella leverantörer utanför EU av framför allt frukt fick sämre tillträde till den svenska marknaden men även av prisutvecklingen inom området.

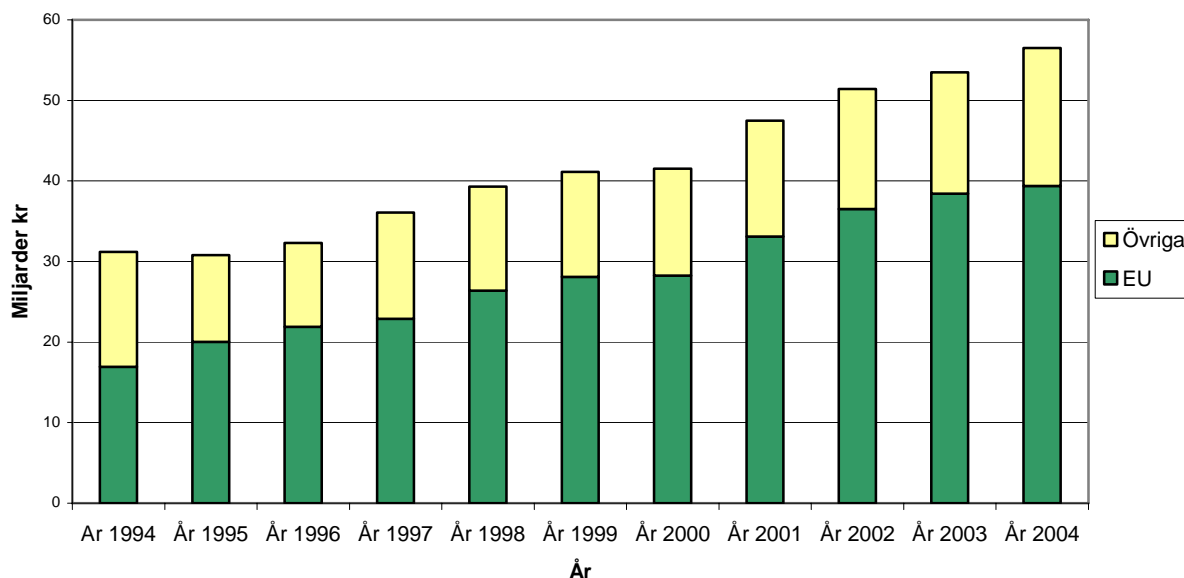
Tabell 2.4. Sveriges import (värdemässig) av jordbruksvaror och livsmedel 1994 – 2004 (1994 = 100)

Produktgrupper	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Kött o köttvaror	100	152	166	183	204	231	270	302	343	365	404
Mejeriprod&ägg	100	115	124	139	173	189	188	227	267	290	325
Fisk/kräft/blötdjur	100	118	122	137	155	179	195	228	233	250	282
Div livsmedel	100	108	111	1176	136	150	153	184	195	207	225
Tobak/tobaksvaror	100	60	71	64	84	104	97	109	206	217	195
Oljefrön/nötter	100	132	170	94	149	165	143	219	174	188	190
Spannmål	100	96	107	116	136	142	136	167	176	172	187
Oljor&fetter	100	126	91	147	154	130	109	119	145	172	167
Socker/sockervaror	100	98	100	108	120	124	132	153	170	166	164
Drycker	100	61	86	93	107	115	111	129	141	144	152
Frukt&grönsaker	100	96	101	108	117	123	118	134	143	147	151
Levande djur	100	75	75	80	118	106	146	150	94	129	125
Djurfoder	100	92	99	111	97	93	102	114	108	103	105
Kaffe/te/kakao mm	100	101	88	117	108	93	90	90	94	92	97
SUMMA IMPORT	100	99	104	116	126	132	133	152	165	171	181

Källa: SJV

EU:s andel av importen har ökat successivt under perioden från drygt 54 % år 1994 till drygt 70 % år 2004. Importen kommer främst från länder i vårt närområde. De viktigaste avsändarländerna är Danmark, Nederländerna, Norge och Tyskland. För nötkött kan även noteras att Irland, Brasilien och Uruguay är viktiga avsändarländer. På mejerivarusidan kommer den ökade importen av yoghurt främst från Finland medan osten främst kommer från Danmark, Tyskland och Nederländerna

Diagram 2.5 Svensk livsmedelsimport 1994-2004 totalt samt fördelad på ursprung

Källa SCB

Handeln bedömer att EU-medlemskapet medförde att arbetet med att genomföra affärer med aktörer i EU-länderna blev mycket enklare. En aktör understryker att de idag både i relativa och absoluta termer köper mer från EU. Exempelvis har sortimentet på frukt och grönsaker utvecklats i hög grad. Förändringarna ska enligt handeln inte enbart bero på medlemskapet men är ändå delvis styrda av EU-inträdet. Handeln påpekar också att i de fall där tullar genom medlemskapet i EU införts gentemot tredje land eller kraftigt höjts har importmönstren påverkats. Detta gäller exempelvis champinjonkonserver där importen inte i lika hög grad kommer från Kina.

Avskaffandet av gränsskyddet mellan Sverige och övriga EU-länder har medfört ökad konkurrens från importerade varor. Samtidigt har konkurrensen från länder utanför EU minskat i vissa fall till följd av EU:s gränsskydd. Den ökade interna konkurrensen märks exempelvis på mejerivaruområdet främst för yoghurt och ost.

3 Varuområdesvisa beskrivningar

3.1 Kött (nöt-, gris- och fjäderfäkött)

3.1.1 Sammanfattning

EU-inträdet 1995 resulterade i lägre konsumentpriser för nöt-, gris- och fjäderfäkött i Sverige.

Den lägre prisenivån för nötkött har bidragit till en kraftigt ökad konsumtion. Konsumtionen har mellan 1994 och 2004 ökat med 44 %.

Stabil produktion i kombination med den ökade konsumtionen har lett till att den svenska självförsörjningsgraden för nötkött minskat. År 1994 uppgick den till 90 % och hade år 2004 minskat till 63 %.

Den ökade konkurrensen från importerat nötkött har haft en prispressande inverkan men har också bidragit till ett ökat varuutbud för konsumenterna.

Reformen 1999 ledde inledningsvis till lägre avräkningspriser på nötkött. Konsumentpriserna har däremot stigit. Det är troligt att prishöjningarna varit större om reformen inte genomförts.

Konsumtionen av fjäderfäkött i Sverige har ökat med 105 % mellan 1994 och 2004. Mellan samma år har konsumtionen av griskött ökat med 9 %.

Självförsörjningsgraden för gris- och fjäderfäkött har minskat från 103 respektive 105 % 1994 till 90 respektive 75 % 2004.

Importen av griskött och fjäderfäkött kommer i dagsläget nästan uteslutande från Danmark och andra EU-länder. För bearbetat fjäderfäkött sker en viss import från tredje land. Importen av nötkött kommer i växande utsträckning från tredje land, främst Brasilien och Uruguay.

Prisfallet på kött sedan 1994 har säkerligen bidragit till den växande köttkonsumtionen i Sverige. Faktorer som utbrott av olika djursjukdomar har tillfälligt påverkat konsumtionen negativt i andra EU-länder medan effekterna i Sverige varit små.

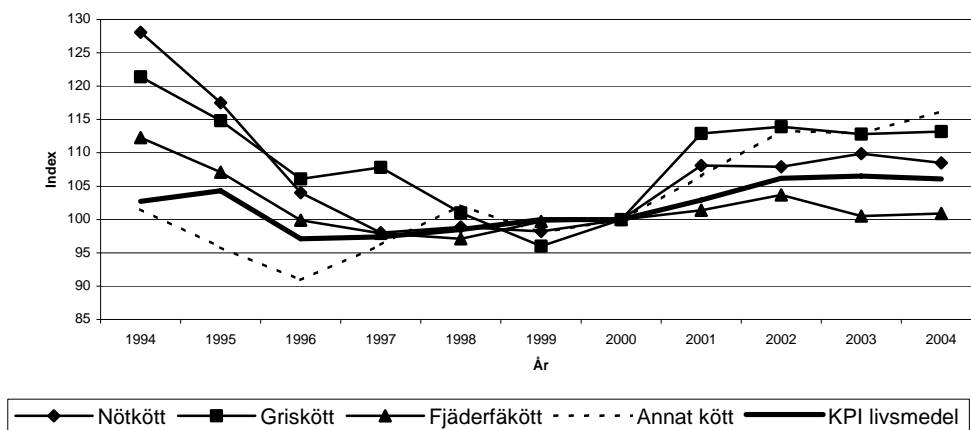
Konsumenterna efterfrågar en allt större variation på kött liksom köttvaror som går snabbt att tillaga, vilket bl.a. visar sig i en växande försäljning av chark- och delikatessprodukter samt pannfärdiga rätter..

3.1.2 Prisutveckling

I diagrammet nedan och i tabellen i bilaga 1 redovisas utvecklingen av konsumentpriserna för kött i Sverige enligt KPI. Av tabellen framgår att det i samband med Sveriges anslutning till EU 1995 skedde en anpassning till EU:s prisenivåer vilket innebar att konsumentpriserna för nöt-, gris- och fjäderfäkött sjönk. Prissänkningen varierade mellan 4,6 och 8,3 %. Detta ska jämföras med den höjning på 1,6 % som skedde för livsmedel totalt. Den 1 januari 1996 sänktes moms på livsmedel från 21 till 12 %. Priserna på kött minskade med mellan 5 och 11 %. Det köttslag som sjönk mest i pris var nötkött. Konsumentpriserna på kött har varierat något över tiden. Lägst var priserna i slutet av 1990-talet och därefter har de stigit något. År 2004 låg konsumentprisindex för nötkött, griskött och fjäderfäkött dock fortfarande under 1995 års nivå. För kategorin annat kött (kalvkött, fårkött, inälvor) steg priserna kraftigt år 2001 och 2002. Vid en jämförelse av åren 2004 och 1995 kan noteras att priserna på nötkött, griskött och fjäderfäkött sjunkit med 7,7 %, 1,4 % och 5,8 % medan priset för kategorin annat

kött stigit med 21,3 %. Jämförs priserna 2004 och året innan EU-inträdet, det vill säga 1994, har prisnivåerna enligt KPI sjunkit med 15,3 %, 6,8 % och 10,2 % medan priset för annat kött stigit med 14,5 %.

Diagram 3.1 Konsumentprisindex (KPI) för olika typer av kött 1994-2004 (År 2000=100)

Källa SCB

3.1.3 Påverkan av gränsskydd och stödsystem

3.1.3.1 Införande av den gemensamma jordbrukspolitiken

I Sverige avreglerades jordbrukssektorn den 1 juli 1991. I och med Sveriges EU-medlemskap 1995 började den gemensamma jordbrukspolitiken (GJP) att gälla. EU är en tullunion vilket innebär att medlemsländerna har avvecklat gränsskyddet i den inbördes handeln och antagit gemensamma tullar och gemensam handelspolitik mot omvärlden. Inträdet i EU innebar alltså att Sveriges gränsskydd för samtliga köttslag ersattes av EU:s gränsskydd mot länder utanför unionen. Vidare fick Sverige ta del av de stödsystem som gällde för respektive köttområde såsom exportbidrag, intervention, privat lagring och djurbidrag. Djurbidragen berör nötköttsektorn och denna har efter den 1 januari 2005 till största delen gått upp i det frikopplade gårdsstödet medan övriga nämnda stödsystem finns kvar. Bland köttslagen är nötköttsektorn den mest reglerade.

Griskött

Innan EU-medlemskapet hade Sverige ett gränsskydd med varierande införselavgifter och olika marknadsreglerande åtgärder. Vid avregleringen 1991 behölls införselavgiftssystemet medan marknadsreglerande åtgärder begränsades till ett temporärt system för exportfinansiering av vissa grisköttsdetaljer.

Då Sverige blev EU-medlem 1995 omfattade GJP för griskött samma delar som idag:

- Stöd till privat lagring (intervention finns också men används inte i praktiken)
- Importlicenser och gränsskydd i form av fasta tullar
- Exportlicenser och exportbidrag (kvantitets- och beloppsbegränsningar enligt WTO)

Fjäderfäkött

År 1991 avreglerades fjäderfäsektorn i Sverige och alla regleringsinstrument förutom gränsskyddet i form av införselavgifter togs bort.

GJP för fjäderfäkött innehåller ett begränsat antal instrument och omfattade vid Sveriges inträde i EU i stort sett samma delar som är fallet idag:

- Importlicenser och gränsskydd i form av fasta tullar
- Exportlicenser och exportbidrag (kvantitets- och beloppsbegränsningar enligt WTO)

Nötkött

Efter den svenska avregleringen 1991 återstod generella djurbidrag och ett särskilt norrlandsstöd. Sverige hade dessutom ett gränsskydd med införselavgifter samt exportbidrag för vissa nötköttssorter. Sedan 1977 hade Sverige tillsammans med Schweiz och Österrike ett avtal med EU som medförde reducerad införselavgift vid export till EU för färskt och kylt nötkött.

Då Sverige blev medlem i EU 1995 omfattade GJP ungefär samma delar som är fallet idag, med undantag för djurbidragen som numera gått upp i gårdsstödet:

- Intervention och stöd till privat lagring
- Importlicenser och ett yttre gränsskydd i form av fasta tullar
- Exportlicenser och exportbidrag (kvantitets- och beloppsbegränsningar enligt WTO)
- Gårdsstödet (omfattar sedan den 1 januari 2005 bland annat de tidigare djurbidragen, med undantag för handjursbidraget som fortfarande är kopplat till produktionen men reducerat till 75 % av tidigare nivå)

Sammantaget medför EU:s marknadsregleringar på köttområdet att prisnivåerna på den interna marknaden upprätthålls på en högre nivå än vad som skulle vara fallet på en avreglerad marknad. Generellt sett har EU haft, och har fortfarande, en prisnivå på nötkött som är högre än den rådande prisnivån på världsmarknaden. Gränsskyddet har begränsat import till kvoter och andra förmånsavtal, även om en del nötköttsprodukter som importerats till full tull ändå har kunnat säljas till lägre priser än produkter producerade inom EU. För svensk del innebar EU-medlemskapet, trots de befintliga marknadsregleringarnas prisuppehållande effekt, att konkurrens från länder med lägre prisnivåer inom EU pressade ner de svenska köttpriserna. Utvecklingen av priserna för de olika köttlagen redovisas mer i detalj i avsnittet ovan.

3.1.3.2 Reformen av GJP

Under våren 1999 fattade jordbruksministrarna beslut om de politiska villkoren för EU:s jordbruk under kommande år, kallad Agenda 2000. I juni 2003 nådde jordbruksministrarna i EU ännu en politisk överenskommelse, den så kallade halvtidsöversynen, om att åter reformera GJP.

Griskött

Ingen av de ovan nämnda reformerna hade någon direkt effekt på Sveriges grisköttssektor. Reformernas inverkan på priserna på spannmål, som ingår i grisfoder, var inte heller särskilt omfattande även om stödpriserna för spannmål enligt Agenda 2000 sänktes med totalt 15 %.

Fjäderfäkött

Ingen av de ovan nämnda reformerna hade någon direkt effekt på Sveriges fjäderfäköttsektor. Reformernas inverkan på priserna på spannmål, som ingår i fjäderfäfoder, var inte heller särskilt omfattande även om stödpriserna för spannmål enligt Agenda 2000 sänktes med 15 %.

Nötkött

För nötköttsektorn medförde reformerna, till skillnad från gris- och fjäderfäköttsektorerna, flera olika förändringar av marknadsregleringen.

Reformen enligt Agenda 2000 inleddes under 2000 och beslutet innebar i stora drag att interventionspriserna sänktes med 20 % under en treårsperiod och att ett nytt system för stöd till privat lagring infördes från och med 2002. Därtill infördes ett säkerhetsnät som påminner om det tidigare interventionssystemet, men med en betydligt lägre prisnivå för utlösning av intervention. För att kompensera producenterna för stödprissänkningen höjdes djurbidragen. Dessutom infördes ett slaktbidrag för storboskap och kalv, reglerna för extensifieringsbidraget skärptes och nationella kuvert tilldelades varje EU-land. Det nationella kuvertet för Sverige kopplades till slaktbidraget. Efter interventionsprissänkningarna sjönk avräkningspriserna, vilket var en väntad följd effekt. Reformernas inverkan på priserna på spannmål, som ingår i nötkreatursfoder, var inte särskilt omfattande även om stödpriserna för spannmål enligt Agenda 2000 sänktes med 15 %.

Konsumentpriset på nötkött har däremot stigit, vilket kan tyckas märkligt med tanke på de sjunkande avräkningspriserna. Det är dock möjligt att konsumentpriserna stigit ännu mer utan reformen, och möjliga orsaker till olikheterna i prisutvecklingen i olika led tas upp i nedanstående avsnitt.

Genom halvtidsöversynen skedde två principiellt viktiga förändringar av GJP. Den ena förändringen var att direktstöden från och med den 1 januari 2005 omvandlades till ett inkomststöd, det frikopplade gårdsstödet. Den andra principiellt viktiga förändringen var att medlemsstaterna gavs större inflytande över utformning av jordbrukspolitiken i det egna landet. I Sverige valdes en modell där handjursbidraget fortfarande är produktionskopplat. En tänkbar effekt av gårdsstödsreform för konsumentpriserna på nötkött är minskat incitament för lantbrukare att bibehålla eller utöka sin nötköttsproduktion eftersom stöden inte betalas ut per djur längre, vilket i så fall på sikt leder till minskat utbud av svenskt nötkött och högre konsumentpriser.

Inom hela EU har en trend med minskade nettoöverskott på nötköttsmarknaden pågått sedan flera år tillbaka, vilket gjort att EU svängt till att bli nettoimportör av nötkött från och med 2003. Både avräkningspriser och konsumentpriser ligger för närvarande på en hög nivå inom unionen. Det är dock naturligtvis svårt att fastställa i vilken grad just gårdsstödsreformen har bidragit till denna utveckling. I Sverige har under oktober 2004 till augusti 2005 KPI för nötkött ökat med cirka 10 %, medan A-index (avräkningspriserna) ökat med cirka 25 %.

3.1.3.3 Övriga faktorer som kan ha påverkat prisutvecklingen på kött

Handelns ökande inflytande och ökad konkurrens i livsmedelskedjan kan ha påverkat priserna på flera sätt. Differentieringen i kvalitets- och prissegment har blivit mer tydlig de senaste åren, med introduktionen av olika lågprisalternativ parallellt med egna varumärken. Generellt sett säljs de egna varumärkena till lägre priser än traditionella varumärken, medan lågprisalternativen ligger i botten av prisstegen. Alla större detaljhandelskedjor har numera

egna varumärken. För köttprodukter finns till exempel ICA och Sunda hos ICA, Änglamark och COOP hos COOP och hos Axfoods butiker, Willys och Hemköp, finns också egna varumärken för kött och chark under beteckningarna Willys och Hemköp.

Även formerna för distribution kan påverka priset till konsument. Försäljning av konsumentpackat kött, som blivit alltmer vanligt de senaste åren, föregås oftast av en effektiv distribution eftersom styckningen och packningen centraliserats. Någon genomgående prisskillnad på konsumentpackat kött jämfört med traditionella förpackningar går inte att utläsa ännu. Prissättningen torde snarare bero på konkurrensen i detaljistledet, genomförda säljkampanjer på olika orter etc.

I nötköttssektorn har konkurrenstrycket från stora exportländer som Irland och Brasilien betydelse för den svenska prisutvecklingen.

Inom grisköttssektorn påverkar konkurrenstrycket från i första hand Danmark och Tyskland prisutvecklingen i både producent- och konsumentled i Sverige. Priskurvan har pekat både uppåt och nedåt under de tio senaste åren.

Liksom för griskött så påverkas priserna inom fjäderfäköttsektorn av konkurrenstrycket från våra grannländer i EU, främst Danmark. Svängningarna har dock inte varit lika stora för fjäderfäkött som för övriga studerade köttslag.

3.1.4 Matens ursprung

Griskött

Konsumtionen av griskött har ökat mellan 1994 och 2004. År 1994 konsumerades 298 000 ton och självförsörjningsgraden var 103 %. År 2004 hade konsumtionen ökat till 326 000 ton och självförsörjningsgraden minskat till 90 %. Från att ha varit självförsörjande på griskött 1999 svängde Sverige till att bli nettoimportör under 2000. Den ökade importen kommer främst från andra EU-länder.

Det dominerande exportörsländet av griskött har varit Danmark, med 54 % av den totala importen till Sverige 1994 och 61 % 2004. Sedan 2000 har även Tyskland etablerat sig som ett viktigt exportörsländ till Sverige och stod 2004 för 24 % av den totala importen. Finland exporterar också betydande kvantiteter färskt, kylt och fryst griskött till Sverige och stod under 2004 för närmare 8 % av den totala importen.

Om man ser till de specifika produkterna så kom importen av färskt, kylt och fryst griskött 1995 till 95 % från andra EU-länder, en siffra som ökat till 99 % 2004. Under 1994 var importen från dåvarande EU-länder endast runt 58 % av totalen eftersom en betydande import kom från Ungern, Finland och USA. Mellan 1994 och 1995 nästan tredubblades importen, från 6 230 ton till 17 581 ton. Därefter har importen successivt stigit och uppgick 2004 till 43 954 ton.

Importen av saltat, torkat och rökt griskött kom under hela tioårsperioden nästan uteslutande från EU-länder. Importen har varierat mellan åren men högre importkvantiteter kan konstateras under perioden 2002 till 2004. Danmark har varit det dominerande exportörsländet till Sverige med 78 % av den totala importen 1994 och 46 % 2004. Övriga stora exportörsländer under 2004 var Tyskland (16 %) och Italien (14 %).

Importen av korv kom under perioden 1995 till 2004 till största delen från EU-länder med 87 % av den totala importen 1995 och 85 % 2004. Jämförbara uppgifter finns inte tillgängliga för 1994. EU:s andel av importen var som högst 1998 med 93 % av totalen. Från 2001 har andelen importerad korv från tredje land ökat. Danmark har med undantag för något enstaka år i början av medlemskapet varit det dominerande exportörslandet med 26 % av den totala importen 1995 och 39 % 2004. Andra stora exportörsländer 2004 var Tyskland (18 %) samt Norge och Finland (13 % vardera). För Norges del kan en kraftigt ökad export till Sverige skönjas från 2001 och framåt.

Importen av beredda konserverade varor av svin kom till 99 % från EU-länder 2004. Under 1994 var importen från dåvarande EU-länder runt 70 % beroende på en betydande import från länder som Ungern, Rumänien, Tjeckien och Polen. Det dominerande exportörslandet har traditionellt varit Danmark med 49 % av den totala importen 1994 och 58 % 2004. Andra stora exportörsländer under 2004 var Tyskland (13 %) och Belgien (12 %).

Fjäderfäkött

Konsumtionen av fjäderfäkött i Sverige har ökat markant mellan 1994 och 2004. År 1994 konsumerades 65 200 ton fjäderfäkött och självförsörjningsgraden var 105 %. År 2004 hade konsumtionen ökat till 133 500 ton och självförsörjningsgraden minskat till 75 %. Importen av fjäderfäkött till Sverige har ökat mest från 1999 då Sverige även blev en tydlig nettoimportör. Orsakerna till detta beror enligt företrädare för branschen snarare på att de inhemska producenterna inte kan konkurrera med importörernas lägre priser än att produktionskapaciteten nått sitt absoluta tak.

Importen av färskt, kylt eller fryst fjäderfäkött kommer nästan uteslutande från EU-länder. År 2004 svarade EU-länderna 98 % av den svenska importen. Under 1994 kom 99 % av den totala importen från dåvarande EU-länder. Som högst var andelen import från EU-länder under 1999 och 2000, med nästan 100 % av importen. Det dominerande exportörslandet har varit Danmark, med undantag för 1994 då 88 % av den totala importen kom från Tyskland. Under 1996 stod Danmark för 36 % av den totala importen till Sverige och 2004 för 79 %. Andra stora exportörer under 2004 var Tyskland (10 %) och Nederländerna (3 %).

Import av bearbetade varor av fjäderfä från EU-länder har successivt ökat. Under 1994 kom 66 % av den totala importen från dåvarande EU-länder och under 2004 uppgick importen från EU-länderna till 91 % av den totala importen. Mellan 1994 och 2004 har en successiv importökning till Sverige skett. Under 1994 var de största exportörsländerna Tyskland (37 %) och Israel (32 %). Israel var det största exportörslandet under 1995 (40 %) men under 1996 var Tyskland återigen på första plats (38 %). Tyskland och Danmark har under perioden 1997-2001 alternat som det största exportörslandet. Under 2004 var det Tysklands tur att stå som det största exportörslandet (27 %). På andra plats 2004 var Danmark (25 %) följt av Nederländerna (11 %).

Nötkött

Konsumtionen av nötkött har ökat kraftigt mellan 1994 och 2004. År 1994 konsumerades 156 600 ton och självförsörjningsgraden var 90 %. Under 2004 hade konsumtionen ökat till 225 000 ton och självförsörjningsgraden minskat till 63 %. För att täcka den ökande konsumtionen har importen från främst andra EU-länder ökat.

De viktigaste exportörerna för färskt och kylt nötkött till Sverige 1994 var Finland (34 %), Irland (22 %) och Danmark (14 %). Under 2004 var de viktigaste exportörerna för färskt och kylt nötkött Irland (45 %), Tyskland (20 %) och Brasilien (10 %).

Importen av frost nötkött 1994 kom till största delen från Polen (34 %), Ungern (15 %) samt Australien och Irland (13 % vardera). Under 2004 kom den största delen av importen istället från Tyskland (28 %), Irland (20 %) och Danmark (11 %). Även för frost nötkött har länder i Sydamerika, som Brasilien och Uruguay, etablerat sig som exportörer till den svenska marknaden och tagit 8 % respektive 2 % av den svenska importen 2004.

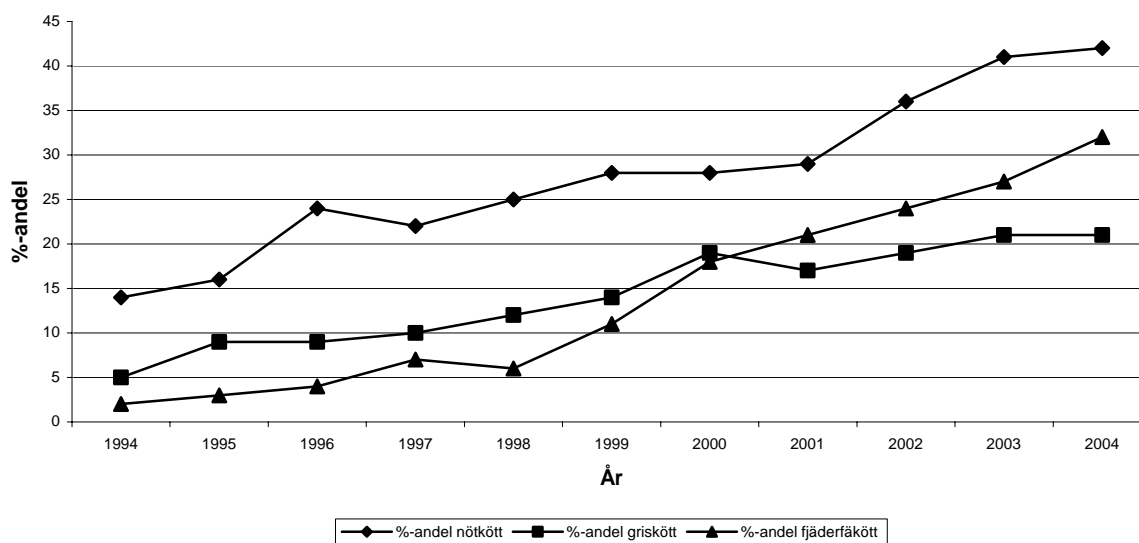
För bearbetade produkter av nötkött har det också skett en förskjutning av vilka länder som exporterar mest till Sverige. Under 1994 var Polen (36 %), Irland (20 %) samt Tyskland och Argentina (13 % vardera) störst. Under 2004 var det istället Danmark (44 %), Brasilien (18 %) och Tyskland (14 %) som exporterade mest till Sverige.

Uppstickarna på senare år är flera länder i Sydamerika som Brasilien och Uruguay. Det är främst de ädlare styckningsdelarna som filé och biff som importeras från dessa länder. Den största delen av importen sker inom ramen för förmånkvoter men även import till full tull ökar.

Generellt sett har rent nötkött som säljs i butik i betydligt större utsträckning ursprung Sverige än nötkött som används inom industri, restaurang och storhushåll. I butikskedjorna representerar det importerade köttet olika andelar, och uppgifterna varierar från cirka 10 till 20 % av försålda kvantiteter. Detta kan ses mot bakgrunden att självförsörjningsgraden för nötkött i Sverige är knappt 60 % för närvarande. Svenska konsumenter föredrar således svenskt kött vid privata inköp till familjens måltider. Vid konsumtion av nötkött i köttprodukter och vid exempelvis restaurangbesök är andelen importerat nötkött mycket högre. Under perioden 1994 till 2004 har konsumtionen av nötkött i Sverige ökat med cirka 50 %, medan produktionen varit stabil. Inom EU är bilden mera splittrad men totalt sett har produktionen minskat något medan konsumtionen varit stabil. Med denna bakgrund är importen förstås nödvändig för att konsumenternas efterfrågan ska kunna tillgodoses.

I diagrammet nedan illustreras utvecklingen av importens andel av total konsumtion av olika köttslag i Sverige 1994-2004. Det bör poängteras att både konsumtion och import i diagrammet avser kött omräknat till vara med ben, medan importsiffrorna i tabellerna nedan avser varierande typer av säljfärdigt kött.

Diagram 3.2 Importens procentuella andel av konsumtionen av kött i Sverige

Källa: SJV

Av diagrammet framgår att importandelen ökat kraftigt för alla köttlagen 1994-2004. För nötkött är det en ökning från knappt 15 % till drygt 40 %, för griskött från cirka 5 % till drygt 20 % och för fjäderfäkött från cirka 2 % till drygt 30 %.

Tabell 3.1 Import av köttprodukter till Sverige 1994-2004, ton (produktvikt)

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
KN-nummer 0201, kött av nötkreatur eller andra oxdjur, färskt eller kylt											
Totalt	6 807	8 183	17 981	13 328	15 991	20 808	21 049	17 658	28 064	34 933	33 923
Varav EU, %	89	98	96	97	97	97	95	91	92	91	89
KN-nummer 0202, kött av nötkreatur eller andra oxdjur, fryst											
Totalt	8 304	7 121	8 181	9 236	10 801	10 986	12 067	12 871	17 904	20 538	23 243
Varav EU, %	24	47	53	63	59	66	72	71	76	81	88
KN-nummer 160250, bearbetade varor av nötkreatur eller andra oxdjur											
Totalt	2 066	1 832	2 100	2 549	3 079	3 763	4 035	4 604	6 005	6 499	6 318
Varav EU, %	49	47	52	61	73	74	79	77	83	81	77
KN-nummer 0203, kött av svin, färskt, kylt eller fryst											
Totalt	6 230	17 581	18 389	19 755	25 408	28 884	41 501	35 811	41 442	44 068	43 954
Varav EU, %	58	95	95	97	99	98	98	98	98	98	99
KN-nummer 0210, kött av svin, saltat, i saltlake, torkat eller rökt											
Totalt	1 167	1 520	1 178	965	1 437	1 154	842	1 084	2 316	1 825	3 003
Varav EU, %	95	100	100	99	100	99	98	98	99	99	99
Ur KN-nummer 1601, korv											
Totalt	i.u.	3 374	4 365	5 393	6 531	7 203	7 798	8 741	9 851	10 303	11 188
Varav EU, %	i.u.	87	89	91	93	92	91	82	84	80	85
Ur KN-nummer 1602, beredda konserverade varor av svin											
Totalt	3 847	5 116	4 711	6 979	7 548	8 159	8 029	7 370	7 131	7 843	7 793
Varav EU, %	70	94	95	97	98	98	98	99	99	99	99
KN-nummer 0207, kött av fjäderfä, färskt, kylt eller fryst											
Totalt	1 334	908	2 140	2 880	3 229	7 867	15 161	19 103	21 776	24 165	29 246
Varav EU, %	99	99	98	98	98	100	100	99	99	97	98
Ur KN-nummer 1602, bearbetade varor av fjäderfä											
Totalt	885	1 057	1 352	2 523	2 085	2 561	3 063	3 535	5 885	5 591	8 062
Varav EU, %	66	52	67	78	77	76	78	76	83	85	91

Källa: SCB

Tabell 3.2 Import av köttprodukter till Sverige 1994-2004, miljoner kronor

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
KN-nummer 0201, kött av nötkreatur eller andra oxdjur, färskt eller kylt											
Totalt	238,1	365,8	589,2	499,2	560,6	675,3	694,1	571,6	778,2	987,5	1 046,5
Varav EU, %	89	99	96	97	97	95	92	86	87	84	81
KN-nummer 0202, kött av nötkreatur eller andra oxdjur, fryst											
Totalt	338,4	300,0	273,2	291,6	328,5	352,5	340,6	396,0	442,1	489,8	606,3
Varav EU, %	25	46	42	55	50	57	61	57	65	73	84
KN-nummer 160250, bearbetade varor av nötkreatur eller andra oxdjur											
Totalt	66,6	75,2	76,9	81,6	98,0	112,3	115,3	150,6	178,9	169,6	162,0
Varav EU, %	53	55	54	56	69	71	77	74	81	82	79
KN-nummer 0203, kött av svin, färskt, kylt eller fryst											
Totalt	283,3	666,0	650,9	727,2	796,3	869,5	1 226,2	1 277,3	1 427,2	1 458,4	1 499,0
Varav EU, %	65	95	95	97	99	98	98	97	98	98	100
KN-nummer 0210, kött av svin, saltat, i saltlake, torkat eller rökt											
Totalt	46,4	61,7	57,6	44,5	66,1	52,2	53,4	68,8	105,7	91,4	141,3
Varav EU, %	96	99	100	100	99	97	97	97	97	97	99
Ur KN-nummer 1601, korv											
Totalt	i.u.	130,8	170,1	206,0	231,3	249,7	267,8	327,8	362,7	391,0	426,9
Varav EU, %	i.u.	79	83	85	86	86	86	81	82	78	82
Ur KN-nummer 1602, beredda konserverade varor av svin											
Totalt	129,8	176,5	150,8	234,3	230,9	234,2	248,5	279,9	254,6	255,2	256,6
Varav EU, %	73	95	96	97	98	98	98	99	99	99	99
KN-nummer 0207, kött av fjäderfä, färskt, kylt eller fryst											
Totalt	11,1	28,0	53,0	89,4	91,6	241,2	445,4	684,2	702,1	738,7	885,9
Varav EU, %	97	98	97	98	98	100	100	100	99	97	99
Ur KN-nummer 1602 bearbetade varor av fjäderfä											
Totalt	44,7	49,2	53,5	85,3	81,1	93,1	110,2	147,1	233,5	218,3	288,8
Varav EU, %	69	56	66	73	77	75	77	77	83	86	91

Källa: SCB

3.1.5 Konsumtionsmönster

Av tabellen nedan framgår att per capita konsumtionen ökat markant för samtliga nämnda köttslag. Ökningen är störst för fjäderfäkött, följt av nötkött och griskött. Det bör poängteras att de siffror som anges i tabellen avser direktkonsumtionen av kött, det vill säga det kött som säljs till konsument utan att ha vidareförädlats till exempelvis charkprodukter. Den schablonmässiga konsumtionen, det vill säga allt kött som förbrukas i Sverige både i industrin och direkt i hushållen, ligger på en betydligt högre nivå. För nötkött hamnar den siffran för 2004 på cirka 25 kg/person omräknat till vara med ben.

Tabell 3.3 Direktkonsumtion av kött, kg/person

	1990	1995	2000	2001	2002	2003 prel
Nöt- och kalvkött, färskt och djupfrost	7,1	7,1	10,8	9,9	10,3	10,4
Griskött, färskt och djupfrost*	10,3	12,9	15,1	14,6	14,3	14,3
Fjäderfäkött, färskt och djupfrost	5,4	8,2	11,8	12,8	13,5	13,0

* Inkl. köttinnehållet i viss färdiglagad mat. Uppgifterna har reviderats fr.o.m. 1996 p.g.a. ändrat underlag. Jämförelse med tidigare år bör tolkas med försiktighet.

Källa: Jordbruksstatistisk årsbok 2004 och 2005

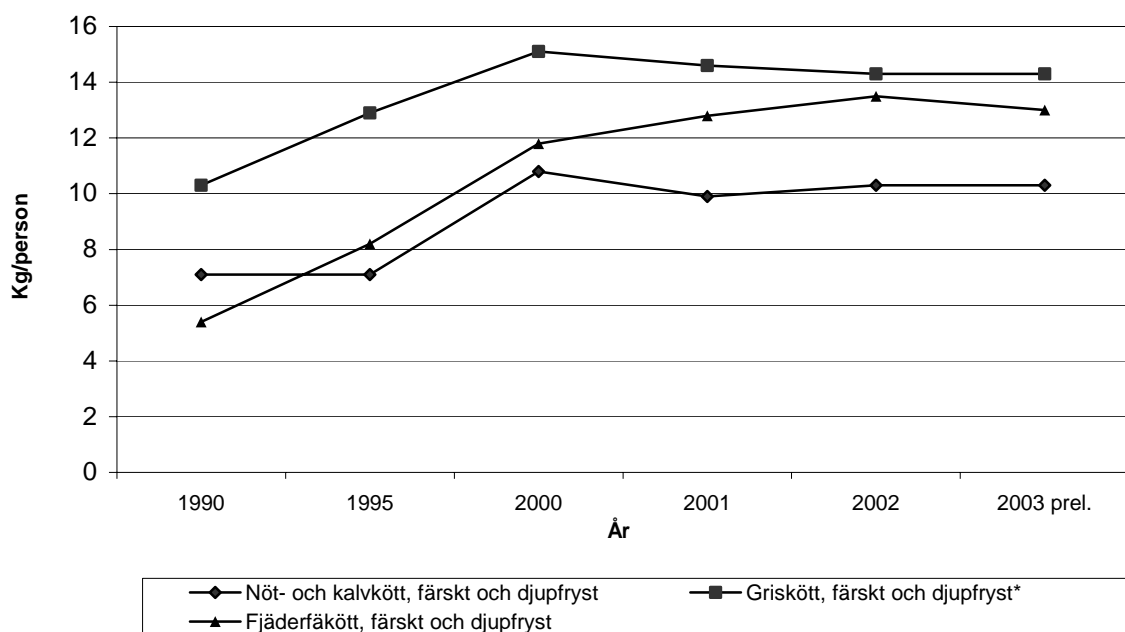
De sänkta konsumentpriserna under medlemskapets första hälft stimulerade till konsumtionsökningar. Under de två BSE-kriser som drabbade EU våren 1996 och hösten 2000 skadades förtroendet för nötkött tillfälligt, och konsumenterna gick över till annat kött som fjäderfäkött. Då Sverige är fritt från BSE, har det svenska nötköttet dock klarat kriserna bättre än nötkött från många av de övriga EU-länderna.

På senare år har konsumenterna genom sitt val av produkter tydligare börjat efterfråga en större differentiering av kvalitet och pris på samtliga köttslag, samt jämnare kvalitet i det segment man väljer. På detta plan har det importerade köttet lyckats hävda sig väl mot det svenska. Det faktum att en relativt stor del av det svenskproducerade nötköttet kommer från mjölkkoraser har ansetts vara en av de omständigheter som hindrat utvecklingen mot jämnare och högre kvalitet. En annan missgynnande faktor är att Sverige har en ganska stor andel producenter med små besättningar, ibland med nötköttsproduktion som bisyssla, vilket inte alltid främjar arbetet med att uppnå exempelvis optimal slaktmognad och utfodring för djuren. På Swedish Meats har man satsat på att utveckla försäljning av kvalitetskött från köttrasdjur via sitt Scan Gourmet sortiment. Det säljs även en del importerat kvalitetskött i svenska butiker, exempelvis North Trades Naturkött som importeras från Brasilien och Uruguay.

En trend i samhället är att människor vill köpa sig tid, vilket resulterat i en ökad konsumtion av snabbmat. Här kommer chark- och delikatessprodukterna in, som i växande utsträckning ersätter "långkoken med större styckningsdetaljer". Många köttföretag satsar stort på denna typ av förädlade matvaror. En annan trend, som främst rör förpackningstyp, är att det centralt konsumentförpackade köttet ökar. Detta har bland annat en längre hållbarhet jämfört med butiksförpackat kött. Konsumentpackat kött tas numera fram i flera anläggningar, t.ex. Hilton Food Group som delvis ägs av samt levererar till ICA. Axfoods butiker Willys och Hemköp får sitt konsumentpackade kött från Swedish Meats och COOPs leveranser kommer från Atria Lithells.

Den färdigförpackade smörgåsmaten är också en produkt som ökar kraftigt. Enligt Swedish Meats är tillväxttakten 10 % per år. Det förekommer även andra förändringar i konsumtionsmönstren. Efterfrågan på kött från djur som fötts upp under särskilda former gav skjuts åt produktionen av ekologiskt kött under 1990-talet. Produktionen är dock fortfarande blygsam. År 2004 var cirka 4 % av totalslakten av nötkreatur hos Swedish Meats KRAV-märkt och ännu mindre saluförs sedan till konsument som ekologiskt kött.

Diagram 3.3 Direktkonsumtion av kött i kg/person åren 1990, 1995 och 2000 till 2003

* Inkl. köttinnehållet i viss färdiglagad mat. Uppgifterna har reviderats fr.o.m. 1996 p.g.a. ändrat underlag. Jämförelse med tidigare år bör tolkas med försiktighet.

Källa: Jordbruksstatistisk årsbok 2004 och 2005

3.1.6 Förändringar av varuutbudet

3.1.6.1 Varuomfattning

Varuomfattningen i affärernas köttdiskar har ökat under perioden. Utbudet av chark- och delikatessvaror är mer varierat än för tio år sedan. Exempelvis finns det numera ett stort utbud av korv och färdigpackat pålägg. Utbudet av pannfärdiga rätter har också ökat de senaste åren. Konsumenterna efterfrågar i större utsträckning råvaror som går snabbt att tillaga. Vidare finns det numera också ett större utbud av färska kycklingdetaljer i marinad eller med olika kryddningar än vad som tidigare var fallet. Ett annat exempel är fläskfilé med varierande ursprung och pris som finns tillgängligt i flertalet matkedjors sortiment. Ytterligare exempel är det utbud av frysad kycklingfilé som vissa matkedjor erbjuder i sina frysdiskar där man kan köpa kycklingfilé med varierande ursprung, allt efter hur mycket man är villig att spendera.

Orsakerna till utbudsökningen kan vara många. Sveriges inträde i EU och den öppning det gett med flera inköpsalternativ och leverantörer bör ha haft en betydande inverkan. En annan anledning kan vara att charkföretagen utsätts för ökad konkurrens till följd av EU-inträdet. Konkurrensen stimulerar charkföretagen till ökad produktutveckling i jakt på ökat mervärde för sina produkter. En tredje anledning kan vara generella trender i samhället. Människor efterfrågar mer hälsosamma alternativ och råvaror som går snabbt att tillaga.

3.1.6.2 Förändringar i distribution och förpackning av kött

Distributionen är en del i kedjan mellan producent och konsument som de flesta konsumenter har begränsad relation till. Vanligtvis riktas intresset mot pris och en del konsumenter funderar även över var köttet kommer ifrån och under vilka former uppfödningen bedrivits. Distributionen har dock betydelse för det pris som konsumenten får betala. En effektiv distribution med så få mellanhänder som möjligt bör leda till lägre konsumentpriser. Lanseringen av centralt konsumentpackat kött är en av de större förändringarna kopplat till distribution och packning av kött under Sveriges tio första år i EU. Då konsumentpackat kött bara har erbjudits svenska kunder i större utsträckning under några år är det för tidigt för att dra några långsiktiga slutsatser ännu. Man kan dock konstatera att konsumentpackat kött har inneburit en effektivare distribution då varorna oftast styckas och packas centralt innan de körs ut till butik, samtidigt som kostnaderna för hantering av köttet i butik minskat. Butikens kostnad för inköp av köttet har dock ökat eftersom hantering kring styckning, packning och märkning flyttats till packnings- och distributionsanläggningen. Det finns skäl att följa hur konsumentpriset påverkas av omläggningen till konsumentpackat. En fördel med konsumentpackat kött är att det har en betydligt längre hållbarhetstid, vilket gör det lättare att planera inköpen. I förlängningen kan utvecklingen av konsumentförpackat kött bli en viktig faktor på den framtida köttmarknaden.

3.1.6.3 Kvalitet

Varutbudet har även ökat genom ett breddat sortimentet med varor av olika kvalitet. Ett exempel på detta är ICA:s satsning på tre olika kvalitetssegment nötkött i sina butiker. Kött som säljs under varumärket Euroshopper representerar lågprisalternativet och kött som säljs under varumärket ICA representerar främst mellanprisalternativet. Det finns dock även ett dyrare alternativ som säljs under beteckningen ICA med tillägg av en särskild kvalitetssymbol. Detta högkvalitativa kött ska uppfylla vissa kriterier kring mörning och ursprungsdjuret ska som regel vara av viss ras och ålder.

3.2 Mjök (k-mjök, grädde och ost)

3.2.1 Sammanfattning

I samband med Sveriges anslutning till EU skedde en anpassning till EU:s prisnivåer, vilket innebar att konsumentpriserna för ost och framförallt smör steg medan konsumentpriset på grädde sjönk.

Prisutvecklingen för mejeriprodukter har delvis påverkats av införandet av EU:s marknadsreglering och deltagandet i EU:s fria inre marknad men en lång rad andra faktorer har också spelat in och det är omöjligt att särskilja EU-medlemskapets inverkan på prisbilden bortsett från de prispörändringar som skett direkt i samband med anslutningen.

Avskaffandet av gränsskyddet mellan Sverige och övriga EU-länder har medfört ökad konkurrens från importerade varor vilket tidvis bidragit till prispress på den svenska marknaden.

Den ökade konkurrensen från importerade mejeriprodukter har också bidragit till ökat varuutbud för konsumenten. Mejeribranschen betonar dock att denna utveckling i än högre grad drivits av olika konsumenttrender.

Efter EU-anslutningen har framförallt importen av yoghurt från Finland och ost från Danmark, Tyskland och Nederländerna ökat.

Även om importen ökat över den beaktade tio års perioden utgör de svenskproducerade produkterna fortfarande en hög andel av konsumtionen. Andelen varierar dock mellan olika typer av mejeriprodukter. Andelen importerade varor i förhållande till konsumtionen har för syrade produkter (däribland yoghurt) ökat från ca 4 % under mitten av 1990-talet till 14 % år 2004 och för ost har det skett en ökning från 15 % till 35 %.

År 2004 inleddes en reform av EU:s marknadsreglering för mjök och mejeriprodukter. De beslutade stödprissänkningarna väntas på sikt leda till sänkta marknadspriser vilket åtminstone till viss del kan komma konsumenterna till godo. Hur prissänkningens effekter fördelas mellan primärproducent, mejeri, efterföljande handelsled och konsument är osäkert. Avgörande är hur starkt konkurrenstryck som kommer att råda i berörda led.

På senare tid har den s.k. regionala uppdelningen av marknaden mellan de svenska mejeriföretagen börjat luckras upp. Dessutom har handelskedjorna lanserat EMV-varor i mejeridisken och därigenom ökat konkurrensen bland mejeriföretagen. Konkurrenssituationen på den svenska mejerivarumarknaden håller således på att förändras och det väntas ge effekter på konsumentpriserna.

Under den beaktade tio års perioden har konsumtionsmönstret förändrats vilket dock förklaras av andra faktorer än EU-inträdet. Exempelvis köper svenska konsumenter mer av magra mejeriprodukter idag vilket snarare förklaras av ökat hälsomedvetande hos befolkningen.

3.2.2 Prisutveckling

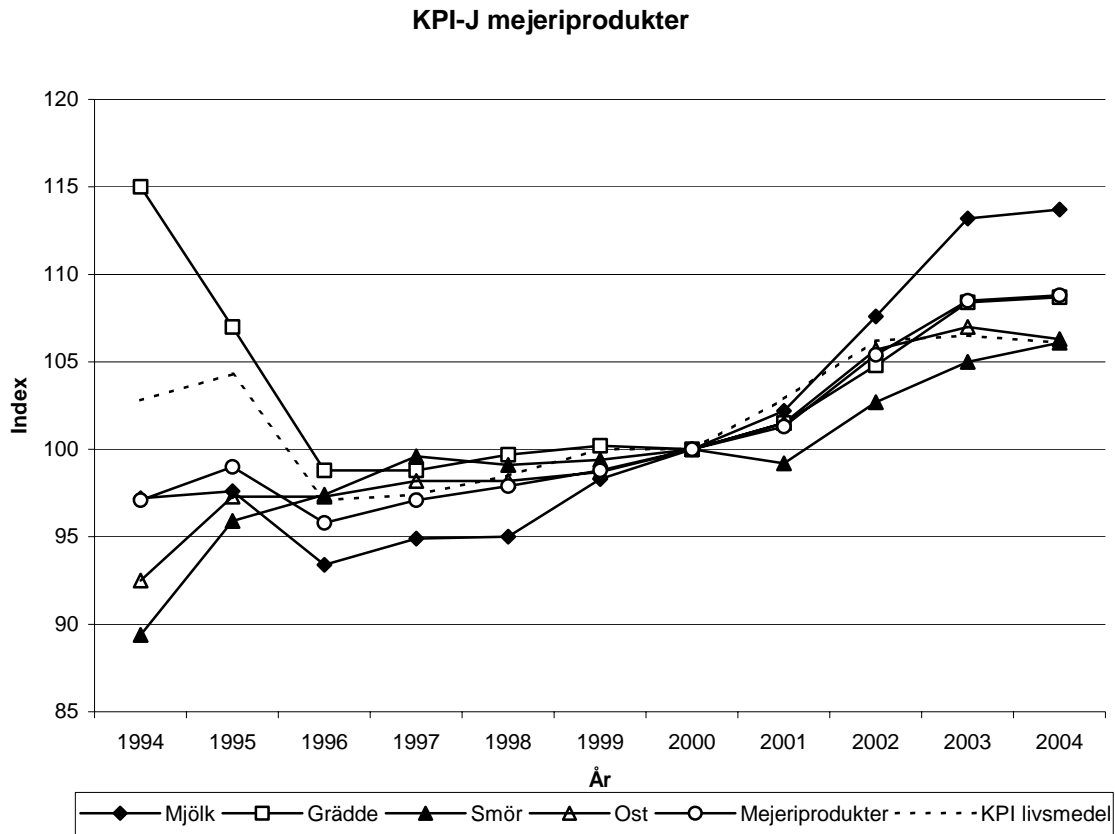
I diagrammet nedan samt i tabell i bilaga 1 redovisas utvecklingen av konsumentpriserna för mejeriprodukter i Sverige genom KPI. Av diagrammet framgår att det i samband med Sveriges anslutning till EU 1995 skedde en anpassning till EU:s prisnivåer vilket innebar att konsumentpriserna för ost, och framförallt smör steg. Av samma anledning sjönk konsumentpriset på grädde med 7 % mellan 1994 och 1995. Denna prisutveckling hängde samman med avskaffandet av det svenska utjämningsystemet, som syftade till vissa prisrelationer, och införandet av EU:s marknadsreglering vilket beskrivs närmare i nedanstående avsnitt. Sammantaget för mejeriprodukter uppgick prisökningen i samband med EU-inträdet till knappt 2 %, vilket i princip överensstämde med den prisökning som ägde rum för livsmedel totalt på 1,6 %.

Den 1 januari 1996 sänktes momsen på livsmedel från 21 till 12 %. Av diagrammet nedan framgår att priserna på mejerivaror emellertid inte gick ned i motsvarande grad. För livsmedel totalt minskade KPI under 1996 jämfört med 1995 med knappt 7 % medan motsvarande sänkning för mejeriprodukter uppgick till 3,2 %. Momssänkningen torde emellertid vara förklaringen till den prissänkning som noteras för mjölk och grädde år 1996.

Under åren 1997 till 2001 var de svenska konsumentpriserna för mejeriprodukter relativt stabila med prisökningar på 0-2 % per år, undantaget dryckesmjölk som ett år steg något mer. För smör och grädde noterades t.o.m. smärre prissänkningar vissa år. Under 2002 och 2003 skedde mer markanta prisökningar. Under loppet av två år steg konsumentpriserna för mejeriprodukter med 7,1 % och mest steg dryckesmjölk med närmare 11 %. Som en jämförelse redovisas i tabellen nedan den procentuella förändringen av konsumentpriserna under hela den beaktade tioårsperioden. Det framgår att konsumentpriserna för mejeriprodukter ökat väsentligt mer än vad som varit fallet för livsmedel totalt och mest har konsumentpriserna för smör och dryckesmjök ökat.

Medan prisökningen för smör till stor del skedde i samband med anslutningen till EU skedde de största prisökningarna för dryckesmjök under åren 2002 och 2003. Anledningen till att dryckesmjölk varit utsatt för stora prishöjningar hänger samman med att den står för en stor andel av mejeriföretagens omsättning varför en prishöjning på denna vara ger tydlig ekonomisk effekt. Dessutom kan det konstateras att exempelvis ost varit utsatt för större konkurrens från importerade varor och att det därför förmodligen varit svårare att höja priset på denna vara. Idag möter dryckesmjölk konkurrens från importerade varor från Tyskland och Tjeckien som används till handelskedjornas egna märkesvaror. Dessutom har de svenska mejeriföretagen börjat konkurrera över hela landet, de s.k. regionala monopolerna är under avveckling. Denna nya konkurrenssituation väntas få effekter på den framtida prisutvecklingen på dryckesmjök.

Diagram 3.4 Konsumentprisindex för mejeriprodukter 1994-2004 (KPI år 2000=100)

Källa SCB

Tabell 3.4. Procentuell förändring av konsumentpriserna enligt KPI mellan 1994 och 2004

Vara	Prisförändring %
Mjolk	+17,0
Grädde	-5,5
Smör	+18,7
Ost	+14,9
Mejeriprodukter	+12,0
Livsmedel	+3,2
KPI Totalt	+12,2

Källa: SCB

3.2.3 Påverkan av gränsskydd och stödsystem

3.2.3.1 Införande av GJP (den gemensamma jordbrukspolitiken)

I Sverige avreglerades jordbrukssektorn 1 juli 1991. Inom mjölk- och mejerisektorn återstod därefter ett begränsat prisutjämningsystem under en avvecklingsperiod. Systemet fungerade så att en avgift togs ut vid försäljning av konsumtionsmjölk och grädde. Dessa avgifter betalades in till Jordbruksverket som sedan betalade ut ett utjämningsbidrag för all mjölk som vägts in vid mejeri. Detta innebar att en del av intäkterna från försäljningen av konsumtionsmjölk och grädde omfördelades till produktionen av övriga mejerivaror. Utöver det förenklade prisutjämningsystemet hade Sverige ett gränsskydd med variabla införselavgifter. Sverige hade dock redan innan anslutningen ingått ett avtal för jordbruksvaror med EU som började gälla provisoriskt i april 1993. Enligt detta avtal kunde 1 300 ton ost per år importeras avgiftsfritt från EU förutsatt att EU inte betalade ut något exportbidrag för denna ost. Härutöver kan nämnas att smaksatt yoghurt omfattades av frihandelsliknande bestämmelser sedan 1980-talet.

I samband med anslutningen till EU avskaffades tidigare svenska regleringar och gränsskydd. Sverige blev en del av EU:s inre marknad med fri rörlighet för bl.a. varor, d.v.s. någon tull behövde inte längre erläggas vid handel mellan Sverige och övriga EU-länder. Dessutom infördes EU:s gemensamma jordbrukspolitik (GJP). GJP omfattade vid denna tidpunkt i princip samma delar som är fallet idag:

- Ett yttre gränsskydd tarifferat fr.o.m. 1995,
- Ett kvotsystem varigenom mjölkproduktionen begränsas,
- Interventionsinköp av smör och skummjölkspulver när priserna underskrider vissa nivåer,
- Diverse avsättningsfrämjande stöd, exempelvis stöd för smör och grädde som används vid tillverkning av konditorivaror och glass.

Sammantaget medför EU:s marknadsreglering att prisnivån på den interna marknaden upprätthålls på en högre nivå än vad som skulle vara fallet på en avreglerad marknad. Övergången från den svenska bantade regleringen till EU:s mer omfattande reglering innebar för de svenska konsumenterna, som tidigare nämnts, att priset på grädde sjönk medan priset på ost och framförallt smör steg. Hur prisnivån under perioden 1995-2005 skulle ha utvecklats om Sverige valt att stå utanför EU är dock svårt att sja om. Å ena sidan upprätthåller EU:s marknadsreglering prisnivån på en högre nivå än vad som vore fallet på en avreglerad marknad. Å andra sidan har det avvecklade gränsskyddet mellan Sverige och övriga EU-länder inneburit ökad konkurrens vilket haft en prispressande effekt på den svenska marknaden.

Ett av de avsättningsfrämjande stöd som EU tillämpar är det s.k. skolmjölkstödet. Idén med detta stöd är att subventionera konsumtionen av mejeriprodukter i skolorna. Stöd betalas ut i förhållande till fetthalt på så vis att fetare produkter berättigar till högre stöd. När Sverige blev medlem i EU 1995 kunde inte skolmjölkstöd erhållas för lättmjölk. Enligt branschen kunde då noteras en viss förskjutning från lättmjölk till mellanmjölk i skolorna. Det vill säga, på grund av utformningen på EU:s stödsystem skedde en viss förändring av skolornas konsumtion av dryckesmjölk. Från och med år 2000 inkluderades dock även lättmjölken bland de stödberättigade produkterna. Lättmjölkens andel av den totala försäljningen av dryckesmjölk till skolorna steg då marginellt och mellanmjölken ligger i princip kvar på ca 75 % vilket varit

fallet sedan 1997. Branschorganet Svensk Mjolk menar att valet av fetthalt på den mjolk som serveras i skolorna idag snarare hänger samman med de konsumtionsmönster som gäller i övriga delar av samhället än med EU:s stödsystem.

GJP omfattar även en reglering som styr fetthalten på den K-mjolk som produceras och säljs inom gemenskapen. Enligt denna reglering är den svenska standardmjolken med en fetthalt på 3 % egentligen otillåten. Sverige gavs dock i samband med anslutningen ett undantag från fetthaltsreglerna vilket innebar att de svenska konsumenterna kunde fortsätta att köpa standardmjolken. Undantaget har därefter förlängts vid tre tillfällen och löper enligt nuvarande bestämmelser ut den 30 april 2009.

3.2.3.2 Reformering av GJP

Under våren 1999 fattade EU beslut om en reformering av den gemensamma jordbrukspolitiken kallad Agenda 2000. För mjolksektorn skulle reformen inledas först 2005/06 och bestå av tre delar: en kvotökning, en sänkning av interventionspriserna kompensert genom införandet av ett direktbidrag. Genom halvtidsöversynen kom den planerade reformen att tidigareläggas och justeras. Det beslutades att stödprissänkningen skulle uppgå till totalt 15 % för skummjolkspulver och 25 % för smör. Prissänkningen kommer att genomföras i tre delsteg för skummjolkspulver och fyra delsteg för smör. Första stödprissänkningen ägde rum 1 juli 2004. Precis som tidigare var tänkt, kompenseras prissänkningen delvis genom införandet av ett direktbidrag. De kvotökningar som beslutades i Agenda 2000 senareläggs med ett år och inleds först 2006/07.

Vidare infördes ett tak för den mängd smör som kan intervenseras till fast pris. Överskrids taket inleds ett anbudssystem. Denna åtgärd kan potentiellt få en prisdämpande effekt på sektorn utöver vad som föranleds av interventionsprissänkningarna.

Till följd av låg invägning och en stark världsmarknad för mejeriprodukter fördröjdes effekten på EU:s marknadspriser av den första interventionsprissänkningen. Som framgår av indexserien under avsnitt 3.2.2 gick reformens första prissänkning inte heller att avläsa på de svenska konsumentpriserna 2004. Utifrån det konsumentprisindex som redovisas för oktober 2005 framgår dock att konsumentpriserna för mejeriprodukter sammantaget minskat med 1,4 % jämfört med oktober 2004. Producentprisindex för jordbruksreglerade varor visar att producenternas avräkningspris minskade med knappt 6 % mellan 2003 och 2004. Det ska dock tilläggas att mjolkproducenterna under våren 2005 erhöll ca 13 öre per kg mjolkkvot som kompensation för genomförd sänkning av interventionspriserna.

Under de kommande åren väntas sänkningen av de administrativa stödpriserna leda till sänkningar av marknadspriserna för mejeriprodukter vilket åtminstone till viss del kan komma konsumenterna till godo. Det är svårt att förutsäga hur prissänkningens effekter fördelas mellan primärproducent, mejeri, efterföljande handelsled och konsument. Avgörande är hur starkt konkurrenstryck som kommer att råda i berörda led.

3.2.3.3 Övriga faktorer som kan ha påverkat prisutvecklingen

Utöver EU:s marknadsreglering har en rad andra faktorer direkt eller indirekt haft betydelse för prisutvecklingen på mejeriprodukter i Sverige. Avsikten är inte att komma med en fullständig redogörelse utan peka på exempel.

Liksom för andra varor och tjänster har priset på mejeriprodukter påverkats av hur mejeriernas produktionskostnader utvecklats, exempelvis kostnaderna för energi, förpackningsmaterial, löner etc. Priset har också påverkats av de konkurrensförhållanden som rått inom Sverige.

Som en effekt av tidigare svenska reglering har den svenska mejerivarumarknaden i praktiken varit geografiskt uppdelad och det har förekommit omfattande samarbete mellan mejeriföretagen rörande produktion, distribution, marknadsföring mm. Enligt utredningen Jordbruk och konkurrens – jordbrukarnas ställning i svensk och europeisk konkurrensrätt (SOU 1995:117 sid 273), har samarbetet inneburit "t.ex. en omfattande produktionsspecialisering med försäljning av dessa produkter mellan föreningarna. Detta har i sin tur medfört att föreningarna kunnat tillhandahålla ett brett mejerisortiment utan att konkurrera med varandra." I utredningen Ökad konkurrens i handeln med livsmedel (SOU 1996:144 sid 261) kan man läsa att "... många svenska aktörer skapat samarbetsrelationer till potentiella konkurrenter och därigenom minskat sannolikheten för att dessa etablerar sig i Sverige" Som exempel nämns Skånemejeriers tidigare samarbete med danska Klöver Mjölks och MD Foods liksom Arlas licensavtal med franska Social om fruktyoghurt under varumärket Yoplait. Mejeriföretagen har således på olika sätt lyckats att begränsa konkurrensen på området vilket torde ha inneburit att konsumentpriserna upprätthållits på en högre nivå än vad som annars skulle ha varit fallet.

År 1993 fick Sverige en ny konkurrenslagstiftning vilken medförde att olika samarbetsavtal mellan mejeriföretagen under 1993-1997 prövades av Konkurrensverket och vissa fick avvecklas. Den nya konkurrenslagstiftningen tvingade dock inte, som framgått ovan, att mejeriföretagen gav upp den geografiska uppdelningen av den svenska mejerivarumarknaden utan den bristande konkurrensen kunde bestå.

I SOU 1995:117 beskrivs olika etablerings- och importhinder som förelåg på den svenska marknaden. Det angavs att en nyetablering som tillverkare av mejeriprodukter kunde försvåras av de lantbrukskooperativa mejeriernas höga andel i råvaruledet. På sidan 267 i nämnda utredning står att läsa "Tillgången på mjölkkråvara är speciellt betydelsefull på grund av mjölkens korta hållbarhet och att den är dyr att transportera i förhållande till sitt värde". Distributionen är därför extremt betydelsefull på mejerimarknaden. EU:s mjölkkvotering förstärker dessa problem. Den statliga utredningen kom även fram till att mejerisektorns koncentration kunde försvåra för nya aktörer att börja leverera mejerivaror till butik. Till följd av den geografiska uppdelningen av marknaden har respektive butik endast haft ett mejeri som leverantör av fullt mejerisortiment. Butikerna har varit i en beroendeställning till mejerierna och kanske varit återhållsamma med att ta in konkurrerande produkter. I utredningen nämns även att avsaknaden av grossistdistribution för färsk mjölk utgjort en begränsning för möjligheterna till etablering resp. import.

Det kan konstateras att de kooperativa mejeriföretagen fortfarande kontrollerar merparten av råvarutillgången. Under senare tid har dock den geografiska uppdelningen av mejerivarumarknaden mellan mejeriföretagen börjat luckras upp och handelskedjornas makt har stärkts på mejeriföretagens bekostnad. Handelskedjornas stärkta ställning gentemot leverantörerna torde åtminstone delvis förklaras av att EU-inträdet öppnat upp för fler inköpskanaler. Konkurrensen från importerade mejeriprodukter har ökat successivt och på senare år har butikskedjorna dessutom börjat sälja mejeriprodukter som EMV. Som ett svar på dessa hot har flera mejeriföretag valt att själva lansera alternativa lågprisprodukter och att tillverka EMV-produkter åt butikskedjorna. När det gäller dryckesmjölk utgörs lågprisalternativen/EMV-produkterna av varor med längre hållbarhetstid än vad som traditionellt sålts på den svenska marknaden. Genom att välja mjölk med längre hållbarhetstid ökar butikskedjornas möjlighet till val av leverantör eftersom varan kan transporteras längre utan att ta skada och konsumenterna erbjuds ett bredare varuutbud.

Förutom dessa nationella företeelser har olika internationella händelser haft viss betydelse för prisutvecklingen. Mejerisektorn i EU och därmed Sverige påverkas i hög grad av marknadssituationen i andra mejerivaruimporterande och exporterande länder. Av betydelse är faktorer som påverkar dessa länders utbud av mejeriprodukter, exempelvis väderförhållanden och politiska beslut. Den allvarliga torkan i Australien 2002/03 medförde t.ex. att landets mjölkproduktion minskade kraftigt vilket fick effekter för det totala utbudet på världsmarknaden. I ett stort producentland som USA tillåter den nationella lagstiftningen användning av hormonet BST vilket främjat mjölkavkastningen. Vidare beviljar USA exportkrediter vilket inverkat på landets utbud av smör och mjölkpulver på världsmarknaden. I sammanhanget ska även nämnas att EU:s exportbidrag har en prisdämpande effekt på världsmarknaden.

Av betydelse är också förhållanden som påverkar länders efterfrågan på mejeriprodukter vilket exempelvis kan vara beroende av det egna landets produktion, politiska beslut eller inkomster. Ett land som Ryssland t.ex. är den egna produktionen otillräcklig för att täcka det inhemska behovet och kompletteras därför med importerade mejeriprodukter. Ryssland har under vissa år svarat för över 20 % av den totala importen av smör i världen. Efterfrågan på smör i Ryssland har därför stor inverkan på världsmarknadspriset på smör. Vidare brukar det hävdas att priset på råolja påverkar köpkraften hos många av de länder som är stora importörer av mjölkpulver. Valutakursutvecklingen är en annan viktig faktor som påverkar världshandeln med mejeriprodukter.

Ovan nämnda faktorer påverkar EU:s möjlighet till export vilket i sin tur får effekter för konkurrensen på den interna EU-marknaden. Det kan, och har i vissa fall lett till, att trycket på den svenska marknaden ökat genom prispressande import och därmed lägre priser i butik för konsumenterna.

3.2.4 Matens ursprung

I tabellen nedan redovisas Sveriges import av mejeriprodukter under 1994 till 2004. Enbart den typ av produkter som säljs direkt till konsument har tagits med. Det är dock troligt att en viss andel av de importerade varor som redovisas, sålts vidare till livsmedelsindustrin.

Tabell 3.5 Import till Sverige av mejeriprodukter 1994-2004, ton

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Mjök <1 %											
totalt	33	0	14	32	178	183	51	84	53	1 171	4 306
varav EU %	100	-	100	100	100	98	100	100	100	100	100
Mjök 1 % -6 %											
totalt	664	1 628	65	50	57	1227	213	163	402	8 885	11 643
varav EU %	99	100	100	98	98	100	100	99	100	100	100
Grädde >6 %											
totalt	440	70	50	101	70	99	360	831	2 779	3 136	3 495
varav EU %	100	100	100	100	100	99	100	100	100	100	100
Yoghurt											
totalt	3 902	9 852	8 336	9 911	8 959	14 439	14 181	27 017	25 334	28 811	33 356
varav EU %	99	100	100	100	99	100	100	100	100	100	100
Övriga syrade produkter											
totalt	481	743	465	419	595	1169	797	824	4 505	8 046	9 161
varav EU %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	99
Smör¹											
totalt	1 200	122	36	171	73	88	117	74	880	581	881
varav EU %	100	64	97	100	100	78	73	100	99	100	100
Bredbara smörfetter²											
totalt	i.u.	i.u.	136	519	428	0	0	107	102	81	116
varav EU %	-	-	100	100	100	-	-	100	100	100	100
Färskost											
totalt	2 110	2 386	2 444	3 467	4 017	4 712	5 085	4 861	6 314	9 726	10 784
varav EU %	74	90	90	92	94	95	95	95	95	96	97
Riven/pulveriserad ost											
totalt	1 279	1 254	1 291	1 524	1 561	1 199	1 254	1 628	1 795	2 182	2 791
varav EU %	99	99	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Smältost											
totalt	2 619	2 442	2 823	2 983	3 223	2 704	2 849	4 286	4 545	4 636	5 130
av EU %	95	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Blåmögelost											
totalt	1 853	2 797	2 458	2 560	2 674	2 840	2 790	3 046	3 088	3 364	3 175
varav EU %	99	99	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Övrig ost											
totalt	16 614	11 995	16 750	20 151	23 926	27 543	27 391	26 867	29 442	31 098	33 701
varav EU %	92	96	94	97	98	98	98	98	98	98	99

Källa: SCB

¹ Smörolja inkluderas i uppgifterna från 1994.

² Fr.o.m. 1 januari 1996 ingår även vissa bredbara fetter under KN-nr 0405. Dessförinnan klassades de under KN-nr 1517.

Tabell 3.6 Import till Sverige av mejeriprodukter 1994-2004, tkr

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Mjök <1 %											
totalt	168	0	230	461	1 703	2 205	730	1 431	704	8 568	18 472
varav EU %	100	-	100	100	100	98	100	100	100	100	100
Mjök 1 % -6%											
totalt	3 110	6 763	955	600	703	2 686	1 781	1 875	3 137	27 829	53 175
varav EU %	98	100	100	99	99	100	100	100	100	100	100
Grädde >6 %											
totalt	5 183	1 093	805	2 049	1 244	1 576	6 019	13 988	30 601	37 632	44 750
varav EU %	100	100	100	100	100	99	100	100	100	100	100
Yoghurt											
totalt	28 423	100 585	58 996	68 725	53 644	97 792	91 955	216 945	192 291	226 595	273 045
varav EU %	98	99	99	99	99	99	100	100	100	100	100
Övriga syrade produkter											
totalt	8 596	10 352	5 364	5 587	7 915	17 949	11 936	13 637	49 017	90 241	109 562
varav EU %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	99	99
Smör¹											
totalt	18 481	2 235	1 269	4916	2 616	2 791	2 797	2 809	23 713	15 995	25 412
varav EU %	99	56	99	100	100	92	86	100	99	100	100
Bredbara smörfetter²											
totalt	i.u.	i.u.	2 400	11 608	10 774	0	0	3 826	3 234	2 811	3 574
varav EU %	-	-	100	100	100	-	-	100	100	100	100
Färskost											
totalt	77 259	84 006	78 292	108 319	130 478	148 157	148 614	169 001	207 817	241 648	280 072
varav EU %	76	90	88	91	92	93	93	94	94	93	94
Riven/pulveriserad ost											
totalt	42 468	56 688	50 346	58 783	61 340	47 231	35 674	71 585	78 332	79 959	96 263
varav EU %	99	99	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Smältost											
totalt	69 642	86 061	93 463	97 174	103 502	85 061	85 556	144 887	154 743	148 275	157 789
av EU %	96	100	100	100	100	99	100	100	100	100	100
Blåmögelost											
totalt	84 124	127 912	116 198	122 237	132 270	137 987	135 794	155 913	162 705	169 209	167 830
varav EU %	98	99	99	100	100	100	100	100	100	100	100
Övrig ost											
totalt	418 255	414 533	516 518	613 353	766 113	837 445	849 623	961 599	1 041 583	1 083 257	1 170 953
varav EU %	92	96	95	97	98	98	98	98	98	98	98

Källa: SCB

En stor andel av de mejeriprodukter som konsumeras i Sverige är också producerade i landet. Hur stor andel det är frågan om varierar dock mellan olika typer av produkter. Nästan all mjölk och grädde som såldes till slutkonsument under den beaktade perioden var producerad i Sverige. År 1997 började finska Valio att sälja grädde, gräddfil och crème fraiche med låg laktoshalt i svenska butiker. År 2002 lanserade Valio dessutom låglaktosmjölk på den svenska marknaden. Under 2003 introducerade Lidl tysk mjölk och grädde på den svenska marknaden. I sammanhanget bör även nämnas att Arlas fusion med MD Foods medfört vissa förändringar p.g.a. företagets produktionsplanering. Exempelvis produceras i stort sett all Keldasås, som klassas under KN-nr 0401 d.v.s. mjölk och grädde, i Danmark och importeras således till Sverige.

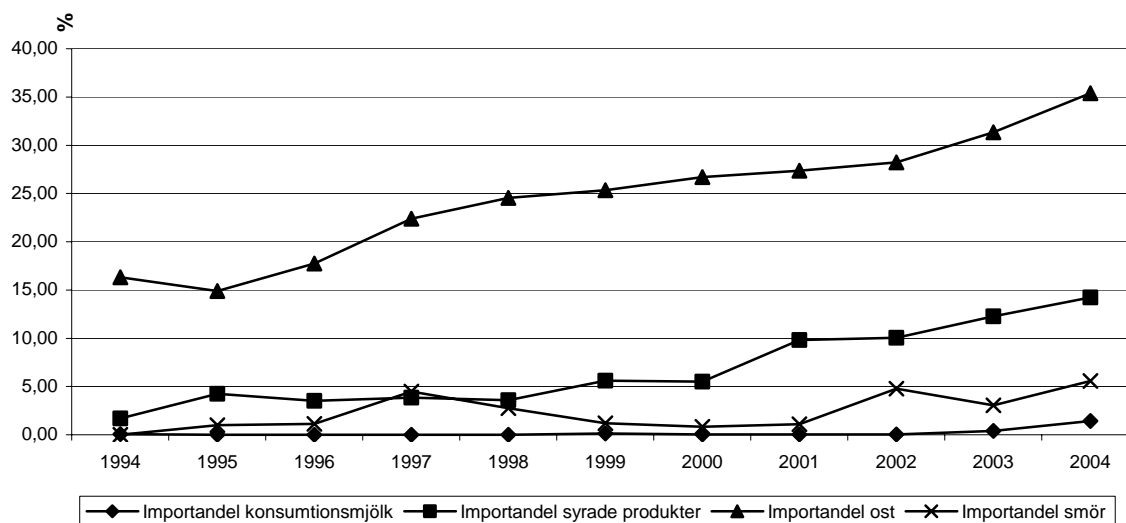
När det gäller syrade produkter (fil, yoghurt, kefir etc.) hade importerade produkter en låg andel av den svenska marknaden under mitten av 1990-talet (ca 4 %). I och med anslutningen till EU tog emellertid importen av framförallt yoghurt från Finland fart. År 2004 importerades yoghurt från Finland till ett värde av 169 miljoner kr. Samma år importerades också yoghurt till ett värde av 69 miljoner kr från Tyskland och 14 miljoner kr från Danmark. I början av medlemskapet importerades även vissa kvantiteter yoghurt från Irland och på senare år har yoghurtimporten från Grekland ökat. Även importen av övriga syrade produkter har ökat successivt, om än inte i samma omfattning som yoghurten. Andelen importerade varor av den totala konsumtionen av syrade produkter i Sverige hade 2004 stigit till ungefär 14 %.

Merparten av det smör och de bredbara smörfettsprodukter som konsumeras i Sverige har haft svenskt ursprung. Import av smör för inhemsk konsumtion har endast förekommit i ringa omfattning.

Högst andel importvaror noteras för ost. Under mitten av 1990-talet uppskattas att ungefär 15 % av den svenska konsumtionen utgjordes av importerade varor. Importen har därefter ökat och 2004 uppskattades ca 35 % av konsumtionen utgöras av importerade varor. Merparten av den importerade osten härrör från närliggande grannländer som Danmark, Tyskland och Nederländerna. Det är också framförallt dessa länder som ökat sin ostexport till Sverige. Ostimport förekommer dock även från Irland, Italien, Frankrike, Finland, Grekland och Storbritannien m.fl. Norge är det land utanför EU som exporterat mest ost till Sverige. Importen av norsk ost är dock relativt blygsam i förhållande till ostimporten från EU men den har värdemässigt hållit sig relativt konstant över tiden.

Sammanfattningsvis kan sägas att importen av mejeriprodukter till Sverige har ökat betydligt över den aktuella tidsperioden. Fortfarande utgör dock de svenskproducerade varorna en hög andel av konsumtionen. Undantag är ost där importandelen från ca 15 % till 35 %. Merparten av de mejeriprodukter som importeras till Sverige kommer från övriga EU och EU-ländernas andel av de importerade varorna har dessutom ökat under den beaktade perioden.

Diagram 3.5 Importens procentuella andel av konsumtionen

Källa SCB och egen bearbetning

3.2.5 Konsumtionsmönster

I tabell 3.7 redovisas hur konsumtionen per capita utvecklats i Sverige sedan början av 1990-talet. Fram till avregleringen av den svenska jordbrukspolitikerna 1 juli 1991 tillämpades ett prisutjämningsystem med försäljningsavgifter och pristillägg. Därefter infördes en förenklad lönsamhetsutjämnning mellan mejeriprodukter som avvecklades successivt under 1993 och 1994. Under början av 1990-talet påverkades prissättningen och därmed eventuellt konsumtionen av mejeriprodukter av dessa regleringar. Av denna anledning har utöver 1990 även lagts in uppgifter för 1994, då de svenska regleringarna i princip fasats ut, som en jämförelse med perioden efter anslutningen.

Konsumtionen av dryckesmjölk i Sverige fortsatte under 1990-talet sin nedåtgående trend som inletts under början av 1980-talet. I början av 2000-talet stabiliserades konsumtionen. Enligt uppgift från Mjolkfrämjandet förklaras denna utveckling åtminstone delvis av "caffelatte" trenden. Preliminära uppgifter för 2003 visar dock att konsumtionen av dryckesmjölk åter minskat med 1,5 % jämfört med året dessförinnan. Av tabellen nedan framgår att konsumtionen av mellanmjölk ökat med 8,6 liter/person mellan 1994 och 2003 vilket skett på bekostnad av såväl standardmjölken (-11,8 liter/person) som lättmjölken (-4,4 liter/person). 1994 utgjorde mellanmjölken ca 37 % av den totala per capita konsumtionen av mjölk i Sverige. År 2003 visar preliminära beräkningar att denna andel stigit till 47 % och därmed har mellanmjölken andel passerat standardmjölken. Standardmjölken som fortfarande är det näst vanligaste alternativet utgjorde 2003 ca 31 % av den totala mjölkkonsumtionen per capita jämfört med 39 % 1994. Lättmjölken har under samma period minskat sin andel av totalkonsumtionen av mjölk per capita från 24 % till 22 %.

Tabell 3.7 Direktkonsumtion av mjölk och mejeriprodukter, kg/person/år³

	1990	1994	1995	2000	2001	2002	2003 prel.
Lättnmjölk samt minimjmölk <1,0 % ⁴	36,3	28,1	25,8	23,7	23,2	23,7	23,7
Mellanmjölk m.m. 1,0 % -2,0 %	34,2	42,3	45,0	49,8	50,8	51,2	50,9
Standard mjölk >2,0 %	54,3	45,1	43,7	36,8	35,8	34,6	33,3
Filmjölk <1,0 % ⁴	3,9	3,6	3,4	3,2	4,1	4,2	4,2
Filmjölk ≥1,0 % ⁴	11,0	9,8	9,6	15,1	14,4	14,2	13,7
Övriga syrade produkter	12,3	15,0	15,2	10,6	12,1	12,7	13,3
Summa mjölk	154,7	146,0	144,7	140,5	140,2	141,8	140,1
Tunn grädde <29 % ⁵	1,3	1,2	1,3	2,0	2,4	1,9	2,0
Gräddfil 12 %	1,1	1,2	1,2	1,6	1,6	1,6	1,6
Tjock grädde ≥29 % ³	6,2	6,0	6,7	6,3	6,0	5,7	5,5
Summa grädde	8,5	8,5	9,2	9,9	10,0	9,3	9,0
Smör	2,2	2,3	2,0	1,3	1,3	1,4	1,4
Hushållsmargarin exkl. lättmargarin	11,6	9,7	9,8	8,7	7,7	6,5	6,5
Lättmargarin	4,3	4,7	5,4	4,9	4,3	4,1	4,1
Summa smör och margarin	18,2	16,6	17,2	14,9	13,3	12,0	11,9
Hårdost	13,1	13,5	13,3	12,6	12,5	12,7	12,7
Smältost	0,8	0,8	0,8	0,9	1,2	1,2	1,2
Ost annan	2,4	2,2	2,4	3,0	3,2	3,4	3,5
Summa ost	16,3	16,5	16,4	16,5	16,9	17,3	17,5

Källa: SJV

Konsumtionsuppgifterna för fil och syrade produkter är något svåranalyserade eftersom det skedde en förändring av källmaterialet år 2000. Vissa produkter som tidigare klassats som övriga syrade produkter flyttades vid denna tidpunkt över till rubriken fil ≥ 1 %. Under 1990-talet minskade per capita konsumtionen av fil medan konsumtionen av övriga syrade produkter, såsom yoghurt, ökade. Efter år 2000 fortsatte denna utveckling undantaget konsumtionen av lättfil som stabiliserades. För att få en uppfattning om hur fetthalten utvecklats på de produkter som konsumerats redovisas nedan Svensk Mjölks produktionsstatistik. Merparten av de tillverkade produkterna konsumeras inom landet, så exporten kan bortses ifrån. Fetthalten på de importerade produkterna är inte känd. Trenden för de svensktillverkade produkterna är att konsumtionen ökar av de produkter som har lägst fetthalt medan den minskar för de produkter som har högst fetthalt.

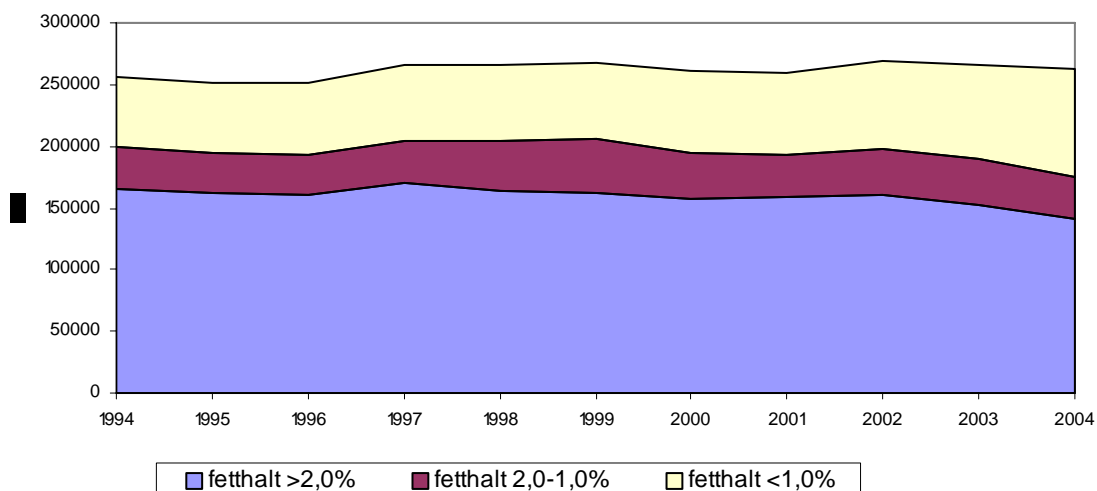
³ För mjölk, fil och övriga syrade produkter anges dock konsumtionen i liter per person och år.

⁴ Revideringar har gjorts fr.o.m. 2000 p.g.a. förändringar i källmaterialet.

⁵ Fr.o.m. år 2000 används fetthaltsgränsen 29 %, tidigare gällde 27 %. Detta innebär att siffror före år 2000 inte är helt jämförbara med dem som redovisats för senare år.

Diagram 3.6 Produktion av syrade produkter i Sverige

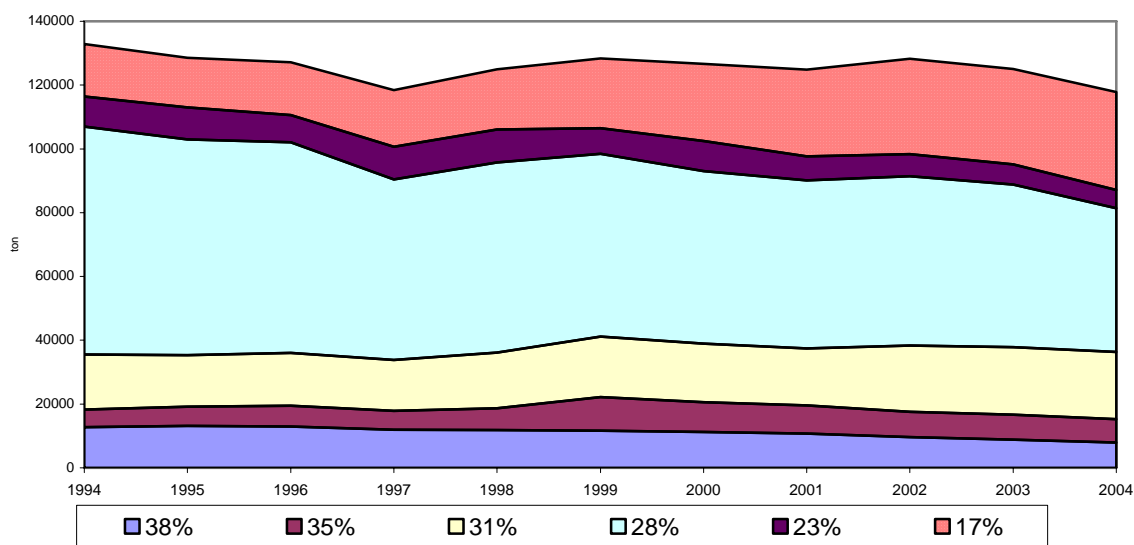
Källa: Svensk Mjolk, Mejeristatistik 2004

Konsumtionen per capita av grädde ökade i och med EU-inträdet 1995 vilket troligen hängde samman med den prissänkning som ägde rum vid anslutningen. Konsumtionsökningen var kraftigast för den tjocka grädden. Konsumtionen av denna produkt har därefter sjunkit successivt och 2001 var konsumtionen nere på samma nivå som före EU-inträdet. Observeras bör dock att siffror före år 2000 inte är helt jämförbara med dem som redovisats för senare år (se fotnot). Konsumtionen per capita av den tunna grädden som endast ökade marginellt vid anslutningen, fördubblades i det närmaste i början av 2000-talet för att därefter stabiliseras. Totalt ökade konsumtionen av grädde med 1,5 kg/person eller 18 % från 1994 till 2000. Därefter har skett en tillbakagång med 1 kg/person, vilket motsvarar 10 %.

Under den beaktade perioden har per capita konsumtionen av smör sjunkit från 2,3 kg 1994 till 1,4 kg år 2003. Även konsumtionen av margarin har sjunkit under samma tid.

Per capita konsumtionen av ost i Sverige har ökat från 16,5 kg 1994 till 17,5 kg 2003. Medan konsumtionen av hårdost sjönk efter EU-inträdet fram till år 2001 ökade konsumtionen av smältost under slutet av 1990-talet för att därefter stabiliseras. Det ligger nära till hands att förklara den minskade konsumtionen av hårdost med den prisuppgång som skedde i samband med EU-anslutningen. Konsumtionen av övrig ost (exempelvis dessertost) har ökat successivt sedan EU-inträdet. För att få en uppfattning om fetthalten på de konsumerade produkterna har Svensk Mjölks produktionsstatistik studerats. Merparten av den tillverkade osten säljs inom landet varför det kan bortses från att en del av den producerade osten exporteras. Den importerade osten har dock kommit att utgöra en allt högre andel av konsumtionen och fetthalten på denna finns inte redovisad. Någon heltäckande bild av fetthalten på den ost som konsumeras kan därför inte ges. Av diagrammet nedan framgår dock att produktionen av ost med fetthalt på 17 % ökade under den beaktade perioden medan produktionen av ost med fetthalt på 28 % minskade. Så var även fallet för den fetaste osten med 38 % fetthalt medan ostarna med 31 % och 35 % ökade något.

Diagram 3.7 Produktion av ost i Sverige

Källa: Svensk Mjölk, Mejeristatistik 2004

Sammanfattningsvis kan sägas att svenskarna minskat sin konsumtion av dryckesmjölk samt smör och margarin över den beaktade perioden. Samtidigt har de ökat sin konsumtion av yoghurt, ost och grädde. Uppgifterna ovan ger ingen entydig eller fullständig bild av hur konsumtionen av mjölkfett utvecklats. Å ena sidan har konsumtionen av smör och margarin minskat över tiden. Konsumenterna har delvis valt magrare alternativ då de handlat mjölk, syrade produkter och ost. Å andra sidan har konsumtionen av grädde ökat och konsumtionen av lättmjölk har minskat. Konsumtionsutvecklingen kan eventuellt till viss del förklaras av den prisanpassning som skett till följd av EU-inträdet. Det är dock troligt att konsumtionsutvecklingen påverkats mer av andra faktorer såsom ökat hälsomedvetande. Branschen bekräftar att de svenska konsumenterna köper allt mer av magra produkter. Samma konsumenter kan dock i samband med helger och fester konsumera fetare produkter, exempelvis smör och grädde. Branschen anser också att den ökade konsumtionen av mejeriprodukter med lägre fetthalt huvudsakligen förklaras av ett ökat hälsomedvetande hos befolkningen.

Utöver den ökade efterfrågan av magrare produkter har enligt branschen även andra förändringar av konsumtionsmönstret noterats. Idag efterfrågas mer av mindre förpackningar jämfört med tidigare. Det antas hänga samman med ökad individualism liksom bekvämlighet och effektivitet. Konsumenterna efterfrågar idag exempelvis små förpackningar som är lämpliga att ta med sig och äta på stående fot.

Försäljningen, och därmed konsumtionen, av ekologisk mjölk och syrade produkter har ökat under den beaktade perioden från ca 5 200 ton år 1994 till närmare 82 000 ton år 2004. Fortfarande utgör de ekologiska produkterna dock endast ca 6 % av den totala försäljningen av konsumtionsmjölk och syrade produkter. Den ökade konsumtionen av ekologiska produkter beror delvis på att konsumenterna förändrat sin efterfrågan men torde även ha stimulerats av att mejeriföretag lagt om den totala tillverkningen av vissa produkter från konventionell till ekologisk produktion, exempelvis är all A-fil som Arla producerar numera ekologisk. Vidare kan nämnas att det förekommer försäljning av ekologisk ost. Den ekologiska osten utgjorde dock endast 0,2 % av den ost som totalt tillverkades i Sverige 2004.

3.2.6 Förändringar av varuutbudet

Enligt uppgifter från branschen började utvecklingen av nya mejeriprodukter i mitten av 1960-talet med olika typer av lättprodukter. Därefter har produktutvecklingen accelererat. Ett mejeriföretag nämner som exempel att man i sitt sortiment 1994 hade tio olika crème fraiche varav tre lättvarianter. År 2005 hade sortimentet utökats till sexton olika crème fraiche varav elva lättvarianter.

Bland de nya artiklar som tillkommit under den senaste tioårsperioden finns helt nya produkter som t.ex. drickyoghurt men även fler varianter av samma produkt, exempelvis yoghurt i fler smaker och typer av förpackningar. De nya typer av produkter som lanserats har anspelat på:

- bekvämlighet, exempelvis andra typer av förpackningar och produkter som är färdiga att konsumera,
- hälsoaspekten, en lång rad produkter med sänkt fetthalt har introducerats. På senare tid har fokus legat på sänkt sockernehåll. Det har även utvecklats produkter med olika typer av tillsatser som ska vara bra för kroppen såsom olika bakteriekulturer, kalciumberikning m.m.

Den omfattande sortimentsutvecklingen för mejeriprodukter drivs enligt branschen av:

- konsumenternas krav/önskemål på t.ex. ökad tillgänglighet, olika trender i samhället,
- konkurrens från substitutvaror liksom konkurrensen från importerade varor,
- hotet från EMV – mejeriföretagen tvingas arbeta fram nästa generation av produkter – ligga steget före.

Det svenska sortimentet av dryckesmjölk har huvudsakligen utgjorts av färskmjölk av svenskt ursprung. Till följd av handelskedjornas satsning på EMV har dock sortimentet på senare tid utökats med importerade varor från Tyskland och Tjeckien. Denna dryckesmjölk, liksom de lågprisalternativ som de svenska mejeriföretagen nyligen lanserat, utgörs av mjölk med längre hållbarhet. Konsumenterna har således tillhandahållits ett breddat varuutbud på dryckesmjölksidan både avseende på ursprung och kvalitet. Det kan konstateras att konkurrensen på mejerivarusidan ökat då EU-medlemskapet medfört att tullskyddet gentemot övriga EU-länder avvecklats. Det förefaller troligt att EU-medlemskapet härigenom påskyndat breddningen av varuutbudet även om mejeriföretagen poängterar konsumenttrenderna som den drivande faktorn. Ökad konkurrens torde ha stimulerat företagen till ökad produktutveckling för att inte tappa marknader och söka uppnå högre mervärde för sina produkter. Vissa mejeriföretag påpekar dock att handeln på senare tid blivit mer restriktiv till att ta in nya produkter i sortimentet. För att få in en ny produkt tvingas mejeriföretagen att ta bort en annan (smakbyte).

3.3 Spannmål och ris

3.3.1 Sammanfattning

Priserna för spannmålsprodukter föll när Sverige blev medlem av EU. Prisfallet berodde på att det tidigare togs ut en avgift på den spannmål som användes för livsmedelsändamål för att finansiera exportkostnaderna. Idag finansieras detta direkt via EU:s budget d.v.s. med skattemedel. Jordbrukarnas garanterade priser för spannmål var dock i stort sett på samma nivå både före och efter medlemskapet. Under perioden 1995-2004 har priserna varit i stort sett konstanta. Den stödprissänkning som gjordes 2000-2001 på 15 procent har inte fått något genomslag i konsumentpriserna. Importen av spannmålsprodukter är mycket begränsad och kommer främst från andra EU-länder. Importen av mjöl sker främst till industriledet.

Priserna för ris steg däremot till följd av EU-medlemskapet. Sverige hade inte några marknadsregleringar eller tullar för ris före 1995. Importtullen för slipat ris uppgick till cirka 3 kr/kg vid medlemskapet vilket innebar att rispriserna till konsument nästan fördubblades. EU:s reform 1995 som innebar en stödprissänkning med 15 procent har inte påverkat konsumentpriserna märkbart. År 2003 beslutades om en halvering av stödpriserna samt om en tullsänkning. Effekterna av dessa åtgärder har ännu inte kunnat mätas.

Sverige har traditionellt importerat i stort sett enbart slipat ris eftersom det inte funnits några riskvarnar i landet. Under senaste åren har det etablerats några kvarnar, vilket inneburit kraftigt ökad import av råris. Det är främst råris av Basmatityp från Indien och Pakistan som bearbetas. EU:s förändrade regler för uttag av tullar fr.o.m. september 2004 kan dock innebära att lönsamheten minskar för riskvarnarna eftersom relationen mellan tullen på råris och slipat ris förändrats.

Konsumtionen av ris ökar successivt över tiden. Statistiken visar att merparten av riset importerades från EU vilket dock inte stämmer med de faktiska förhållandena. En del av denna import är ris från tredje land som importerades via annat EU-land. Det finns även import som tas in till EU i form av råris och sedan vidareförädlas och därefter kommer till Sverige. Endast en mindre del av det ris som konsumeras i Sverige har odlats i EU. Sett över en längre tidsperiod har det skett förändringar i vilka typer av ris som konsumenterna efterfrågar. Tidigare importerades mycket ris från USA men successivt har Thailand tagit en allt större del av marknaden genom det s.k. Jasminriset. De senaste åren har efterfrågan på ris från Indien och Pakistan, s.k. Basmatiris, ökat. Konsumtionsförändringen beror främst på nya matrender och mindre på prisförändringar.

3.3.2 Prisutveckling

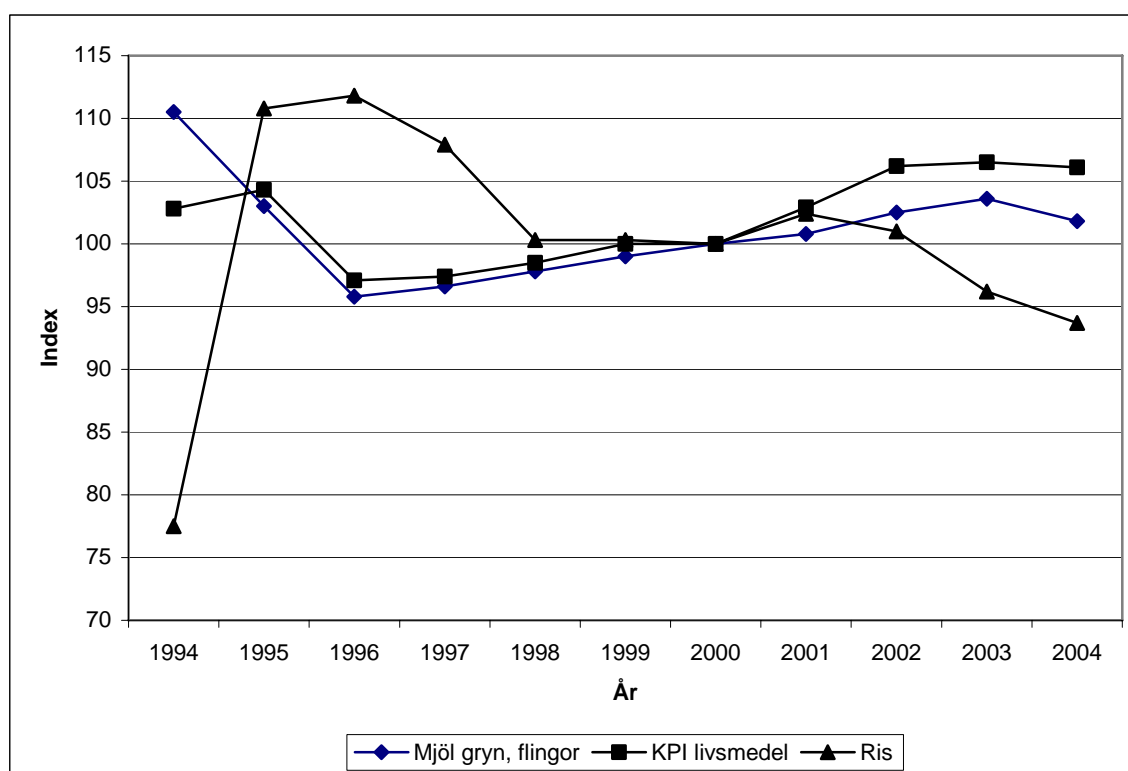
Av tabellen och diagrammet nedan samt av bilaga 1 framgår att priserna för bearbetad spannmål föll direkt efter EU-medlemskapet. Vidare framgår att EU:s reform på spannmålsområdet omkring år 2000, vilken innebar en prissänkning mot producent, fick litet genomslag gentemot konsumentledet. Priserna på ris steg kraftigt vid EU-medlemskapet men har därefter successivt fallit.

Tabell 3.8. Årsmedelpriser för vetemjöl, kr/kg

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Vetemjöl	6,85	5,10	4,40	4,20	4,20	4,45	4,65	4,70	4,75	4,80	4,70

Källa: SJV

Diagram 3.8 Konsumentprisindex spannmål (KPI år 2000=100)

Källa SCB

3.3.3 Påverkan av gränsskydd och stödsystem

3.3.3.1 Införande av GJP (den gemensamma jordbrukspolitiken)

Stödpriset för spannmål (interventionspriset) var i stort sett detsamma både före och efter EU-medlemskapet. Sverige hade genom politiska beslut strävat efter att åren närmast före medlemskapet närma de svenska priserna till priserna inom EU.

Inom den svenska marknadsregleringen på spannmålsområdet som gällde före medlemskapet togs det ut en avgift, förmalningsavgift, på all spannmål som konsumerades för livsmedelsändamål (dock inte för malt och sprit). Avgiften användes för att finansiera spannmålsexporten. Vid EU-inträdet uppgick förmalningsavgiften för vete och råg till 1,15 kr/kg, för korn till 0,24 kr/kg och för havre till 0,23 kr/kg. Totalt uppgick förmalningsavgifterna årligen till ca 700-800 miljoner kr. Avgiften togs ut även på importerade produkter. I samband med Sveriges inträde i EU togs avgiften bort.

EU-medlemskapet innebar därför sänkta priser på spannmålsprodukter till följd av att förmalningsavgiften togs bort.

För ris tillämpade Sverige total frihandel före 1 januari 1995. Det togs inte ut några tullar och det krävdes inte några licenser. Sveriges medlemskap i EU innebar att import från tredje land omfattades av EU:s importtullar och köp av ris med ursprung i EU fick ske till de prisnivåer som styrdes av de stödpriser som tillförsäkrats odlingen i EU.

EU-medlemskapet innebar därför en kraftig prisökning för ris. Före medlemskapet uppgick det genomsnittliga importpriset till ca 4,60 kr/kg för slipat ris. Importtullen till EU uppgick vid tidpunkten för EU-medlemskapet till ca 3 kr/kg. Det bekräftas av att genomsnittligt importpris för slipat ris uppgått till ca 7-7,50 kr/kg sedan EU-medlemskapet.

På risområdet finns det importkvoter för slipat ris med ursprung i bl.a. USA och Thailand och för råris av Basmati-typ som svenska importörer tagit del av.

3.3.3.2 Reformering av GJP

Spannmålssektorn reformerades genom Agenda 2000-beslutet år 1999. Reformbeslutet innebar att stödpriset, interventionspriset, sänktes med 15 % i partihandelsledet. I halvtidsöversynen 2003 gjordes det inte någon stödprissänkning på spannmålsområdet. Vid några tillfällen under den svenska medlemskapsperioden har det dessutom skett neddragningar av månadsuppräkningsarna av interventionspriset och kvalitetsvillkoren för interventionsuppköpen har skärpts. När det gäller uttag av importtullar har EU ändrat reglerna för vete av normal kvalitet och för korn. Tidigare har i princip rörliga tullar upp till en viss nivå använts. Fr.o.m. 2003 tillämpas en fast tull, som är lika med den WTO-bundna tullen, men i gengäld har EU öppnat tullkvoter som i princip ska motsvara storleken på normal import. Tullnivån inom kvoten är endast 10-15 procent av den bundna tullen.

Enligt den prisstatistik som finns tillgänglig för spannmålsprodukter har reformen 1999 inte fått något genomslag i produktpriserna. Prisnivån enstaka år torde ha påverkats mera av skördeutfallet.

För ris gjordes det en reform 1995. Reformen innebar att stödpriset på ris sänktes med 15 % under en period på tre år från 1996/97. I halvtidsöversynen skedde det åter en reform på risområdet. Denna gång halverades interventionspriset, från ca 300 €/ton till 150 €/ton. Vid båda reformtillfällena komprimerades odlarna genom arealstöd. Till följd av 2003 års reform har EU även ändrat reglerna för uttaget av importtull. Genom att den inhemska prisnivån har sänkts har även tullskyddet tillåtits att följa med neråt. Tullen för slipat ris har sänkts mera relativt sett än tullen för råris. Effekterna av den senaste reformen har ännu inte kunnat mätas i form av prisförändringar i konsumentledet etc. EU:s import av ris har dock under inledningen av 2004/05 förskjutits från råris mot mer slipat ris.

3.3.3.3 Övriga faktorer som kan ha påverkat prisutvecklingen

Konkurrensen i kvarnsektorn har minskat de senaste åren. Nordmills som är marknadsledande köpte upp den största konkurrenten på marknaden, Kvarn AB Juvel, i början på 2000-talet. Nordmills har efter denna affär en dominerande ställning i synnerhet på marknaden för hushållsmjöl.

3.3.4 Matens ursprung

Importen av spannmålsprodukter, mjöl, gryn, flingor och dyl. är liten i förhållande till den totala konsumtionen. Den totala importen uppgår till 20 000-25 000 ton medan den totala konsumtionen i Sverige uppgår till ca 0,5 miljoner ton. Importen av vetemjöl har ökat sedan EU-inträdet medan importen av gryn och flingor minskat. Vissa år har importen av bl.a. vetegroddar och krossgryn av majs ökat kraftigt men i dessa fall har produkterna använts för foderändamål.

Importen av mjöl går nästan uteslutande direkt till bageriindustrin. Få exempel finns på importerade varor som säljs direkt till konsument. Merparten av importen kommer från andra EU-länder. EU har höga tullnivåer på mjöl och gryn och det finns få tullkvoter för dessa produkter.

Risimporten steg kraftigt 1994 p.g.a. de kraftiga prisökningar som förväntades efter EU-inträdet. Det visade sig i att importen blev mindre under perioden 1995-1997 jämfört med tiden före medlemskapet. Därefter har importen av slipat ris visat en stadigt ökande trend. Importen av råris var mycket liten fram till slutet av 1990-talet beroende på att det inte fanns någon riskvarnindustri i landet. Därefter har importen ökat kraftigt då det skett nyinvesteringar i flera riskvarnar. P.g.a. skärpta importregler fr.o.m. 2004 och ogynnsammare tullnivåer för råris jämfört med slipat ris kan det leda till minskad import av råris.

Merparten av råriset som importeras kommer från Indien och Pakistan och är av Basmati-typ. Enligt handelsstatistiken kommer merparten av det slipade riset från EU. Det är dock två felkällor i den officiella statistiken. En del av det importerade riset förs in till t.ex. Tyskland från tredje land och skickas därifrån till Sverige. I vissa fall sker det ompaketering i det första mottagarlandet. Den andra felkällan är då råris från tredje land bearbetas i ett annat EU-land och sedan skickas till Sverige. Det är inte ovanligt att sådan bearbetning sker även i de EU-länder som har egen risodling. Det är därför svårt att helt säkert avgöra hur stor del av det ris som konsumeras i Sverige som har faktiskt odlats i EU. Uppskattningar som gjorts pekar mot att ca 8 000 ton är av EU-ursprung. Thailand och USA är de stora leverantörerna bland länderna utanför EU av ris för den svenska marknaden.

De följande tabellerna visar importen av spannmålsprodukter och ris uttryckt i kvantitet och värde.

Tabell 3.9 Import till Sverige av spannmålsprodukter 1994-2004, ton

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Råris											
totalt	1 669	834	1 420	3 191	3 090	4 468	4 894	9 505	9 390	11 290	13 310
varav EU %	6	21	24	19	16	27	17	11	6	9	20
Slipat ris											
totalt	65 532	10 951	27 997	30 116	32 254	32 844	32 746	32 468	34 332	37 160	38 117
varav EU %	8	56	67	60	64	71	69	71	68	73	75
Vete och rågmjöl											
totalt	2 377	3 755	3 257	3 740	5 393	5 548	5 337	6 834	12 016	12 046	10 826
varav EU %	96	91	94	99	99	86	34	83	92	99	99
Övriga mjölsorter											
totalt	4 553	6 325	3 827	4 279	2 208	4 052	3 823	4 139	5 933	6 272	4 817
varav EU %	83	83	100	100	100	99	94	95	99	96	96
Gryn											
totalt	17 027	13 807	16 023	13 500	13 285	6 633	2 666	4 805	6 185	4 140	5 238
varav EU %	92	91	94	99	99	86	34	83	92	91	99
Flingor m.m.											
totalt	1 604	10 097	22 489	24 661	18 514	19 891	2 710	2 117	3 099	2 831	3 967
varav EU %	54	94	80	86	89	92	62	58	69	73	88

Källa: SCB

Tabell 3.10 Import till Sverige av spannmålsprodukter 1994-2004, miljoner kr

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Råris											
totalt	7,9	5,5	8,8	19,5	17,6	25,6	28,8	59,8	54,3	57,5	67,7
varav EU %	5	28	37	29	26	33	22	13	9	15	28,8
Slipat ris											
totalt	302,7	101,8	207,8	228,4	242,0	244,1	240,5	236,4	242,6	261,0	255,0
varav EU %	9	74	79	64	66	73	70	75	80	82	81
Vete och rågmjöl											
totalt	7,2	10,8	9,9	10,8	13,8	13,2	14,1	18,8	29,8	34,2	38,0
varav EU %	94	98	98	98	98	98	90	91	97	99	99
Övriga mjölsorter											
totalt	13,6	17,9	12,8	12,0	8,9	14,4	13,7	17,1	23,6	25,5	20,5
varav EU %	75	72	59	58	34	58	78	93	94	94	90
Gryn											
totalt	24,6	32,2	41,3	33,9	33,5	18,6	11,0	17,2	19,3	17,2	21,5
varav EU %	83	89	93	97	97	78	29	67	87	89	99
Flingor m.m.											
totalt	7,9	19,0	34,9	39,4	30,6	31,4	12,4	11,7	15,0	14,6	17,0
varav EU %	38	73	90	81	76	75	30	39	55	65	74

Källa: SCB

3.3.5 Konsumtionsmönster

Direktförsäljningen av mjöl och gryn är i stort sett oförändrad över tiden. Sett över en längre period har försäljningen minskat något. Försäljningen av ris har däremot ökat något de senaste åren.

Tabell 3.11 Direktförsäljning, kg/person

	1990	1995	2000	2001	2002	2003 prel
Mjöl av alla slags spannmål	22	21,3	18,5	18,1	18,7	19,5
Varav risgryn	3,9	4,1	4,0	4,4	4,5	5,1
Varav havregryn och övriga gryn	2,8	3,1	2,4	2,6	2,8	3,0

Källa: SJV

3.3.6 Förändringar av varuutbudet

3.3.6.1 Varuomfattning

På spannmålsområdet har EU-inträdet inte inneburit några större förändringar av varuutbudet. Efterfrågan på mjöl och gryn är stabil över tiden. Bland nya produkter som utvecklats de senaste åren kan nämnas havremjöl. Det har inte tillkommit några nya kvarnar inom landet, däremot köptes den näst största kvarnen, Juvel ägd av konsumentkooperationen, upp av Lantmännenägda NordMills. S.k. EMV-produkter förekommer alltmera i mjölsortimentet.

På risområdet har det skett större förändringar under den senaste tioårsperioden, vilket delvis är kopplat till EU-inträdet. Traditionellt har Sverige importerat långkornigt ris från främst Nordamerika. Successivt har konsumenternas preferenser allt mera vridits mot aromatiskt ris från Asien. Det har inneburit att ris från Thailand har blivit ledande på den svenska marknaden. Under de senaste åren har konsumtionen av Basmatiris från Indien och Pakistan ökat. Konsumtionsförändringarna beror främst på nya matrender och mindre på prisförändringar.

3.3.6.2 Kvalitet

Efterfrågan på ris odlad i EU är begränsad p.g.a. att kvaliteten inte passar till de användningsområden där konsumtionen är som störst i Sverige. EU-riset är av rundkornig typ som i Sverige främst används för gröt. Det matris som används i Sverige är av långkornig typ och det kan inte odlas i EU av klimatskäl. Det har även framförts kritik mot det rundkorniga EU-ris från importörerna p.g.a. att kvaliteten varit skiftande. Industrin har därför i många fall valt att importera ris från till tredje land till högre priser.

3.4 Socker

3.4.1 Sammanfattning

I samband med EU-inträdet skedde en prishöjning för socker i Sverige. Priset för sockerbetor och vitsocker höjdes med omkring 40–50 % i samband med införandet av EU:s sockerreglering. Prisökningar efter EU inträdet har med undantag för utvecklingen vid momsprissänkningen 1996, då prisnivån för socker sjönk mer än livsmedel totalt, i stort sett följt konsumentprisindex för livsmedel totalt.

Konsumtionen av socker har efter EU-inträdet inte förändrats nämnvärt. Dock kan en konsumtionsökning noteras under 2001 och 2002 men året därefter beräknas konsumtionen minska beroende på lägre försäljning på hemmamarknaden. Omkring 42 kg socker per person och år konsumerades i Sverige i genomsnitt den senaste tioårsperioden. I denna siffra inkluderas även socker som ingår i köpta livsmedelsberedningar, exempelvis konfektyr och läsk.

Sverige gick från att vara en nettoimportör av socker till att bli en nettoexportör efter EU-inträdet. Importen till Sverige från länder utanför gemenskapen är mycket liten beroende på det relativt sett höga gränsskydd som tillämpas av EU. Den import som sker till Sverige består i huvudsak av införsel av socker ifrån andra EU-länder.

Den nyligen beslutade reformen av EU:s sockerreglering innebär att en prissänkning av de administrativt fastställda priserna kommer ske med 36 procent när reformen är fullt genomförd (2009/10). Huruvida marknadspriserna följer efter beror dels på det framtida gränsskyddet (importkonkurrens) för EU-socker i samband med nytt WTO-avtal och hur konkurrensen utvecklas inom EU när reformen är genomförd.

3.4.2 Prisutveckling

I nedanstående tabell liksom i bilaga 1 syns tydligt den prishöjande effekt EU-medlemskapet fick för svensk del. Priserna, både i producentled och efterföljande led, ökade med ca 40-50 % mellan 1994 och 1995. Konsumentprisindex för livsmedel totalt och socker har sedan 1999 haft nästan samma prisutveckling medan det förekommer större variationer i prisutvecklingen längre tillbaka i tiden. Den momssänkning som genomfördes 1996 slog igenom mer för socker än vad den gjorde för livsmedel totalt.

I nedanstående diagram framgår det tydligare dels vilken prishöjande effekt EU-inträdet fick för sockerpriserna i Sverige och dels att prisutvecklingen för KPI-socker sammanfaller med KPI-livsmedel från och med 2000.

Diagram 3.9 Konsumentprisindex socker (KPI år 2000=100)

Källa SCB

3.4.3 Påverkan av gränsskydd och stödsystem

3.4.3.1 Införande av GJP (den gemensamma jordbrukspolitiken)

Regleringen inom EU omfattar förutom socker, sirap och andra sockerlösningar även sockerbeter och sockerrör, melass, isoglukos, inulinsirap, konstgjord honung och betmassa. Från och med 1 juli 2001 ändrades regleringen för sockersektorn inom EU. Den huvudsakliga skillnaden mot äldre reglering är att systemet med att lagerhållare fick en månadsvis ersättning för att täcka kostnaderna för lagring upphörde. Vidare infördes bestämmelser om att en medlemsstat kan vidta nödvändiga åtgärder för att förhindra negativ miljöpåverkan från betodling. Senare har beslutet enligt s.k. halvtidsöversynen inneburit för svensk del att även sockerbetsarealen har blivit stödberättigad.

Regleringen består i huvudsak av följande delar:

- produktionskvoter och produktionsavgifter
- administrativt fastställda priser
- produktionsbidrag vid användning av socker inom den kemiska industrin
- importavgifter och särskild förmånsbehandlad import
- exportbidrag
- intervention

Utifrån konsumentperspektivet spelar de administrativt fastställda priserna inom regleringen en avgörande roll. De administrativt fastställda priserna gäller för både råvaran (sockerbetor) och den färdiga produkten socker. Sedan 1994/95 har det administrativt fastställda priset (interventionspriset) för vitsocker uppgått till 631,90 €/ton. Detta pris kan sägas vara ett lägsta marknadspris inom EU eftersom stödåtgärder finns för att hålla prisnivån på minst denna nivå. I praktiken ligger marknadspriser över de administrativa priserna (enligt vissa bedömningar kan marknadspriset överstiga interventionspriset med upptill 20 procent) bland annat beroende på att ett relativt högt gränsskydd för socker som produceras inom EU. Ytterligare regleringsåtgärder som påverkar prisbildningen inom EU är användandet av produktionskvoter. Varje land inom gemenskapen har en fastställd kvot för hur mycket som får produceras och för denna kvantitet gäller även sockerregleringens olika stödåtgärder. För produktion utöver produktionskvoterna (s.k. C-kvot, produktion inom kvoterna benämns A- respektive B-kvot) har i princip gällt att det ska exporteras ut ur gemenskapen utan några stödåtgärder (exportbidrag).

3.4.3.2 Reformering av GJP

En överenskommelse gjordes på ministerrådet den 24 november 2005 om att genomföra en reform av EU:s sockerreglering, som i stort sett varit oförändrad sedan i slutet av 1960-talet. Ur ett konsumentperspektiv är sänkningen av de administrativt fastställda stödpriserna ett av de mer betydelsefulla reforminslagen. De centrala regleringsåtgärderna efter en genomförd reform är, förutom tullar, dock även i fortsättningen produktionskvoter och administrativt fastställda priser. Avseende produktionskvoter föreslår kommissionen att nuvarande A- och B-kvoter sammanförs till en produktionskvot per land. Produktion därutöver klassificeras som socker utom kvot. Detta socker är i första hand tänkt att användas av den kemisk/tekniska industrin, troligen till en rabatterad prisnivå. Nedanstående tabell redovisar den nya stödprisnivån inom EU.

Tabell 3.12. Nya priser på socker i EU-25

Pris, €/ton	Nuläge	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13
Interventionspris vitsocker	631,9	631,9	631,9	541,5	404,4	404,4	404,4	404,4
Omstruktureringsavgift		126,4	173,8	113,3	0,0	0,0	0,0	0,0
Nettopris, sockerproducent	631,9	505,5	458,1	428,2	404,4	404,4	404,4	404,4
Interventionspris råsocker	523,7	496,8	496,8	448,8	335,2	335,2	335,2	335,2
Minimipris sockerbetor	43,6	32,9	29,8	27,8	26,3	26,3	26,3	26,3

Vilka konsumenteffekter som reformen får när priserna sänks beror bland annat på den framtida gränsskyddsnivå enligt kommande WTO-avtal och hur sockerföretagen kommer att agera när en koncentration troligen kommer att ske till de länder som har de bästa förutsättningarna för sockerproduktion. Nuvarande gränsskyddet gör att eventuell konkurrens från länder utanför EU missgynnas. I dagsläget finns ett utrymme mellan gränsskyddat pris och interventionspriset som marknadspriserna kan anpassa sig till. Vid reformen av EU: s sockersektor, med bland annat prissänkningar som följd, är det i dagsläget oklart huruvida tullskyddet kommer att sänkas eller inte i motsvarande grad när EU:s interventionspriser sänks eftersom tullskyddets storlek avgörs i WTO-förhandlingar som inte är klara. Som framgår av ovanstående tabell är det först 2008 som det är troligt att konsumentledet kan räkna med några prissänkningseffekter eftersom det är först då som interventionspriset eller referenspriset som det kommer att kallas i fortsättningen, kommer att sänkas. Interventionspris/referenspris kan ses som ett tänkt lägsta pris för sockerindustrin i EU. I och med den nya sockerregleringen är det dock möjligt att marknadspriserna även kan sjunka under denna prisnivå eftersom olika stödåtgärder (bl.a. utbudsminskningar) först träder in när marknadspriserna är på en viss nivå under interventionspris/referenspris. Kontroll av marknadsprisläget genomförs genom att ett prisrapporteringskrav på sockerindustrin införs i den nya regleringen. Den nya marknadsordningen kommer att träda i kraft den 1 juli 2006.

3.4.4 Matens ursprung

Utöver den produktion som sker inom landet förekommer även viss import av socker och olika sötningsmedel. Beroende på den relativt sett höga prisnivån för socker inom gemenskapen och därmed det höga gränsskyddet finns ingen större möjlighet för socker från resten av världen att konkurrera på EU-marknaden. Den svenska importen av socker består därför, sedan EU inträdet, nästan uteslutande av införsel av socker ifrån andra EU-länder. Före EU-inträdet år 1994 uppstod en hamstrings/spekulationseffekt eftersom det var känt att sockerpriserna skulle komma att stiga när Sverige blev EU-medlem. Importen under 1994 bestod till största delen av import av råsocker från Brasilien och Colombia samt vitsockerimport från Belgien och Tyskland. För 1995 var den huvudsakliga importen från Danmark och Storbritannien. Perioden därefter består importen till Sverige främst av koncernhandel. Danisco har fabriker bland annat i Danmark, Finland, Tyskland och Litauen. Totala importen till Sverige av socker uppgår i genomsnitt för perioden till omkring 6 procent i förhållande till den svenska produktionen. Importen av sockerlösningar och andra sötningsmedel är kvantitetsmässigt förhållandevis låg. I detaljhandeln förekommer knappast något annat socker än det som bär Daniscos namn. Det finns enstaka exempel på att andra förpackningar än Daniscos förekommer på marknaden.

Tabell 3.13 Import till Sverige av sockerprodukter 1994-2004, ton

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
socker											
totalt	44 851	5 654	8 355	10 704	22 979	18 331	29 854	26 720	35 056	23 056	26 216
varav EU %	1	96	94	94	98	98	99	97	97	94	96
Sötningsmedel											
totalt	¹⁾	2 265	2 405	11 021	12 525	6 342	9 154	7 630	2 781	5 633	4 796
varav EU %	¹⁾	83	82	27	18	48	42	71	91	96	96

1) Inkluderat i totalt för socker.

Källa: SCB

Tabell 3.14 Import till Sverige av sockerprodukter 1994-2004, tkr

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
socker											
totalt	120 625	49 888	6 1122	75 851	156 429	12 4626	176 527	194 380	22 7148	159 563	174 154
varav EU %	5	92	92	93	97	97	98	96	96	94	96
Sötningsmedel											
totalt	¹⁾ 255 435	141 110	191 597	399 854	422 085	430 554	657 846	573 784	595 594	557 058	
varav EU %	¹⁾ 98	97	59	73	91	96	100	99	99	99	

1) Inkluderat i totalt för socker. Källa: SCB

3.4.5 Konsumtionsmönster

I nedanstående tabell redovisas konsumtionen i Sverige för perioden 1993/94 – 2003/04. Den förhållandevis höga konsumtionen under 1994/95 kan förklaras av den hamstringseffekt som uppstod i Sverige innan EU-inträdet, då inträdet skulle leda till höjda priser. Direktförbrukningen av socker (exklusive konsumtionen sockerinnehållet i importerade förädlade produkter) har i stort sett legat på knappt 340 000 ton per år sedan 1995, vilket är något lägre än året innan hamstringseffekten inträffade och EU-medlemskapet. Den totala konsumtionen (inklusive konsumtionen av sockerinnehållet i importerade förädlade produkter) har uppgått till omkring 370 000 ton med undantag för 2001/02 - 2002/03 då konsumtionen ökade främst beroende på att importen av socker i bearbetade produkter har ökat samt att ett nytt beräkningssätt infördes för att bestämma sockerinnehållet i bearbetade produkter. För 2003/04 har dock preliminärt totalkonsumtionen sjunkit rejält beroende på framförallt lägre försäljning i Sverige jämfört med föregående år. Den minskade försäljningen kan sannolikt åtminstone delvis förklaras av ändrade konsumtionsmönster, dvs. mindre söta produkter, men även problem med att mäta handelsflödena i samband med utvidgningen av EU år 2004 kan ha påverkat de beräknade konsumtionsnivåerna.

Tabell 3.15 Produktion, förbrukning och självförsörjningsgrad av socker, 1 000-tal ton (okt-sep år)

	1993/94	1994/95	1995/96	1996/97	1997/98	1998/99	1999/00	2000/01	2001/02 prel.	2002/03 prel.	2003/04 prel.
Sockerprod.	381	339	357	398	396	399	430	412	402	432	416
Direkt förbrukning	359	374	339	333	335	345	334	331	342	343	303
Självförsörjningsgrad, procent	106	91	105	120	118	116	129	124	118	126	137
Direkt förbrukning, kg/capita	41,2	42,6	38,4	37,7	37,9	39,0	37,7	37,3	38,4	38,4	33,8
Total förbrukning (inkl sockerinnehåll i importerade förädlade produkter)	374	391	369	370	373	378	375	371	393	398	352
Total förbrukning, (inkl. sockerinnehåll i importerade förädlade produkter) kg/capita	42,9	44,5	41,8	41,8	42,2	42,7	42,3	41,8	44,1	44,5	39,3

Källa: Danisco AB avseende produktion, i övrigt Jordbruksverket.

3.4.6 Förändringar av varuutbudet

Även om det finns en rad olika kvalitéter och förpackningsstorlekar för socker är dock produkten i sig en homogen produkt som inte skiljer sig nämnvärt mycket ifrån olika tillverkare. Produktsortimentet efter EU-inträdet har för svensk del ökat och består numera av en rad olika sötningsprodukter (se nedanstående tabell). Försäljningen av olika sockerprodukter sker mest till industrin. Omkring 80 procent av förbrukningen i landet står livsmedelsindustrin för och de resterande 20 procent står hushållen för. Utbudet på sockermarknaden i Sverige domineras fortfarande av en producent (Danisco). Jämfört med andra varuområden är det klart avvikande eftersom där är det normala att ett flertal marknadsaktörer är aktiva på marknaden.

Tabell 3.16 Urval av produktsortimentet för Danisco Sugar

Produkter	
Bitsocker	Strösocker
Brun Farin	Florsocker
Culinary Syrup	Fruktsocker
Dekorationspärl	Gelésocker Multi
Ekologiskt odlat Bitsocker	Inläggningsslag koncentrerad
Ekologiskt odlat Florsocker	Kandisocker
Ekologiskt odlat Ljus Sirap	Ljust och Mörkt Muscovadoråsocker
Ekologiskt odlat Strösocker	Pärlsocker
Fibrex	Sirap
Instant Sugar	Råsocker
Glukossirap	Lösningar
Vaniljsocker	Syltsocker

Källa: *danicosugar.com*

3.5 Frukt och grönsaker

3.5.1 Sammanfattning

Konsumentpriserna på grönsaker (som grupp) steg med 4 % vid EU-inträdet men sjönk året efter när momsens sänktes. KPI för grönsaker låg 2004 på en något lägre nivå än 1994. Konsumtionen av färska grönsaker ökade med 20 % mellan 1994 och 2003.

Konsumentpriserna på frukt (som grupp) steg med 10 % vid EU-inträdet men sjönk året efter när momsens sänktes. KPI för frukt har under den efterföljande perioden stigit mer än såväl för grönsaker som för livsmedel som helhet. År 2004 låg KPI för frukt 18 % högre än 1994. Konsumtionen för denna produktgrupp har inte haft en lika stor procentuell ökning som grönsaker. Ökningen för gruppen som helhet uppgår till ca 6 %.

En jämförelse av pris- och konsumtionsutvecklingen indikerar att utvecklingen i många fall följer tesen att varor med sänkta eller måttligt höjda prisnivåer har en positiv konsumtionsutveckling. Materialet tyder på att momssänkningen 1996 haft en positiv inverkan på konsumtionen av grönsaker men att sänkningen inte slagit igenom på samma sätt för frukt.

Skördevariationer liksom valutakursnivåer etc. påverkar tydligt prisbilden på frukt och grönt. Utvecklingen av priserna för enskilda produkter i olika EU-länder uppvisar likheter men är inte helt identisk.

Konsumentpriserna har ökat mer för de bearbetade grönsakerna mellan 1994 och 2004 än för gruppen grönsaker totalt, och således mer än vissa färska produkter. Detta indikerar att de bearbetade produkterna har bidragit till att KPI för grönsaksgruppen har hållits uppe.

Konsumtionen av produkter i grupperna sylter, marmelader, fruktmos och geléer samt saft och juice av köksväxter, frukter och bär har ökat stadigt sedan 1994.

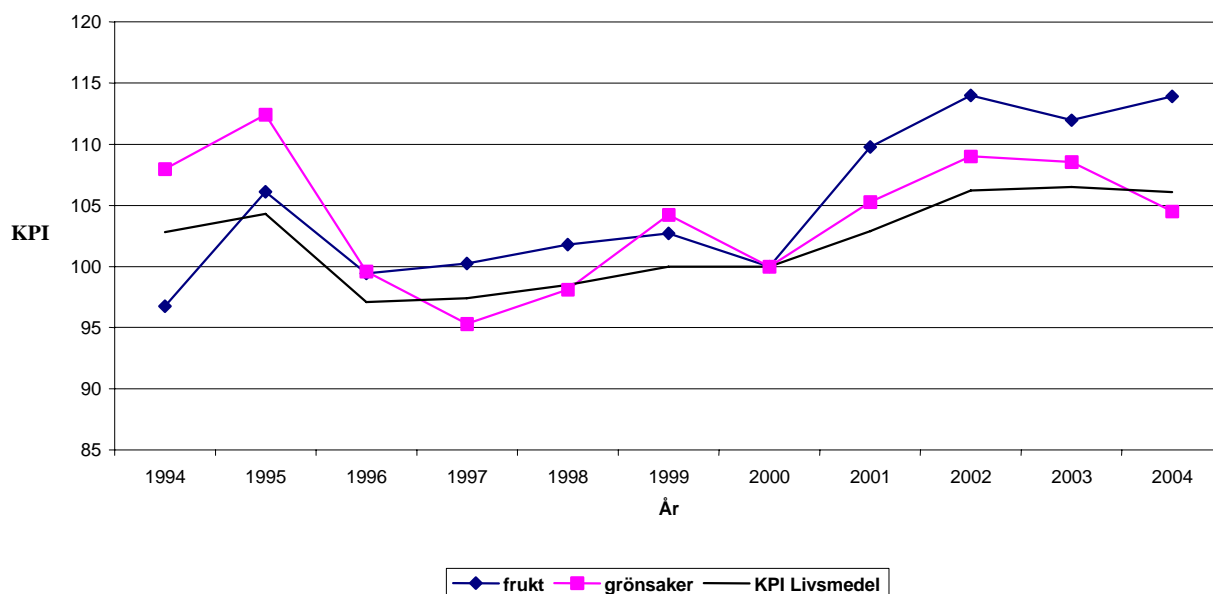
Från EU-inträdet och framåt märks både för flertalet färska och bearbetade produkter en volymmässig ökning av EU:s andel av importen till Sverige. Förutom att handeln med produkter från EU ökat, har säkerligen också vidareförseln från EU-länder av varor med ursprung från länder utanför gemenskapen ökat. Bananer är ett sådant exempel.

3.5.2 Prisutveckling

Diagrammet nedan, liksom tabellen i bilaga 1, visar att priserna på både frukt och grönsaker ökade i samband med det svenska EU-inträdet 1995, frukt med knappt 10 % och grönsaker med drygt 4 %. Priserna minskade därefter mellan 1995 och 1996, vilket åtminstone delvis bör kunna förklaras av momssänkningen från 21 % till 12 % som trädde i kraft 1996. För perioden 1994-2004 som helhet har KPI för frukt ökat med närmare 18 % och KPI för grönsaker minskat med drygt 3 %. Inom produktgrupperna förekommer stora variationer vad gäller prisutvecklingen. Kraftiga ökningsar av prisnivåerna enligt KPI under perioden noteras för apelsiner (+41 %), äpplen (+29,4 %), bananer (+28,6 %) och morötter (+20,3 %) medan lägre nivåer noteras för tomat (-25,2 %), sallat (-9,0 %), paprika (-5,2 %) och gurka (-1,5 %).

Diagram 3.10 KPI frukt och grönt (KPI år 2000=100)

Källa: SCB

Den kraftiga ökningen av konsumentpriserna som skedde 2001 både för frukt och för grönsaker har flera förklaringar. Eftersom Sverige är nettoimportör av frukt och grönt, påverkas priserna till stor del av det som händer utanför landets gränser. Då en stor del av de frukter och grönsaker som importeras till Sverige kommer från EU är det avgörande vad som händer på EU-marknaden. År 2001 steg konsumentpriserna kraftigt både för frukt och för grönsaker i Sverige. Prisökningen antogs bero på att importpriserna steg, bland annat till följd av en försvagad krona och skördebortfall i viktiga produktionsområden i Europa som orsakats av regn. Konsumentpriserna har sedan fortsatt öka, särskilt för frukt och i synnerhet för äpplen och apelsiner. I början av 2002 drabbades Medelhavsregionen av snöfall och kyla. I KPI märktes 2002 en ytterligare ökning jämfört med 2001, både för frukt och för grönsaker.

År 2003 var det torka, vilket hade stor effekt i t.ex. Spanien och prisökningarna spred sig till övriga EU. Både för frukt och grönsaker som varugrupper gick dock KPI tillbaka något jämfört med 2002. År 2004 var ett bra skördeår i EU vilket ledde till ökat utbud och lägre priser även i konsumentled i Sverige, till exempel på lök och tomater. Utvecklingen för KPI frukt och KPI grönsaker gick åt motsatta håll 2004, medan grönsakspriserna gick ned jämfört med 2003 ökade fruktpriserna.

En skillnad mellan frukt och grönsaker är att konsumtionen av grönsaker till mycket stor del tillgodoses med EU-produkter. Den andel av den svenska fruktkonsumtionen som tillgodoses med EU-produkter ligger lägre, även om den ökar. För stora produkter som äpplen, päron och citrus svarar EU-produkter för relativt stor del av konsumtionen. Den andel som tas in från tredje land belastas med tull liksom av ett ingångsprisssystem som motverkar lågprisimport. EU tillämpar dessutom återköp (en form av interventionsuppköp) av alla viktigare frukter vilket bidrar till att hålla priserna uppe. Bland grönsakerna är det bara tomat, blomkål och aubergine som omfattas av återköpsystemet.

För en djupare analys av prisförändringarna krävs en detaljerad prisredovisning på produktnivå. Det är också viktigt att komma ihåg att de olika produkterna har varierande viktning i prisindex för produktgrupperna frukt respektive grönsaker. Dessa två produktgrupper omfattar båda såväl färska produkter som bearbetade produkter. Vidare omfattar gruppen grönsaker även potatis och potatisprodukter. Tabellen i bilaga 1 visar prisutvecklingen för ett antal färska och bearbetade produkter som ingår i grupperna frukt respektive grönsaker.

Nedan följer ytterligare resonemang kring förändringarna i KPI på produktspecifik nivå.

3.5.2.1 Frukt

En studie av KPI för specifika frukter visar att det finns en stor variation mellan produkterna. Prisnivån på apelsiner ökade enligt KPI med 18 % mellan 1994 och 1995. Det kan förklaras av att Sverige skiftade från en helt tullfri import för alla länder före medlemskapet till en reglering med såväl tull som ingångsprissystem för importen från länder utanför EU. Dessutom utgår inte exportbidrag i den interna handeln mellan EU-länder. Exportbidragen kan leda till lägre priser för importerande länder, exempelvis för Sverige före 1995. Efter prisökningen 1995 sjönk priset på apelsiner åter 1996 och de påföljande åren men har sedan åter stigit och ligger idag, 10 år efter EU-inträdet, 40 % högre än 1994, vilket kan jämföras med en siffra på 18 % för frukt som grupp.

Eftersom utbudet är en viktig påverkansfaktor för prisnivån har de senaste årens produktionsutveckling för apelsiner studerats. Den spanska säsongen ligger under vinterhalvåret. December till mars brukar vara de månader under året då störst kvantiteter apelsiner importeras till Sverige. Det är också då som det är högsäsong för apelsiner i EU:s sydeuropeiska länder. Spanien har hittills stått för den största delen av importen till Sverige. Ett svagt utbud på grund av skördebortfall i Spanien borde således direkt märkas i de svenska konsumentpriserna för apelsiner, såvida inte andra leverantörer hittas. För 2005 var så fallet enligt en källa från branschen, eftersom skördebortfall skedde i Spanien i början på året, och därmed fick import ske från andra länder tidigare än vanligt.

Inom EU15 ökade produktionen av apelsiner något mellan 2000 och 2001, och låg på samma nivå 2002. Den ökade sedan ytterligare 2003 men minskade 2004. Det går inte att se ett klart samband mellan förändringarna i produktion och förändringarna i Sveriges konsumentpriser

Det kan konstateras att världproduktionen av apelsiner minskade mellan 2000 och 2001 och har legat på en lägre nivå fram till och med 2003. Detta skulle kunna vara en förklaring till att priserna på apelsiner ökade i Sverige. Däremot ökar produktionen åter 2004 och ändå har priserna fortsatt att öka.

Som jämförelse ökade priset på äpplen med knappt 10 % i samband med EU-inträdet. Den relativt sett måttliga ökningen för äpplen kan möjligen förklaras av att Sverige redan före EU-inträdet under en viss del av året tillämpade ett avgiftssystem vid import som påminner om EU:s ingångsprissystem, dvs. det var skapat för att motverka lågprisimport. Totalt uppgår prisökningen enligt KPI på äpplen under perioden till drygt 29 %.

Det är förvånande att priserna på äpplen och apelsiner har ökat kraftigt på senare år eftersom EU har en betydande överproduktion av bägge dessa produkter. EU tillämpar dock återköp, d.v.s. en form av stödköp, av både äpplen och apelsiner och ger dessutom exportbidrag vid export till tredje land. Alla instrumenten är skapade för att hålla uppe priserna. En analys av återköpen de senaste åren visar att dessa minskat, såväl återtag av äpplen och apelsiner som de totala återtagen av produkter som omfattas av systemet. Systemets prishöjande effekt eller hindrande av prissänkningar är svårt att kvantifiera. Syftet med systemet är dock att motverka prisfall och bibehålla en eftersträvd prisnivå.

Även för äpplen har utvecklingen av utbudet de senaste åren studerats. Världsproduktionen av äpplen minskade mellan 2000 och 2001, och ännu mer mellan 2001 och 2002. En ökning skedde till 2003 och 2004, då produktionen nästan är uppe i nivån för 2000. Från 2002 till 2003 och 2003 till 2004 ökade dock konsumentpriserna. Det kan dock vara svårt att helt relatera priser för ett år med skörden för samma år på grund av lagringstiden.

EU15 följer världstrenden med en minskande produktion mellan 2000 och 2002. Däremot minskar produktionen ytterligare mellan 2002 och 2003, men ökar något mellan 2003 och 2004. Trots detta ökade KPI ytterligare några procentenheter mellan 2003 och 2004.

Sverige har inte följt trenden för EU15 totalt, eftersom produktionen ökade mellan 2002 och 2003. I Sverige präglades äppelsäsongen 2003 av bra skörd och även bra priser för odlarna. Övriga EU hade som sagt ett dåligt skördeår 2003. De svenska producentpriserna för äpplen har enligt Jordbruksverkets statistik i genomsnitt legat på 4,49 kr/kg år 2000, 5,04 kr/kg år 2001, 5,16 kr/kg år 2002, 5,89 kr/kg år 2003 och 5,70 kr/kg år 2004, en liten ökning för varje år utom mellan 2003 och 2004 då priserna sjönk tillbaka något.

När det gäller konsumentpriserna på äpplen i Sverige skulle en möjlig orsak till ökade priser kunna vara att svenska äpplen har bidragit till att hålla priset uppe på importerade äpplen. Detta kan förklaras av att handeln i förenklingssyfte väljer att sätta samma pris på olika sorter och ursprung. En representant från branschen bedömer att det inte är praktiskt möjligt att ha för många olika priser i butikerna. Priserna för olika äpplen tenderar därför att följas åt. Oftast är det den sort som säljer bäst som får styra priserna. Uppgiftslämnaren trodde dock inte att de svenska äpplena bidrar till att lyfta priserna på de utländska, eftersom dessa har en dominerande ställning på marknaden. Enligt samma källa kan det förekomma konsumentförpackningar med ett fastställt pris, till exempel i form av påsar, för sorter som avviker i kilopris.

En annan faktor som påverkat priserna de senaste åren sägs vara ökad kvalitet. I Sverige moderniseras odlingar och detta leder till ökad avkastning och bättre kvalitet. I EU har trenden den senaste tioårsperioden varit en förskjutning av odling från sorter som Golden Delicious till andra sorter som Gala, Elstar och Braeburn. Även Fuji och Pink Lady har tagit andelar på marknaden de senaste åren. Med hjälp av den svenska handelsstatistiken kan ett uppskattat importpris räknas fram. Priset för Golden Delicious ligger under perioden 1999-2003 lägre än priset för Granny Smith och gruppen övriga äpplen. Importen av Golden Delicious till Sverige har minskat de senaste åren. I Sverige är det främst Gala som tagit marknadsandelar från Golden Delicious. Golden Delicious var förr en billigare produkt, men priserna har jämnats ut mot Gala eftersom mängden Golden Delicious har minskat enligt en källa från branschen.

Samtidigt som KPI för äpplen ökat sedan år 2000 tycks trenden vara en nedåtgående eller stagnerad konsumtion av äpplen, vilket är helt logiskt enligt ekonomisk teori, där ökat pris leder till minskad efterfrågan. Undantaget är 2003, då konsumtionen ökade samtidigt som priset ökade jämfört med 2002.

Branschen uppger att priserna på äpplen och apelsiner ofta styrs av annonsverksamheten i butikerna och dessutom är beroende av hur dyra bananerna är. Vid normala förhållanden, om bananerna omfattas av kampanjpriser och är billiga, tenderar de att pressa ned priserna även för äpplen och apelsiner. Detta eftersom bananvolymerna då ökar och mindre plats ges åt de andra produkterna. Efterfrågan minskar därmed och priserna rör sig nedåt. Eftersom bananpriserna varit höga de senaste åren kan detta vara en av förklaringarna till att även priserna på äpplen och apelsiner legat på höga nivåer.

En närmare analys av vilka priser som rapporteras till KPI kan också behöva göras för att finna förklaringar till de ökande priserna för äpplen och apelsiner, t.ex. om det finns osäkerhet i statistikmaterialets representativitet för marknaden.

Bananer har varit föremål för livliga diskussioner, främst därför att EU har ett mycket kritiserat kvot- och tullskydd vid import av bananer. Sverige berörs särskilt då konsumtionen av bananer är hög i landet. De svenska priserna på bananer enligt KPI ökade med knappt 19 % i samband med det svenska EU-inträdet. Det låga KPI-värdet för bananer 1994 förklaras dock av att importörerna detta år visste att Sverige troligen skulle komma med i EU och att importens storlek före EU-inträdet skulle ligga till grund för hur stor kvantitet respektive importör efter EU-inträdet skulle få rätt att importera till förmånstull dvs. med en tull på 100 € per ton. Eftersom tullsatsen utanför kvoten låg över 700 € per ton och i praktiken därför omöjliggjorde import utanför kvoten innebar detta i realiteten att den framtida importkvantiteten bestämdes av importen före EU-inträdet. Till detta kom samtidigt att prisnivån på bananer var högre i EU genom dels den tull bananerna belades med och dels den kvantitativa begränsningen i form av en tullkvot. Denna kvantitativa begränsning skapar i sig en prishöjning (kvotränta) som i importledet de senaste åren uppgått till 150 – 200 € per ton eller, grovt skattat, 30 % av importvärdet.

Prisförändringarna mellan 2000 och 2004 visar på en kraftigare prisökning för bananer än för livsmedel generellt. Samtidigt bör man notera att prisnivån för bananer år 2000 var det lägsta sedan EU-inträdet.

3.5.2.2 *Grönsaker*

För grönsaker framträder stora variationer vad gäller prisutvecklingen under de senast tio åren. En av de mer dramatiska prisförändringar som skett under perioden är det prisfall på tomater som ägde rum 2004. Den bakomliggande orsaken var en ökning av produktionen i flera EU-länder som Nederländerna, Spanien och Frankrike. Även i Sverige ökade produktionen mellan 2003 och 2004. Till detta kommer att Polen 2004 blev medlem i EU och tillförde marknaden ytterligare kvantiteter. Information spreds i media om att de fem största livsmedelskedjorna i Frankrike beslutat att endast köpa in franska tomater till ett visst minimipris som överensstämmer med produktionskostnaderna. Detta skulle enligt uppgift ha skett på ett initiativ från den franske finansministern. Således upphörde de franska inköpen från Nederländerna och Belgien, vilket skapade stor ilska inte minst i Nederländerna. De franska odlarna var tämligen upprörda för de låga priserna, samtidigt som priserna till konsument fortfarande var höga. I Sverige möttes de svenska konsumenterna av billiga tomater från bl.a. Nederländerna, och svenska producenter sålde tomater till ett pris som låg under produktionskostnaden. I Bryssel klagades senare att det inte rörde sig om ett faktiskt importstopp eller någon form av statssubvention till producenterna i Frankrike.

Siffrorna i KPI visar på ett liknande prisfall på gurka om än inte lika stort. Konsumentpriserna sjönk med närmare 11 % mellan 2003 och 2004. Denna prissänkning har dock inte diskuterats lika livligt.

3.5.2.3 Bearbetade produkter

Även bearbetade frukter och grönsaker ingår i KPI-statistiken. Djupfrysta grönsaker och grönsakskonserver följer i stort den pristrend som gruppen grönsaker visar totalt, dvs. en ökning av priserna mellan 1994 och 1995, en sänkning mellan 1995 och 1996, en ökning från 2000 till 2003 varpå priserna åter sjönk. Dock inte för djupfrysta grönsaker, som ökade i pris 2003 och 2004 jämfört med åren innan.

Prisindex för bearbetade produkter ökade mer mellan 1994 och 2004 än för gruppen grönsaker totalt, och således för vissa färska produkter. Prisindex för djupfrysta grönsaker ökade med över 17 % mellan 1994 och 2004, för grönsakskonserver med drygt 8 %, medan index för grönsaker totalt minskade med drygt 3 %. Detta indikerar att de bearbetade produkterna har bidragit till ett högre KPI för grönsaksgruppen.

Prisindex för gruppen frysta bär och frukter ökade även det mellan 1994 och 1995, sjönk mellan 1995 och 1996, och ökade år 2000, med en toppnotering 2002. Även här märks en ökning mellan 1994 och 2004, likt den för frukt och bär totalt, men med sjunkande index mellan 2003 och 2004, i motsats till frukt och bär totalt, som fortsatt att öka även 2004. En anledning kan vara den ökade importen av frysta frukter och bär, från 21 400 ton 2003 till 23 400 ton 2004 (+ 10 %). Det är främst under KN-nummer 0811 90 som ökningen skett, dvs. andra frysta bär än jordgubbar, vinbär och dylikt, till exempel frysta körsbär. Till viss del består ökningen av import från Polen, men till en större del av import från Ryssland och Ukraina, och det kan tänkas att det rör sig om lågprisimport som har bidragit till ökad priskonkurrens.

3.5.2.4 Internationell jämförelse

För att kunna bedöma den svenska prisuppgången efter år 2000 i förhållande till andra EU-länder har även uppgifter från Danmark och Tyskland studerats. Vid en jämförelse med Danmarks indexsiffror för KPI från 2000 och framåt (2000 = 100) kan konstateras att även de har ökat. Perioden i början på 2001 präglades av ökande konsumentpriser, både för frukt och för grönsaker. Priserna för frukt nådde en topp i augusti 2001, sedan sjönk priserna i slutet på året, för att sedan öka igen i början på 2002. I slutet på 2002 går priserna ner för att sedan öka igen i början på 2003. Prisutvecklingen på grönsaker följer ungefär samma mönster.

Äpplen följer trenden för frukt som grupp totalt i Danmark, men inte under andra halvan av 2003 då fruktpriserna minskade, medan äppelpriserna ökade.

Priserna för apelsiner steg för varje månad från januari 2001 fram till augusti 2001, då en toppnivå noterades. Åren efter var trenden densamma, med låga priser i slutet på ett år och ökande priser i början på året efter. Apelsinerna har ökat mer för olika perioder i förhållande till ökningen för frukt totalt. Som nämnts ovan präglades 2001 av dåliga skördar, vilket också gav effekt på de svenska konsumentpriserna. De svenska konsumentpriserna för apelsiner nådde en topp i mars och april 2001 och de danska priserna gick uppåt under hela året fram till augusti, då en toppnotering nåddes. I Danmark steg priserna liksom i Sverige i början på 2001, men låg också väldigt högt efter den spanska högsäsongen. För Tyskland har KPI-statistik mellan 1995 och 2004 för frukt respektive grönsaker analyserats (år 2000 = 100). År 1995 låg prisindex för frukt på 99,6 och ökade fram till 1998 till 106,3, sedan skedde en minskning 1999 och 2000. En ökning skedde mellan 2000 och 2001, och KPI låg kvar på samma nivå även 2002. 2003 och 2004 sjönk KPI något, men ligger fortfarande på en högre nivå jämfört med 2000, cirka 7 % högre får både 2003 och 2004. Ökningen mellan 2000 och

2001 låg på drygt 8 %. När det gäller grönsaker låg KPI ganska konstant mellan 102 och 100 under åren 1995 till och med 2000. Sedan steg KPI med 5 % mellan 2000 och 2001. Efter det har trenden varit sjunkande och 2004 låg KPI några procent under 2000, och även lägst sedan 1995.

Sammanfattningsvis har pristrenden för frukt varit ökande även i Danmark och Tyskland från år 2000 och framåt. Även om priserna vissa år varit sjunkande ligger dessa högre än år 2000, precis som i Sverige. När det gäller grönsaker steg priserna mellan 2000 och 2001 i de tre länderna, sedan har trenden varit sjunkande i Tyskland, och även i Sverige från 2003, medan grönsakspriserna i Danmark i större utsträckning följer fruktpriserna.

3.5.3 Påverkan av gränsskydd och stödsystem

3.5.3.1 Införande av GJP (den gemensamma jordbrukspolitiken)

För den svenska trädgårdssektorn innebar EU-inträdet att regleringar infördes. Regleringarna omfattade olika typer av stöd till sektorn, krav på att produkterna skall uppfylla obligatoriska kvalitetsregler samt åtgärder för att reglera importen. Importreglerna omfattar tullar och med extra tilläggstullar för att motverka lågprisimport samt tullkvoter för bananer, vitlök och konserverad svamp.

Tullarna förändrades något i samband med EU-inträdet. Före EU-inträdet hade Sverige under vinterhalvåret, när inga svenska produkter salufördes, ingen tull för import av trädgårdsprodukter med undantag för morötter som belades med tull året runt. Under den svenska odlings säsongen tillämpades en tull för produkter som odlas i Sverige. För äpplen och päron fanns en värderelaterad tullsats som i likhet med EU:s ingångsprissystem motverkade lågprisimport. Import av produkter som inte odlas i Sverige, t.ex. apelsiner och bananer, var helt tullfri.

Även EU tillämpar importtullar för grönsaker och för frukt. Under den period på året då EU:s medlemsländer har egen produktion tillämpas dessutom ingångsprissystemet som skapats för att motverka lågprisimport. Ingångsprissystemet medför att vid import under vissa prisnivåer tillkommer extra tullar. Systemet motverkar effektivt import av billiga frukter och grönsaker.

Import till Sverige från övriga 14 medlemsländer kom efter EU-inträdet 1995 naturligtvis att bli tullfri vilket medförde att alla produkter från dessa länder befriades från tull året runt. Medlemskapet innebar dock att exportbidrag slutade att utbetalas vid export till Sverige, t.ex. för äpplen, vilket borde förklara att äpplen från EU blev lite dyrare.

Bananerna har varit ett kapitel för sig. Sverige hade före EU-inträdet tullfri import och Sverige hade tillsammans med Österrike i-ländernas högsta konsumtion av bananer, 19 kg per person och år. EU-inträdet innebar att bananerna belades med en importtull som initialt var 100 €/ton men som nu ligger på 75 €/per ton, vilket motsvarar cirka 13 % värdetull. Till detta kommer att importen är kvantitativt begränsad genom tullkvoter vilket skapar en kvotränta som uppgår till 150–200 €/per ton i importledet vilket motsvarar cirka 30 % av importvärdet. Import utanför kvot beläggs med 680 €/ton i tull. I slutet av 2005 nåddes en uppgörelse nåtts om en ren tullösning för bananer, samt en fortsatt kvot för tullfri import från de så kallade AVS-länderna, dvs. tidigare kolonier till Frankrike och Storbritannien. Det nya systemet behandlas inte här eftersom denna studie rör perioden till och med 2004.

3.5.3.2 Reformering av GJP

Ett av instrumenten i marknadsordningen för frukt och grönsaker är intervention. Systemet syftar till att hålla priserna uppe och innebär att EU-producenterna vid överskottssituationer får stöd för att inte sälja en viss del av produktionen på marknaden, så kallade återtag. Istället ska produkterna användas på andra sätt som gratis utdelning, djurfoder och i sista hand kompostering. Det har dock visat sig att huvuddelen av återtagna produkter går till kompostering. Genom reformen av marknadsordningen 1996 ändrades interventionssystemet så att andelen av produktionen som fick återtas begränsades, med en nedtrappning varje år till och med marknadsåret 2002/2003, då trösklarna skulle vara nere i 5 % av den saluförda kvantiteten för citrusfrukter, 8,5 % för äpplen och päron och 10 % för övriga produkter. Reformen har haft effekt på återtagna kvantiteter, som har minskat de senaste åren. Eftersom syftet med systemet är att hålla priserna uppe, borde en minskad intervention leda till att priserna sjunker. Denna prissänkande effekt kan dock utebli om produktionen samtidigt minskar och återkommande tillfällen med akuta överskott på marknaden försvinner.

Den 2003 genomförda jordbruksreformen, s.k. halvtidsöversynen, har inte omfattat frukt- och grönsakssektorn. Sektorn har dock kommit att påverkas genom att areal odlad med potatis, frilandsgronsaker och bär ingår bland de produkter som utgör bas för fördelning av det frikopplade stöd som kommer att ges. Permanenta grödor som fruktträd omfattas däremot inte av stödet.

En ny reform för frukt och grönt kommer att diskuteras under 2006. Kommissionen har indikerat att såväl interventionssystemet som exportbidragssystemet kan komma att tas bort helt eller förändras. De stöd som utgår för bearbetade produkter kan också komma att förändras eftersom de är produktionsrelaterade stöd och därigenom finns, ur ett WTO-perspektiv, ett större tryck att förändra dessa stöd.

I de diskussioner om en framtida utformning av regelverket som hölls under det nederländska ordförandeskapet hösten 2004 betonades att konsumentaspekter skall ges större betydelse. Vad detta innebär i praktiken återstår dock att se.

3.5.4 Matens ursprung

En stor del av de frukter och grönsaker som importeras till Sverige kommer från andra EU-länder. Det är oklart exakt hur stor del av konsumtionen som kommer från Sverige, eftersom siffror för import/export samt konsumtion inte redovisas med samma varuindelning. Vid en grov uppskattning kan det röra sig om en självförsörjningsgrad på cirka 40 -50 % för grönsaker och cirka 5 % för frukt, baserat på totala kvantiteter för sektorerna. Det är således importandelarna för frukt inklusive bär som är störst. Självförsörjningsgraden varierar naturligtvis också under året och är betydligt högre under sommaren. I nedanstående tabeller redovisas importen av färska och bearbetade frukter och grönsaker, i kvantitet och värde.

För året 1994 avses med EU de tolv länder som då var medlemmar, och från 1995 och framåt har Finland och Österrike lagts till. Därmed borde det vara naturligt att procentsatsen för EU ökar något mellan 1994 och 1995 eftersom importen från ytterligare två länder läggs till. Det kan dock konstateras att det inte sker någon stor införsel av frukt och grönt från dessa två nya EU-länder till Sverige. Vid en jämförelse av uppgifter för åren före respektive efter det svenska medlemskapet är det också viktigt att beakta att uppgifterna inte är helt jämförbara då något olika metoder används vid insamlandet av statistiken. En annan faktor att beakta är att importen innehåller en del reexport, t.ex. importeras bananer till Sverige som sedan skickas vidare till Finland.

Tabellerna omfattar utvalda frukter och grönsaker. En märkbar ökning av importen har skett för flera produkter efter 1994 bl.a. tomater, sallat och frysta grönsaker. Även importen av bananer har trots höjda importpriser, ökat kraftigt, från drygt 154 000 ton 1994 till närmare 209 000 ton 2004, vilket är något lägre än 2003, då importen uppgick till 226 000 ton. Detta bör ha sin förklaring dels i ökad konsumtion i Sverige och dels i ökad reexport till främst Finland. Importen av meloner etc. har också ökat stadigt, från närmare 18 000 ton 1994 till drygt 36 000 ton 2004, vilket främst torde förklaras av en ökad konsumtion av ett utökat varuutbud.

Importen av produkter som ingår i produktgrupperna för bearbetade frukter och grönsaker har också ökat kraftigt, i vissa fall ses en fördubbling. Förutom ökad konsumtion bör en förklaring vara ökad reexport. Stora kvantiteter beredningar av grönsaker, frysta och icke-frysta, beredda tomater, sylter, gelé, marmelad och mos samt frukt- och bärсаft importeras till Sverige.

I några varugrupper med bearbetade produkter har EU-produkter en mycket dominerande ställning, i andra grupper har andelen EU-produkter oftast ökat eller varit konstant. Från handelsstatistiken går dock inte att urskilja ursprungsland, om detta skulle vara tredje länder och inte EU-länder. Därmed kan siffrorna ge sken av att EU-produkterna har en större andel än vad som är fallet i verkligheten, eftersom varor med ursprung utanför EU kan ha kommit in till Sverige via ett annat EU-land.

För övriga produkter har andelen av importen som kommer från EU utvecklats olika beroende på produkt. För gul lök har den ökat från 75 % 1994 till 82 % 2004. Även för citrus märks en ökning från 1994 till 2004, som visar för apelsiner en ökning från 57 % till 86 %. För päron har EU-andelen ökat från 45 % till 75 % mellan 1994 och 2004. För äpplen ligger EU-andelen däremot några procentenheter lägre 2004 jämfört med 1994, men detta är en något lägre andel än under de första åren av 2000-talet.

Den ökning av andelen bananer från EU som tabellen indikerar avser inte en ökad konsumtion av EU-producerade bananer. Ökningen beror istället på att en allt större andel av bananerna nu tas in via Nederländerna och Belgien i stället för som tidigare när huvuddelen anlände med båtar till Göteborg. En liknande utveckling kan naturligtvis finnas bakom statistiken för andra produkter. Ett exempel är att importstatistiken visar en närmast obefintlig import av äpplen från Nya Zeeland och Sydafrika samtidigt som dessa är vanliga ute i butik. Förklaringen är densamma som för bananerna, dvs. de tas in via hamnar på kontinenten. De begränsningar med avseende på ursprung som importstatistiken har medfört gör att det är svårt att dra säkra slutsatser rörande förändringar av importmönstret.

Tabell 3.17 Import till Sverige av vissa grönsaker, 1994-2004, tusen ton

	1994*	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
0702	Tomater										
totalt	50,3	52,6	54,2	58,3	59,3	65,1	64,7	63,4	60,4	65,8	78,8
varav EU %	97,6	99,8	99,9	99,6	99,8	99,5	99,5	99,9	99,7	96,8	96,8
0703	Lök										
totalt	34,1	36,5	36,6	31,3	33,8	33,7	36,9	35,0	38,0	36,4	43,4
varav EU %	79,6	80,7	81,4	90,8	87,6	87,2	91,4	91,1	86,7	86,6	86,6
070310	Gul lök etc.										
totalt	25,6	26,6	27,5	20,8	23,1	21,6	25,0	22,3	26,0	25,1	30,7
varav EU %	74,8	74,4	76,1	87,8	83,1	81,6	88,4	87,7	81,8	81,8	81,8
0704	Kål										
totalt	31,8	34,7	32,5	31,1	30,6	31,7	28,8	32,9	35,0	32,8	37,4
varav EU %	88,5	96,3	95,6	94,0	96,4	95,5	96,4	93,5	95,4	95,4	95,8
0705	Sallat										
totalt	23,8	26,3	27,0	31,3	29,0	32,6	30,6	34,8	35,2	33,8	32,5
varav EU %	98,9	99,0	99,0	99,7	99,7	99,3	99,1	98,3	99,4	97,9	99,5
0706	Morötter										
totalt	12,5	9,0	10,5	9,8	8,6	10,7	7,2	10,3	12,8	12,6	13,2
varav EU %	89,2	96,3	95,1	95,1	95,5	92,9	92,4	93,7	93,2	97,5	96,6
0707	Gurka										
totalt	21,5	21,0	21,1	22,6	23,0	22,9	25,3	24,9	24,8	23,3	26,2
varav EU %	92,7	98,4	98,0	99,2	97,3	97,3	98,1	98,5	98,2	97,1	97,4
0708	Baljfrukter och baljväxtfrön (ärter och bönor)										
totalt	0,4	0,7	0,5	0,5	0,6	0,8	0,7	0,8	1,3	1,1	1,4
varav EU %	66,3	89,5	76,0	73,4	82,2	86,2	85,3	89,1	92,0	90,3	93,2

*Statistikunderlaget för 1994 ser annorlunda ut än för åren 1995-2004 och jämförelser kan därmed bli lite osäkra

Källa: SCB

Tabell 3.18 Import till Sverige av vissa frukter, 1994-2004, tusen ton

	1994*	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
0803	Banan										
totalt	154,2	146,9	149,6	159,0	175,3	185,9	190,4	184,9	206,4	226,4	208,9
varav EU %	0,28	19,4	16,7	24,3	24,0	21,8	24,8	50,5	52,3	55,4	53,0
0805	Citrus										
totalt	142,1	108,9	123,4	137,3	132,9	120,7	133,7	137,1	142,2	143,5	153,8
varav EU %	52,3	54,0	58,5	64,1	70,1	69,9	76,2	80,4	84,8	85,0	83,6
0805 10	Apelsiner och pomeranser										
totalt	78,8	62,5	65,1	70,2	71,0	61,2	68,7	76,0	75,8	79,0	84,5
varav EU %	57,1	46,7	54,5	59,1	66,8	70,4	76,4	85,3	87,3	86,9	86,1
0806	Vindruvor										
totalt	31,3	24,1	33,7	29,1	28,5	30,1	30,2	27,3	23,8	26,3	30,0
varav EU %	50,3	69,5	75,5	73,6	72,0	72,7	78,3	80,2	76,0	76,8	74,8
0807	Meloner och papaya										
totalt	17,7	21,6	23,6	25,1	23,8	26,6	32,5	26,7	29,2	33,4	36,4
varav EU %	74,3	86,3	88,1	93,2	93,0	95,4	98,0	97,7	95,4	93,5	95,8
080810	Äpplen										
totalt	93,6	84,3	83,4	92,2	87,8	86,9	87,2	79,3	80,5	92,8	103,9
varav EU %	73,7	66,8	70,4	79,3	83,2	81,7	86,8	89,5	87,3	77,6	70,5
080820	Päron										
totalt	30,0	28,3	33,7	35,2	33,5	31,8	28,0	28,3	25,8	33,1	40,4
varav EU %	45,3	57,7	64,4	70,5	70,1	69,5	72,5	72,3	72,9	68,4	74,6

*Statistikunderlaget för 1994 ser annorlunda ut än för åren 1995-2004 och jämförelser kan därmed bli lite osäkra

Källa: SCB

Tabell 3.19 Import av vissa bearbetade frukter och grönsaker, 1994-2004, tusen ton

	1994*	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
0710	Frysta grönsaker										
totalt	26,3	29,4	27,6	30,2	32,1	36,7	37,7	43,2	49,3	53,5	51,0
varav EU %	35,5	56,7	52,4	55,8	56,9	52,3	55,1	54,6	59,7	63,2	62,5
0811	Frysta frukter, bär och nötter										
totalt	23,7	12,7	16,3	17,9	18,0	20,6	18,1	20,2	21,3	21,5	23,3
varav EU %	6,2	25,7	17,4	18,9	29,0	21,1	26,2	30,0	26,5	31,7	25,6
2001	Beredda eller konserverade med ättika, grönsaker, frukt, bär nötter etc.										
totalt	9,1	7,6	8,1	8,6	9,0	10,7	10,6	11,3	11,1	14,3	14,0
varav EU %	29,8	42,2	42,6	40,9	46,2	42,7	50,7	46,3	40,2	57,3	54,1
2002	Tomater, beredda eller konserverade på annat sätt än med ättika.										
totalt	39,4	29,7	36,1	37,9	37,9	40,3	39,8	37,9	41,6	42,7	44,7
varav EU %	78,1	90,8	81,7	87,8	94,5	93,0	94,4	96,4	97,3	95,1	94,5
2003	Svampar och tryffel, beredda eller konserverade på annat sätt än med ättika.										
totalt	14,7	9,5	12,1	13,8	12,9	11,6	10,8	10,6	11,3	11,0	11,3
varav EU %	6,6	54,1	55,6	52,2	70,5	61,8	59,0	60,4	65,6	60,6	65,9
2004	Andra grönsaker, beredda eller konserverade på annat sätt än med ättika, frysta.										
totalt	25,9	26,2	32,5	38,7	39,3	43,5	46,8	44,1	52,2	51,9	57,9
varav EU %	83,9	81,2	87,0	96,2	99,0	92,2	99,7	99,8	99,7	99,6	99,5
2005	Andra grönsaker, beredda eller konserverade på annat sätt än med ättika, inte frysta										
totalt	38,3	26,6	33,1	35,0	38,5	40,3	43,4	48,9	51,7	56,6	60,0
varav EU %	39,9	55,1	53,2	65,0	61,3	60,8	62,1	65,7	63,7	67,9	64,6
2007	Sylter, frukt och bärgelée, marmelader och mos av frukt bär och nötter.										
totalt	6,7	8,2	8,2	7,5	8,1	7,2	8,1	9,9	13,9	14,5	14,1
varav EU %	44,0	95,5	92,0	94,1	93,8	95,7	96,1	96,5	97,4	96,3	95,7
2008	Frukt bär och nötter, beredda på annat sätt.										
totalt	47,2	31,8	36,0	36,7	45,0	43,1	38,1	42,1	41,0	42,7	45,0
varav EU %	36,3	46,5	47,0	47,1	56,8	50,5	52,0	59,8	57,1	54,7	56,9
2009	Frukt- och bärsaft, inbegripet druvmust, samt grönsakssaft.										
totalt	67,4	46,1	48,8	66,1	73,6	85,7	87,8	95,2	98,9	101,1	96,2
varav EU %	36,7	90,2	88,7	94,3	94,2	95,5	94,6	94,6	93,5	93,8	92,9

*Statistikunderlaget för 1994 ser annorlunda ut än för åren 1995-2004 och jämförelser kan därmed bli lite osäkra

Källa: SCB

Nedanstående tabeller visar värdet av importen. Materialet visar att EU:s andel av importen ligger något högre i värde än i kvantitet. Detta skulle innebära att varorna från EU ligger på en generell högre prisnivå. För vissa produkter är andelen i stort densamma både i ton och värde och följs åt mellan åren, och därmed skiljer sig inte priserna så mycket för dessa produkter, t.ex. kål och sallat. Det finns även exempel där EU:s andel är lägre sett till värde, exempelvis för importen av äpplen och päron.

Tabell 3.20 Import av vissa grönsaker, 1994-2004, miljoner kronor

	1994*	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
0702	Tomater										
totalt	458,6	447,9	501,0	491,4	569,1	575,2	721,5	635,2	770,2	760,9	792,5
Varav EU %	97,5	99,7	99,9	99,7	99,8	99,6	99,6	99,9	99,8	98,0	98,0
0703	Lök										
totalt	176,8	182,4	154,0	175,6	194,4	173,8	156,1	252,6	249,2	262,0	244,3
varav EU %	84,0	86,0	90,6	93,0	90,5	92,5	93,4	93,5	90,7	91,2	91,5
070310	Gul lök etc.										
totalt	92,6	98,1	56,6	69,2	95,7	68,1	66,3	97,8	120,0	126,4	127,4
varav EU %	75,0	76,3	78,9	86,3	83,6	84,8	88,8	88,4	84,8	86,5	85,9
0704	Kål										
totalt	121,4	144,4	150,8	120,3	119,3	125,5	100,2	152,1	179,5	164,6	181,9
varav EU %	85,3	95,1	95,0	93,8	94,7	93,7	95,2	91,9	95,0	94,3	95,0
0705	Sallat										
totalt	201,7	202,4	256,8	255,6	189,5	228,8	220,8	322,7	304,6	400,5	319,7
varav EU %	98,2	98,9	98,6	99,6	99,4	98,3	98,8	97,1	98,9	96,9	99,4
0706	Morötter										
totalt	55,9	51,7	59,3	53,2	48,4	77,1	47,5	71,5	73,7	72,0	69,1
varav EU %	95,0	96,5	95,8	95,4	95,4	94,1	94,7	94,8	92,4	97,2	96,7
0707	Gurka										
totalt	154,2	178,1	173,5	173,1	178,4	186,9	205,3	234,2	238,4	232,9	198,4
varav EU %	95,7	98,9	98,7	99,2	98,0	98,1	98,5	99,0	98,6	98,2	98,2
0708	Baljfrukter (ärter och bönor)										
totalt	7,3	8,7	8,4	9,2	11,1	13,2	17,1	19,6	23,9	23,3	27,4
varav EU %	52,1	93,1	80,7	76,7	92,8	92,4	94,1	94,9	95,0	95,3	96,2

*Statistikunderlaget för 1994 ser annorlunda ut än för åren 1995-2004 och jämförelser kan därmed bli lite osäkra
Källa: SCB

Tabell 3.21 Import av vissa frukter, 1994-2004, miljoner kronor

	1994*	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
0803	Bananer										
totalt	714,9	735,1	898,3	1 049,8	1 265,2	1 258,1	1 235,5	1 419,8	1 736,8	1 652,7	1 490,8
varav EU %	0,3	18,8	15,1	23,9	24,5	20,8	22,4	46,9	47,9	52,2	52,3
0805	Citrus										
totalt	729,3	614,4	702,6	760,5	731,5	699,1	703,3	840,6	849,4	861,8	952,0
varav EU %	47,6	57,8	62,0	66,9	74,1	72,7	76,2	79,0	84,0	86,1	85,7
080510	Apelsiner och pomeranser										
totalt	326,0	302,6	311,4	336,8	316,1	305,1	283,3	382,2	378,5	385,4	465,7
varav EU %	52,0	50,8	59,1	63,1	70,7	75,7	77,3	85,2	86,9	87,9	89,1
0806	Vindruvor										
totalt	310,8	255,4	295,0	330,2	334,7	343,5	339,8	363,2	317,5	346,9	396,2
varav EU %	35,6	65,5	68,8	68,8	69,6	64,9	72,0	77,6	75,7	78,8	75,1
0807	Meloner och papaya										
totalt	93,8	100,1	105,2	125,2	110,1	122,8	144,3	146,8	162,7	197,4	194,3
varav EU %	71,6	91,6	92,3	95,0	95,4	96,8	97,8	98,0	96,8	95,2	96,4
080810	Äpplen										
totalt	441,0	450,1	486,9	508,3	478,0	462,2	452,7	482,3	527,5	617,5	700,5
varav EU %	64,1	62,6	66,3	74,7	79,4	78,4	82,3	87,0	85,3	76,4	72,7
080820	Päron										
totalt	170,6	159,5	181,8	191,1	188,1	180,2	163,3	190,6	185,4	218,2	283,4
varav EU %	38,6	51,8	58,8	64,8	65,3	66,7	69,1	70,0	71,8	68,4	77,1

*Statistikunderlaget för 1994 ser annorlunda ut än för åren 1995-2004 och jämförelser kan därmed bli lite osäkra
Källa: SCB

Tabell 3.22 Import av vissa bearbetade frukter och grönsaker, 1994-2004, miljoner kronor

	1994*	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
0710	Frysta grönsaker										
totalt	210,3	237,6	204,3	234,2	263,6	290,7	296,6	398,4	429,0	419,3	397,1
varav EU %	44,2	61,5	58,3	61,0	61,0	55,9	58,7	57,1	61,6	67,0	68,3
0811	Frysta frukter, bär och nötter										
totalt	362,5	150,2	157,2	186,0	217,7	249,0	218,2	242,8	259,2	283,6	341,9
varav EU %	15,7	29,0	19,8	17,6	29,3	23,9	28,7	32,9	29,5	30,4	26,2
2001	Grönsaker, frukt bär och nötter, beredda eller konserverade med ättika										
totalt	82,5	70,3	71,1	82,3	83,2	95,7	98,5	117,9	126,8	135,1	139,5
varav EU %	42,9	58,7	57,8	60,5	59,0	55,0	57,9	55,8	51,7	61,0	61,1
2002	Tomater, beredda eller konserverade på annat sätt än med ättika.										
totalt	220,7	199,9	192,0	187,5	207,3	248,6	194,3	202,1	232,1	258,8	260,0
varav EU %	74,2	90,8	79,3	84,3	93,1	92,7	92,8	95,6	96,4	94,7	94,0
2003	Svampar och tryffel, beredda eller konserverade på annat sätt än med ättika.										
totalt	149,7	137,4	152,4	122,4	130,0	127,6	116,5	113,1	125,7	113,9	111,6
varav EU %	11,5	56,7	64,7	56,3	74,7	67,3	65,0	64,2	65,8	66,1	70,0
2004	Andra grönsaker, beredda eller konserverade på annat sätt än med ättika, frysta.										
totalt	176,8	224,3	212,0	227,8	260,2	322,7	267,2	285,2	360,4	346,5	415,2
varav EU %	78,5	84,8	88,6	97,8	99,2	93,6	99,8	99,8	99,7	99,5	99,6
2005	Andra grönsaker, beredda eller konserverade på annat sätt än med ättika, inte frysta.										
totalt	390,6	300,6	309,3	372,5	430,1	442,0	441,6	542,2	562,9	630,0	663,2
varav EU %	44,7	59,8	57,5	69,3	68,5	68,9	67,2	69,2	69,4	75,4	74,8
2007	Sylter, frukt- och bärgeléeer, marmelader och mos av frukt bär och nötter.										
totalt	87,5	106,9	101,4	94,4	108,1	98,9	100,3	132,6	187,4	183,4	190,0
varav EU %	48,6	95,4	92,9	94,3	94,7	95,9	96,3	96,6	97,6	97,3	96,5
2008	Frukt, bär och nötter, beredda på annat sätt										
totalt	520,4	452,6	433,6	479,8	547,8	590,4	508,1	595,2	577,8	569,2	627,8
varav EU %	48,7	56,0	56,0	49,3	52,2	53,7	55,5	63,8	66,0	66,9	67,2
2009	Frukt- och bärsaft, inbegripet druvmust, samt grönsakssaft.										
totalt	654,8	552,2	560,7	616,0	708,6	857,7	823,6	806,6	898,1	850,2	756,0
varav EU %	39,6	93,2	91,7	95,5	95,5	96,5	95,5	94,0	93,6	93,9	92,8

*Statistikunderlaget för 1994 ser annorlunda ut än för åren 1995-2004 och jämförelser kan därmed bli lite osäkra
Källa: SCB

3.5.5 Konsumtionsmönster

Konsumtionsstatistiken visar att det främst är färska grönsaker (benämns köksväxter i statistiken) som haft en betydande positiv konsumtionsutveckling. År 1990 låg konsumtionen på 28,9 kg/person och år, den ökade till 30,9 kg/person 1994 och till 37,2 kg/person 2003, d.v.s. en ökning med drygt 20 % sedan 1994.

En tydlig nedgång av konsumtionen av frukter som äpplen, päron, bananer, meloner och bär märktes mellan 2000 och 2001, troligtvis som en följd av att priserna ökade kraftigt det året, bland annat på grund av en låg kronkurs och skördebortfall i viktiga områden.

Vid en jämförelse av pris- och konsumtionstrender kan man i flera fall se ett ganska tydligt samband; konsumtionen minskar när konsumentpriserna ökar och tvärtom. Konsumentpristrenden för grönsaker den senaste tioårsperioden har varit sjunkande samtidigt som konsumtionstrenden har varit ökande, i större utsträckning än för frukt och bär.

Nedanstående tabell visar konsumtionen i kg per person och år för olika frukter och grönsaker. Konsumtionen av de flesta färska grönsakerna har ökat efter 1994. Detta är troligen inte enbart ett resultat av EU-inträdet. Som nämnts ovan bör de sjunkande priserna ha haft betydelse, inklusive momssänkningen 1996 efter vilken priserna sjönk. Andra viktiga faktorer är en allt större fokusering på hälsofrågor liksom en alltmer internationell matkultur med ett större inslag av grönsaker än i den traditionella svenska husmanskosten. En trend är att konsumtionen av beredningar utan ättika ökat, liksom frysta eller torkade rotfrukter och övriga köksväxter, som har ökat något varje år sedan 1990. Konsumtionen av köksväxter inlagda i ättika har däremot legat på en jämn nivå under perioden.

Konsumtionen av färska frukter och färska bär ökade, som framgår av tabellen nedan, (citrus, vindruvor, äpplen, päron, körsbär, persikor, plommon och liknande stenfrukter, färska bär, bananer, meloner och övriga färska frukter), med 6 % mellan 1994 och 2003, från totalt 56,8 kg till 60,2 kg. Det förekommer vissa avvikelser där konsumtionen istället minskat, t.ex. av färska bär. Konsumtionen av äpplen och päron har i stort minskat successivt sedan 1990. En viss ökning noteras dock för år 2003. Eftersom konsumtionssiffrorna inte omfattar produktionen i hemträdgårdarna kan en minskning ett enskilt år bero på att det varit bra skördar i hemträdgårdarna. Samtidigt har konsumtionen av gruppen där bananer och meloner ingår ökat med hela 23 % sedan 1994, trots kraftiga prisökningar för bananer. För övriga grupper kan inte några större förändringar urskiljas.

På den bearbetade sidan märks en stadigt ökande konsumtion sedan 1990 för grupperna sylter, marmelader, fruktmos och geléer samt saft och juice av köksväxter, frukter och bär. Mellan 1994 och 2003 ökade konsumtionen av produkter inom dessa grupper med 50 % respektive 16 %.

Tabell 3.23 Konsumtion av vissa frukter och grönsaker, kg/person, 1990-2003

	1990	1994	1995	2000	2001	2002	2003 prel.
Morötter	7,4	8,4	8,2	8,0	7,6	7,4	8,5
Övriga rotfrukter	1,5	1,5	1,5	1,4	1,6	1,1	1,1
Summa rotfrukter	9,0	10,0	9,6	9,4	9,1	8,5	9,6
Gurkor	3,8	3,9	3,3	4,3	4,5	4,5	4,0
Lök	4,5	6,0	5,2	7,3	6,0	5,6	5,4
Purjolök	1,1	0,9	1,1	1,4	1,6	1,3	1,2
Blomkål	1,1	0,8	1,0	1,0	1,1	1,0	1,0
Vitkål, rödkål, brysselkål, grönkål, broccoli, och salladskål 1)	4,9	4,4	5,8	5,3	6,1	4,6	4,7
Sallad, salladskål 1)	5,0	4,8	4,0	5,5	5,7	6,2	5,7
Tomater	6,3	7,0	8,1	8,6	8,6	8,6	8,5
Övriga köksväxter, färska	2,3	3,1	3,5	5,4	6,2	6,3	6,7
Summa köksväxter, färska	28,9	30,9	31,9	38,9	40,0	37,9	37,2
Rotfrukter och övriga köksväxter, frysta eller torkade	4,8	4,7	4,8	5,1	5,3	5,6	5,7
Köksväxter, inlagda i ättika	3,4	3,3	3,1	3,3	3,4	3,2	3,7
Köksväxter, beredda eller konserverade på annat sätt än genom inläggning i ättika	8,8	8,3	7,7	9,3	9,9	10,1	11,1
Apelsiner, citroner och övriga citrusfrukter, färska	14,6	15,6	15,3	14,4	14,5	15,0	15,1
Vindruvor	2,3	2,6	1,9	2,6	2,2	1,9	2,1
Mandel och nötter, färska eller beredda	1,5	1,9	1,4	1,2	1,3	1,3	1,3
Äpplen och päron, färska 2), 3)	15,0	14,9	13,5	14,0	12,6	12,2	14,6
Körsbär, persikor, plommon och liknande stenfrukter, färska 2), 3)	2,1	2,0	1,6	3,1	2,4	2,6	2,2
Bananer, meloner och övriga frukter, färska	19,4	20,4	19,7	24,5	22,5	23,0	25,0
Jordgubbar, hallon, svarta vinbär, blåbär, lingon och andra bär, färska 2), 3)	1,3	1,3	1,4	1,4	1,2	1,3	1,2
Jordgubbar, hallon, svarta vinbär, blåbär, lingon och andra bär, frysta	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4	0,4	0,4
Russin, fikon, dadlar och andra torkade frukter	1,4	1,2	1,0	0,9	1,0	1,0	1,0
Frukt och bär, hela i stycken eller mosade, konserver och andra förpackningar	4,7	5,0	3,3	4,0	4,4	4,2	4,7
Sylter, marmelader, fruktmos och geléer, beredda genom kokning	5,5	5,0	6,3	6,4	6,6	7,3	7,5
Soppor och buljonger innehållande köksväxter, bär, frukter, fisk och kött 4)	3,4	3,7	4,2	3,8	4,0	3,7	4,2
Saft och juice av köksväxter, frukter och bär, naturlig, även koncentrerad 5)	18,9	20,7	19,7	18,5	20,7	23,0	24,1

1) Från och med 1995 ingår salladskål i gruppen med kål

2) Naturkonsumtion ingår inte fr.o.m. 1988.

3) Uppgifterna baseras på ett bristfälligt statistiskt material och är därför osäkra.

4) Uppgifterna avser såväl torkade som färdiga soppor, varför de bör tolkas med försiktighet.

5) Uppgifterna avser liter.

Källa: Jordbruksverket

3.5.6 Förändringar av varuutbudet

3.5.6.1 Varuomfattning

De senaste åren har en rad produkter med färdigskurna frukter och grönsaker dykt upp på marknaden. I Sverige har trenden ännu inte haft samma genomslag som i vissa länder på kontinenten, där dessa produkter kan uppgå till närmare 20 % av konsumtionen av frukt och grönsaker. En annan produktkategori som ökat kraftigt är färdigmaten, vilken också omfattar både frukt och grönsaker.

Egna märkesvaror (EMV) har de senaste åren ökat både inom färska och bearbetade frukter och grönsaker. Enligt uppgift från ICA ligger andelen EMV inom frukt och grönt för deras del på 30 %, medan andelen EMV för ICA:s totala försäljning ligger runt 14-15 %. För frukt och grönt förväntar de inte några stora ytterligare ökningar.

Ovan nämnda förändringar kan dock inte enbart relateras till EU-medlemskapet, utan också till trender inom sektorn.

3.5.6.2 Kvalitet

En mycket omdiskuterad del av EU:s regelverk som trädde i kraft i och med det svenska medlemskapet var den obligatoriska tillämpningen av EU:s kvalitetsnormer och införandet av en myndighetskontroll av efterlevandet av normerna. Alltsedan inträdet i EU har såväl konsumenter som journalister och politiker diskuterat EU:s kvalitetsnormer och då inte minst med fokusering på regler om krokiga gurkor och storleken på jordgubbar.

Reglerna föreskriver att produkter som inte uppfyller kraven på kvalitet II inte får saluföras. Därigenom försvinner från marknaden ett lågprissegment som skulle kunna bidra till att dra ned priset på frukt och grönsaker. Utfallet torde dock i detta avseende ha blivit mycket begränsat eftersom de stora grossisterna ofta säljer dessa produkter till torghandlare som saluför produkterna och hjälper till att dra ner den allmänna prisnivån. Andelen produkter som kasseras är därför mycket begränsad.

Genom kvalitetskontrollen och den omkontrollavgift som tas ut när inspektörerna finner produkter som inte uppfyller kvalitetskraven uppmärksammas handeln på att inköpta produkter skall uppfylla kvalitetsnormernas krav. Sverige har också valt att i största möjliga utsträckning engagera näringen (producentorganisationer och grossister) i kvalitetskontrollen. Detta sker genom att representanter för Jordbruksverket, handeln och producentorganisationer träffas två gånger om året och diskuterar aktuella kvalitetsfrågor samt genom att Jordbruksverket varje år håller kurser för företagens egna kvalitetskontrollanter. Detta innebär att företagen idag ställer något högre krav på att köpta produkter motsvarar specificeringen av de produkter de köpt och betalat för. Därigenom kan konsumenterna förväntas få en något bättre kvalitet på produkterna.

Slutligen har märkningen i butik förbättrats avsevärt efter EU-inträdet. Skyltning med ”gröna äpplen” eller ”röda äpplen” har försvunnit och ersatts av märkning med sort. Ursprungsland anges också alltid.

3.5.6.3 Övriga faktorer som påverkat konsumenten

Som nämnts ovan kan en del av förändringarna i konsumtion säkerligen förklaras av den allt större fokuseringen på hälsofrågor liksom en alltmer internationell matkultur med ett större inslag av frukt och grönsaker än den traditionella svenska husmanskosten.

3.6 Potatis

3.6.1 Sammanfattning

Till skillnad från många andra grödor inom EU finns ingen marknadsreglering för potatis. Detta syns bland annat i den relativt stora prisvariationen som finns för potatis från ett år till ett annat. Avsaknaden av olika stödåtgärder innebär en starkare koppling mellan utbud och prisbildning. År med höga skördar och låga priser brukar följas av lägre skörd och högre priser året efter. Odlarna reglerar utbudet från ett år till ett annat genom att öka respektive minska arealen. Vid en jämförelse med konsumentprisindex för livsmedel framkommer också potatisprisets relativt stora rörlighet mellan åren.

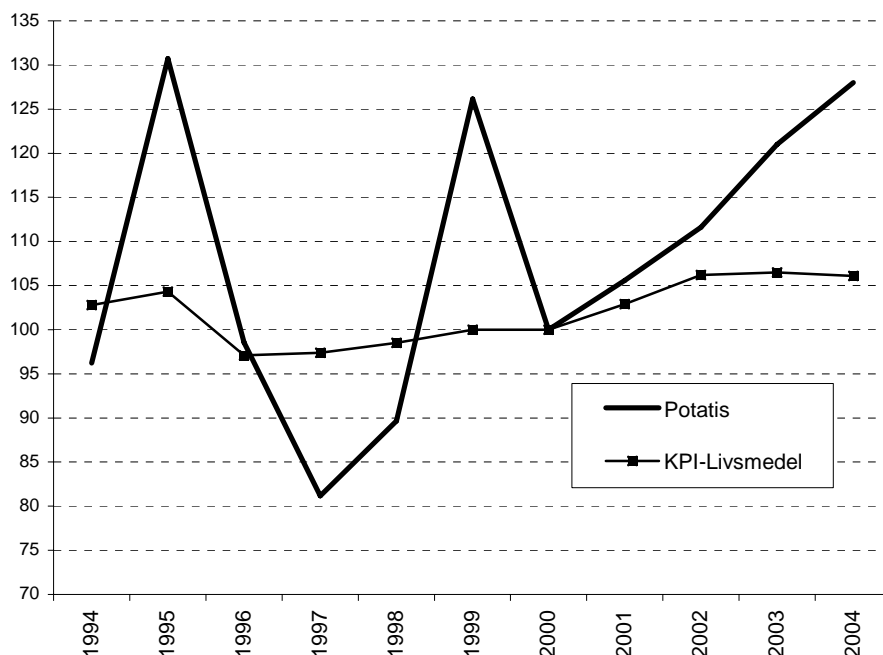
Även om konsumtionsberäkningarna för potatis (obearbetad) är osäkra kan det dock konstateras att inriktningen på konsumtionen har gått från konsumtion av obearbetade potatis till konsumtionen av olika bearbetade potatisprodukter. De produkter som uppvisar den största konsumtionsökningen är djupfrysta produkter som pommes frites m.m. samt andra produkter som ej är djupfrysta (chips m.m.). Per capita konsumtionen var ca 20,8 kg/person 1994 för att år 2002 ha ökat till ca 41,5 kg/person.

Importen till Sverige kommer nästan uteslutande från andra EU-länder. Importen av obearbetad potatis motsvarar ca 8 procent av den svenska produktionen. Importen av potatisprodukter (pommes frites, chips m.m.) har sedan EU-inträdet mer än fördubblats. Utvecklingen har också inneburit att konsumtionen av obearbetade potatis har minskat till förmån för ökad konsumtion av potatisprodukter.

3.6.2 Prisutveckling

Priset på matpotatis i Sverige kännetecknas av relativt stor variation mellan åren beroende på framförallt skördens storlek. Det finns tendenser som pekar på att höga skördar ett år med låga priser oftast följs av lägre skördar nästa år och med högre priser och tvärtom. I nedanstående diagram framgår att sådana tendenser har förekommit i Sverige. Skördens storlek och därmed utbudet på marknaden regleras till viss del av odlarnas anpassning av den egna odlingsarealen. Annan påverkan på prisbildningen på den svenska marknaden är även importens storlek olika år. Av potatisprisets utveckling i förhållande till konsumentprisindex för livsmedel framgår också tydligt den prisvariation som råder för potatis mellan olika år. På senare tid (från och med 2000) har dock prisindex för potatis ökat mer än KPI-Livsmedel .

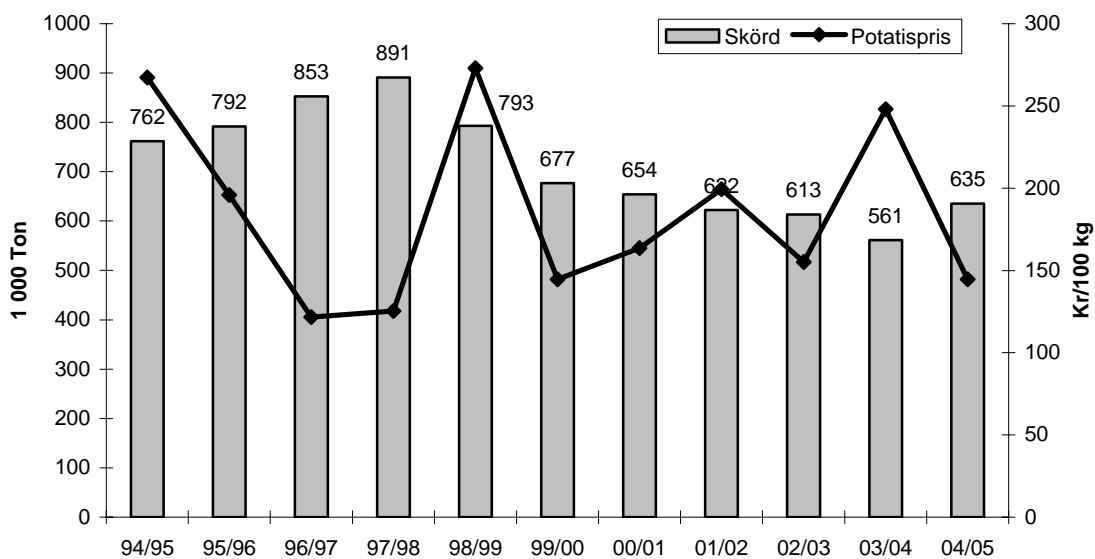
Diagram 3.11. Konsumentprisindex potatis (KPI år 2000=100) 1994-2004

Källa SCB

Av ovanstående och nedanstående diagram framgår tydligt att den prisvariation som finns mellan åren för potatis är förhållandevis stor. Vidare framgår att prisindexutvecklingen för potatis är högre än för övriga prisindex under de senare åren efter 2000, möjligen beroende på att lägre skördar har uppnåtts, vilket har lett till högre priser på potatis.

Diagram 3.12. Potatispris och skörd i Sverige 1994/95-2004/05

Källa SCB samt SJV.

3.6.3 Påverkan av gränsskydd och stödsystem

3.6.3.1 Införande av GJP (den gemensamma jordbrukspolitiken)

I likhet med det svenska systemet innan EU-medlemskapet den 1 januari 1995 tillämpas ingen intern marknadsreglering och exportbidrag för matpotatis i EU. Den europeiska potatisodlingen skyddas dock av olika tullar vid import från tredje land. Matpotatisodlingen i Sverige har också blivit inordnade i det frikopplade gårdsstödet enligt halvtidsöversynen.

Tullsatserna vid import av potatis till EU är 11,5 procent i påslag på importpriset för matpotatis. För utsädes- och stärkelsepotatis är tullen 4,5 procent respektive 5,8 procent.

3.6.3.2 Övriga faktorer som kan ha påverkat prisutvecklingen

Vid införsel och import av potatis till EU finns särskilda regler som är relaterade till skyddet mot spridning av växtskadegörare. Den dokumentation som krävs vid import utgörs av ett sundhetscertifikat. Detta certifikat intygar att EU:s krav på frihet från växtskadegörare är uppfyllda. Vid handel av potatis inom EU krävs att varan är märkt med odlarens eller packeriets officiella registreringsnummer för att på så sätt kunna spåra odlingsplatsen där eventuella växtskadegörare förekommer. Vid handel med utsädespotatis inom EU ska denna vara förses med ett växtpass.

3.6.4 Matens ursprung

Utöver den produktion som sker inom landet förekommer även viss import av potatis och olika potatisprodukter. Importen består nästan uteslutande av import från andra EU-länder. För obearbetad potatis varierar importen mellan åren beroende på skördevariationer. Importen motsvarar i genomsnitt för perioden ca 8 procent av den svenska skörden. Importen till Sverige av obearbetad potatis sker i huvudsak från Danmark. En ökning av olika potatisprodukter kan dock konstateras sedan EU-inträdet. Importen har ökat kraftigt sedan 1994. Importökningen av potatisprodukter framgår också av tabell 3.23 där per capita konsumtionen för olika potatisprodukter såsom pommes frites, chips m.m. har ökat. Huvudsaklig import till Sverige av dessa produkter kommer från Nederländerna

Tabell 3.23 Import av potatisprodukter 1994-2004, ton

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Potatis											
Totalt	40 589	87 791	75 313	32 964	26 986	49 865	48 716	71 539	65 203	79 310	137 611
varav EU %	99	99	99	99	100	98	99	98	99	99	100
Potatisprodukter											
Totalt	32 869	31 072	83 280	45 300	46 133	47 405	55 944	55 187	63 256	65 256	148 721
varav EU %	77	99	99	98	100	98	98	97	99	98	100

Källa: SCB

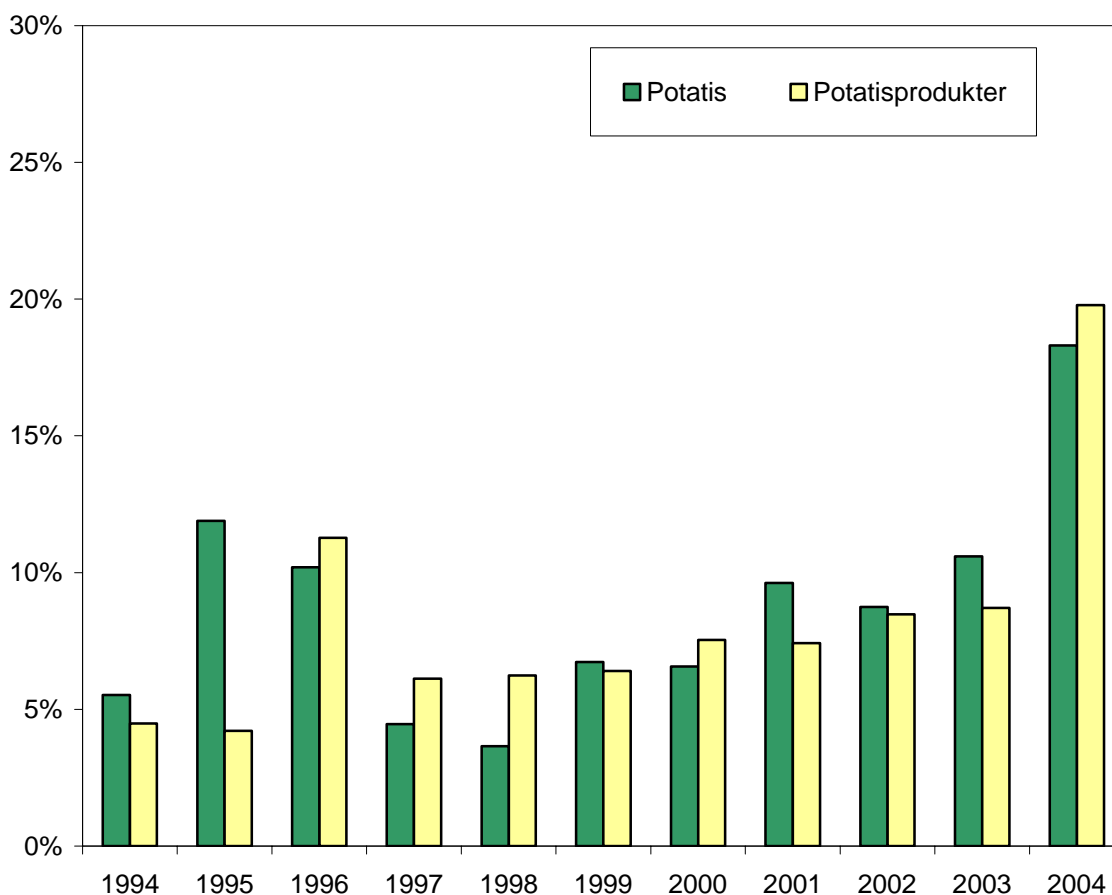
Tabell 3.24. Import av potatisprodukter 1994-2004, tkr

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Potatis											
Totalt	106 256	266 600	140 997	72 154	72 359	159 579	119 017	167 675	151 352	182 624	340 160
varav EU %	99	73	82	95	97	98	98	98	99	99	100
Potatisprodukter											
totalt	239 145	303 815	275 288	313 891	356 662	389 162	362 747	406 840	472 065	496 836	1 278 294
varav EU %	75	73	80	94	95	96	96	95	97	96	100

Källa: SCB

Av nedanstående diagram framgår importandelar för potatis och potatisprodukter i förhållande till den totala konsumtionen av potatis och potatisprodukter i Sverige. Uppgifter över den svenska totalkonsumtionen finns redovisat i tabell 3.25.

Av digrammet framgår att importerade potatisprodukterna tagit större marknadsandelar på den svenska marknaden 2004 än jämfört med tidigare år. Importandelarna för potatisprodukter i förhållande till den svenska konsumtionen motsvarande år har ökat från ca 4 % 1994 till ca 20 % 2004. Motsvarande ökning för obearbetad potatis är från ca 6 % till 18 %. Förändringar i import av obearbetad potatis påverkas i större utsträckning av den inhemska skördens storlek än vad importen av bearbetade potatisprodukter gör. Kompletteringsimport av obearbetad potatis är vanligare de år då den svenska potatisskörden är förhållandevis låg medan det torde vara andra faktorer som t.ex. produktionskostnader och därmed priset på den färdiga bearbetade potatisprodukten som styr importens storlek av dessa produkter.

Diagram 3.13. Importandelar i förhållande till svensk potatiskonsumtion 1994-2004

3.6.5 Konsumtionsmönster

Konsumtionsuppgifterna för obearbetad potatis är mycket osäkra och bygger på gamla undersökningar. Konsumtionen av de förädlade produkterna bygger på uppgifter från företag i branschen och dessa uppgifter anses säkrare. Av nedanstående tabell framgår totalkonsumtionen, konsumtionsutvecklingen för obearbetad potatis och konsumtionen av potatisprodukter uttryckt som färdigvara. Ett tydligt ändrat konsumtionsmönster är minskningen av obearbetad potatis till förmån för en ökning av bearbetade potatis. De produkter som uppvisar den största konsumtionsökningen är djupfrysta produkter som pommes frites m.m. samt andra produkter som inte är djupfrysta (chips mm). Konsumtionen av potatismos har däremot varit relativt konstant för perioden. Vad gäller potatisprodukterna så förekommer efter EU-inträdet fler varumärken från andra EU-länder på den svenska marknaden. Framförallt finns fler frysta produkter, oftast i form av pommes frites från t.ex. Nederländerna.

Tabell 3.25. Konsumtion av potatis och vissa beredda potatisprodukter 1994 – 2003, milj. kg och kg/person

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003 prel
Total konsumtion, uttryckt som potatis										
	<u>milj kg</u>	<u>milj kg</u>	<u>milj kg</u>	<u>milj kg</u>	<u>milj kg</u>	<u>milj kg</u>	<u>milj kg</u>	<u>milj kg</u>	<u>milj kg</u>	<u>milj kg</u>
Potatis	541,8	505,1	442,3	443,9	404,4	406,7	399,8	391,1	376,1	369,4
Potatisprodukt	<u>192,3</u>	<u>232,8</u>	<u>296,8</u>	<u>295,6</u>	<u>335,5</u>	<u>333,8</u>	<u>341,9</u>	<u>352,6</u>	<u>370,0</u>	<u>379,5</u>
Totalt	734,1	737,9	739,1	739,5	739,9	740,5	741,7	743,7	746,1	748,9
	<u>kg/pers</u>	<u>kg/pers</u>	<u>kg/pers</u>	<u>kg/pers</u>	<u>kg/pers</u>	<u>kg/pers</u>	<u>kg/pers</u>	<u>kg/pers</u>	<u>kg/pers</u>	<u>kg/pers</u>
Potatis obearbetad, inkl. skalad	62,8	57,2	56,5	50,2	45,7	45,9	45,1	44,0	42,1	41,2
Potatisinnehåll i bearbetade produkter	<u>20,8</u>	<u>26,4</u>	<u>27,1</u>	<u>33,4</u>	<u>37,9</u>	<u>37,7</u>	<u>38,5</u>	<u>39,6</u>	<u>41,5</u>	<u>42,4</u>
Totalt	83,6	83,6	83,6	83,6	83,6	83,6	83,6	83,6	83,6	83,6
Konsumtion av vissa potatisprodukter, uttryckt som färdigvara										
	<u>kg/pers</u>	<u>kg/pers</u>	<u>kg/pers</u>	<u>kg/pers</u>	<u>kg/pers</u>	<u>kg/pers</u>	<u>kg/pers</u>	<u>kg/pers</u>	<u>kg/pers</u>	<u>kg/pers</u>
Potatis och rotmospulver	0,5	0,6	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,6	0,6	0,7
Potatisstärkelse	0,4	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1
Pommes frites och andra potatisprodukter, djupfrysta	3,3	4,5	4,5	6,8	7,4	7,6	7,9	8,4	8,9	9,1
Konserverad potatis	0,6	0,7	0,5	0,4	0,2	0,3	0,2	0,2	0,2	0,3
Andra potatisprodukter (chips m.m.)	1,1	1,4	1,4	1,4	2,1	1,9	2,0	2,0	2,0	2,0

1) Uppgift ej tillgängligt.

Källa: SJV

3.6.6 Förändringar av varuutbudet

Trenden inom potatisområdet har varit en övergång från obearbetad potatis till bearbetad potatis i olika former. Stora konsumtionsökningar noteras för olika former av djupfrysta potatisprodukter exempelvis pommes frites samt för chips mm. Konsumtionen av potatismos har däremot varit relativt konstant under perioden. EU-medlemskapet har inneburit fler varumärken från andra EU-länder på den svenska marknaden.

3.7 Olivolja

3.7.1 Sammanfattning

KPI-uppgifter om prisutveckling för olivolja finns inte, men bedömningar pekar på att prisnivån 2004 är oförändrad jämfört med 1994.

Olivolja omfattades inte av någon tull före EU-inträdet. Sverige tillämpade däremot en fettvaruavgift på i snitt 385 kr/100 kg som uttogs då olivoljan importerades. Denna försvann vid EU-inträdet. Samtidigt försvann exportbidraget som EU utbetalade vid export till Sverige.

I stort sett all olivolja som konsumeras i Sverige produceras i EU.

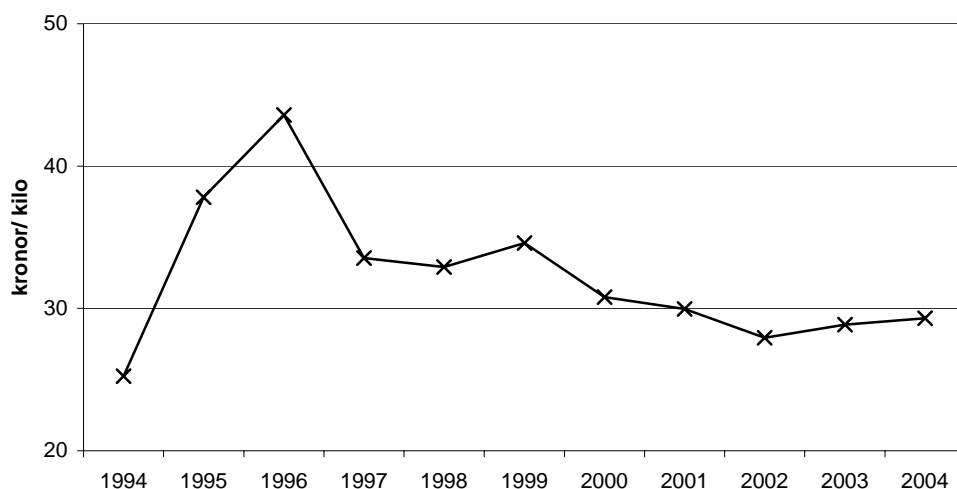
Konsumtionen av olivolja ökade mellan 1994 och 2003 från 0,15 kg per person och år till 0,6 kg. Ökningen beror med all sannolikhet inte på EU-inträdet eftersom samma trend ses i närliggande länder som varit med i EU betydligt längre.

3.7.2 Prisutveckling

Något KPI för enbart olivolja finns inte. Eftersom konsumtionen av olivolja utgör en mycket liten del av den totala konsumtionen av oljor och fetter i Sverige får KPI för oljor och fetter anses ha mycket begränsad användning som indikator för prisförändringar på olivolja. Detta har därför inte tagits med i redovisningen.

Diagrammet nedan visar priset vid införsel och import av olivolja till Sverige. Figuren pekar på att prisnivån idag ligger på ungefär samma nivå som för 10 år sedan. Under första delen av 1990-talet förekom flera år av torra vilket drev upp priserna. Från 1997 och framåt har en stor ökning av produktionen ägt rum och det är främst Spanien som ligger bakom den mycket kraftiga ökningen. Produktionsökningen har gett lägre priser.

Diagram 3.14. Pris på olivolja i samband med import/ införsel

. Källa: bearbetat material SCB

3.7.3 Påverkan av gränsskydd och stödsystem

3.7.3.1 Införande av GJP (den gemensamma jordbrukspolitiken)

Före Sveriges EU-inträde var import av jungfruolja, dvs. den kvalitet som konsumeras, tullfri. Detta gällde all import av olivolja oavsett ursprung. Vid import av olivolja, liksom all annan vegetabilisk olja uttogs däremot en fettvaruavgift. Denna avgift togs ut vid försäljning av i princip alla vegetabiliska fettprodukter. Nivån på avgiften förändrades ett flertal gånger varje år. År 1994 varierade avgiften mellan 329 och 427 kr/100 kg med ett vägt medelvärde för året på 385 kr/100 kg. Avgift försvann sålunda i och med EU-inträdet och förändringen bedöms inte ha påverkat konsumtionsmönstret i någon större utsträckning eftersom alla utbytbara produkter påverkades på samma sätt.

EU betalade fram till 1998 ut exportbidrag med 45 €100 kg. Det utgick fram till EU-inträdet för olivolja som skickades från EU till Sverige och upphörde helt naturligt vid Sveriges EU-inträde. Att exportbidraget försvann medförde att importerade produkter blev dyrare. Samtidigt försvann dock fettvaruavgiften som tidigare fördyrat produkten.

Vid import av olivolja från tredje land tillämpar EU en tull. EU-länderna, och då i synnerhet Italien, har en helt dominerande ställning i såväl produktion som förpackning och saluföring av olivolja. Det enda land som har någon egentlig export av jungfruolja till EU är Tunisien och de har ett förmånsavtal som medger export av 56 000 ton utan tull. Sverige direktimporterar ingen olivolja från Tunisien.

De första åren efter EU-inträdet utgick från EU ett konsumtionsstöd som betalades ut till förpackningsföretag. Det betalades även ut i Sverige eftersom det också här finns företag som förpackar olivolja. Stödet utgick med 12 € (då ecu) per 100 kg, dvs. omkring 1 kr/kg. Stödet togs emellertid bort den 1 november 1998.

3.7.3.2 Reformering av GJP

Marknadsordningen för olivolja har reformerats vid flera tillfällen efter Sveriges EU-inträde. Vid en reform 1998 togs som nämnts ovan konsumtionsstödet bort. Det genomfördes även ändringar av regelverket för det existerande produktionsstödet. Den gemensamma maximala stödberättigande kvantiteten delades upp på nationella kuvert. För odlare med en produktion upp till 500 kg hade stödet betalats ut per träd, detta försvann och alla odlare fick stöd per producerad kvantitet olivolja. Intervention slopades och ersattes med privat lagring.

I en reform 2001 infördes en möjlighet att dra en viss procentsats från produktionsstödet och ge till åtgärder som utförs inom ramen för erkända producentorganisationer. Reformens fokusering låg dock på kvalitetsfrågor med ändringar av nomenklaturen och gränsvärden för de olika kvalitetsklasserna.

Den omfattande reformeringen av jordbruksstödet som genomfördes 2003 inkluderade inte olivolja. Ett ändringsförslag presenterades dock hösten 2003 och beslut togs i april 2004. Ändringen medför att produktionsstödet den 1 januari 2006 ersätts av ett stöd som till minst 60 % är frikopplat. Stödnivån uppgår till cirka 500 €per hektar.

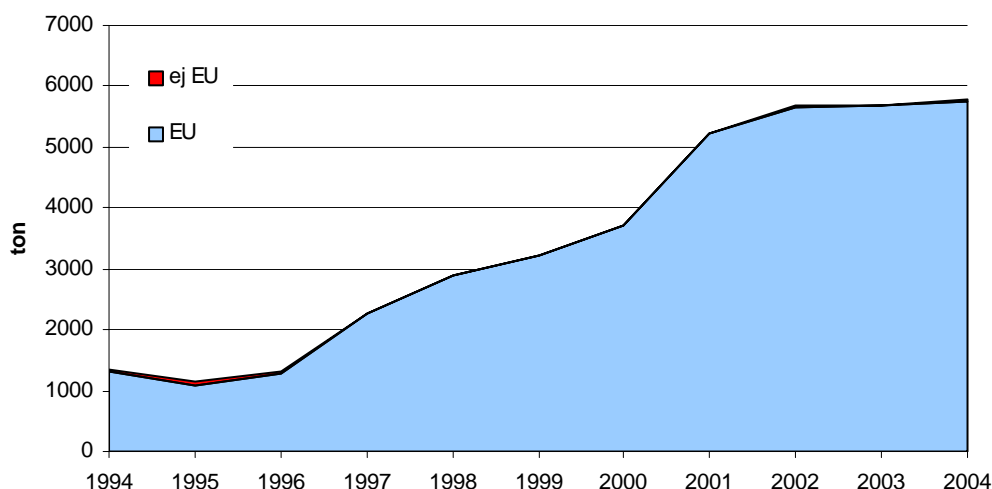
Reformerna har främst berört odlarna och de stöd som dessa erhåller från EU. Reformen 2001 hade dock ett starkt fokus på kvalitetsfrågor och ledde fram till en förändring av nomenklaturen och striktare krav på halten fria fettsyror, dvs. striktare kvalitetskrav. Reformen ledde också fram till uppstramade märkningsregler.

3.7.4 Matens ursprung

Diagrammet nedan visar ursprunget för den olivolja (KN 1509) som konsumeras i Sverige. Den visar att det i Sverige i stort sett uteslutande konsumeras olivolja från EU. Detta är inte så konstigt eftersom EU svarar för cirka 80 % av världens produktion av olivolja och helt dominerar exportmarknaden. Flera av de stora producentländer som finns utanför EU, t.ex. Syrien, tillfredsställer främst en inhemsk efterfrågan.

Det bör noteras att små mängder olivolja reexporteras från Sverige till de närmsta grannländerna. Kvantiteterna är dock så små att de inte har beaktats i sammanställningen.

Diagram 3.15 Import/införsel av olivolja, ton

Källa: SCB

Den stora ökning av införseln som ägt rum kan till största delen tillskrivas införsel från Italien. Italien dominerar den industri som förpackar, säljer och exporterar olivolja. Italienska företag köper också upp olivolja i bulk i både Spanien och Grekland, förpackar den och säljer sedan oljan över såväl Europa som resten av världen.

Tabell 3.26 Import av olivolja till Sverige 1994-2004, ton

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Olivolja KN 15 09											
Totalt	1359	1143	1312	2279	2907	3233	3714	5227	5672	5690	5780
EU	1307	1085	1291	2253	2898	3233	3711	5215	5661	5681	5760
ej EU	52	58	21	26	9	0	3	12	11	9	20
Andel EU %	96	95	98	99	100	100	100	100	100	100	100

Källa: SCB

Tabell 3.27 Import av olivolja till Sverige 1994-2004, tkr

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Olivolja KN 15 09											
totalt	34 293	43 364	57 162	76 504	95 431	112 035	114 334	156 641	158 485	164 327	168 833
EU	33 352	42 114	56 764	76 018	95 386	112 028	114 293	156 365	158 180	164 138	168 782
Ej EU	941	1 250	398	486	45	7	41	276	305	189	518
Andel EU %	97	97	99	99	100	100	100	100	100	100	100

Källa: SCB

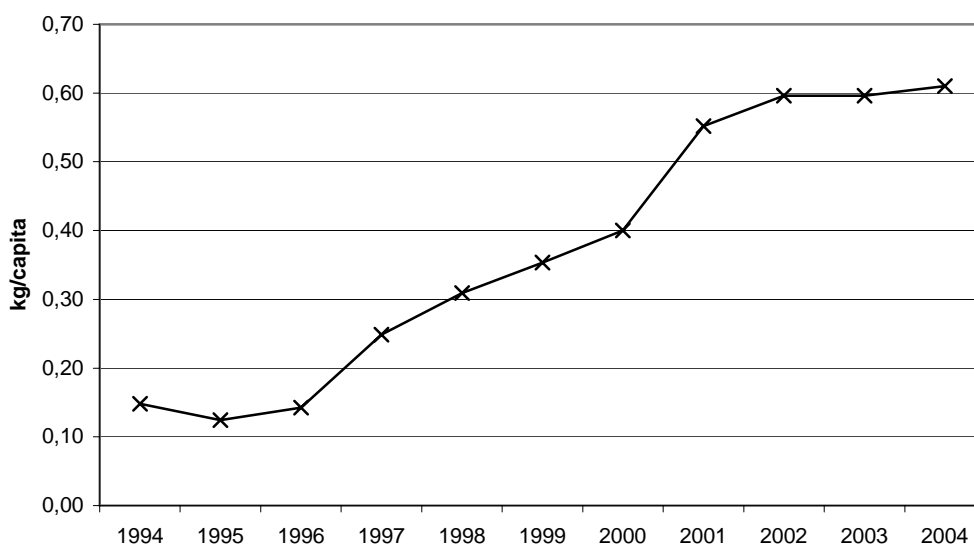
3.7.5 Konsumtionsmönster

Av figuren nedan framgår att konsumtionen fyrdubblats sedan 1994, från 0,15 till 0,6 kg per person och år. Det är dock inte troligt att detta främst beror på vårt medlemskap i EU eftersom samma trend ses i andra länder som gick med i EU betydligt tidigare än Sverige, t.ex. Danmark, Storbritannien, Tyskland och Belgien.

Ser man till de tre länder som gick med i EU 1995 så har Österrike haft samma utveckling som Sverige medan konsumtionen i Finland bara ökat från 0,06 till 0,17 kg per person och år.

Det bör dock noteras att konsumtionen i Sverige utgick från en mycket låg nivå och fortfarande är mycket låg jämfört med de sydeuropeiska länderna. Grekland har en per capita konsumtion på 25 kg medan Spanien och Italien ligger på 12 – 14 kg.

Diagram 3.16 Konsumtion av olivolja

Källa:SCB

3.7.6 Förändringar av varuutbudet

3.7.6.1 Varuomfattning

De senaste åren har utbudet av olika varumärken i butikerna ökat starkt. Detta i kombination med det mediala intresse som finns för olivolja kan naturligtvis vara en viktig faktor bakom den ökande konsumtionen.

3.7.6.2 Kvalitet

Konsumenterna fick vare sig bättre eller sämre olivolja i och med EU-inträdet. Reformen 2001 skärpte dock kvalitets- och märkningskrav vilket på sikt ger bättre kvalitet och tydligare information.

3.8 Bearbetade varor

3.8.1 Sammanfattning

Prisutvecklingen (KPI) mellan 1994 till 2004 för de elva studerade varugrupperna har sammanvägt haft en mer återhållsam utveckling än KPI för livsmedel totalt en ökning med knappt 2,2 % jämfört med 3,3 % för livsmedel totalt. Kraftigast ökning noteras för sockerbaserade beredningar medan minsta ökning noteras för spannmålsbaserade beredningar. Förklaringen till den lägre prisutvecklingen för bearbetade varor kan vara att den kraftiga importökningen för vissa varugrupper verkar dämpande på prisutvecklingen (utom läsk och cider). En annan förklaring till lägre prisutvecklingen för bearbetade varor kan vara att en större andel av handelns egna märkesvaror troligen återfinns i varugrupper som är inkluderade i KPI (11 grupper).

Före det svenska medlemskapet i EU tillämpades frihandelsliknande villkor för bearbetade varor mellan EG/EFTA-länderna och ett liknande utjämningsystem för råvarukostnader fanns i Sverige. Därför blev det ingen större påverkan för Sverige 1995.

Det totala importvärdet till Sverige av de 17 utvalda varugrupperna ökade mellan 1994 och 2004 med ca 118 procent (+830 miljoner €). Undantagen från ökning är kommersiellt importerade spritdrycker (KN-nr 2208) och andra tobaksvaror (KN-nr 2403) där importen istället minskat. Sveriges importandel från EU har mellan 1994 och 2004 ökat från ca 74 % till ca 89 % (+845 miljoner €). De länder från EU15 som framförallt ökat sin export till Sverige är i fallande ordning; Danmark, Nederländerna och Tyskland.

Den svenska importen har under de tio senaste åren ökat från EU på bekostnad av handeln med tredje land. Tredje landsimporten har mellan 1994 och 2004 minskat med 8 % (-14 miljoner €). Den enda större inbrytningen som skett för tredje landsvaror är för läsk (KN-nr 2202) där Norge och Slovakien kraftigt ökat sin export till Sverige. Övriga tredjeländer som under aktuella åren lyckats öka sin export till Sverige för vissa av varugrupperna är; Polen, Kina och Tjeckien. Ökningarna för de nya EU-länderna skedde i stor utsträckning redan före deras EU-medlemskap.

Den svenska konsumtionen per capita mellan 1994 och 2003 för studerat urval av bearbetade varor steg med i genomsnitt mellan 20 till 30 procent. De varugrupper där konsumtionen per capita ökade mest i absoluta tal var bröd och bakverk, läsk, öl, choklad och sockerkonfektyr.

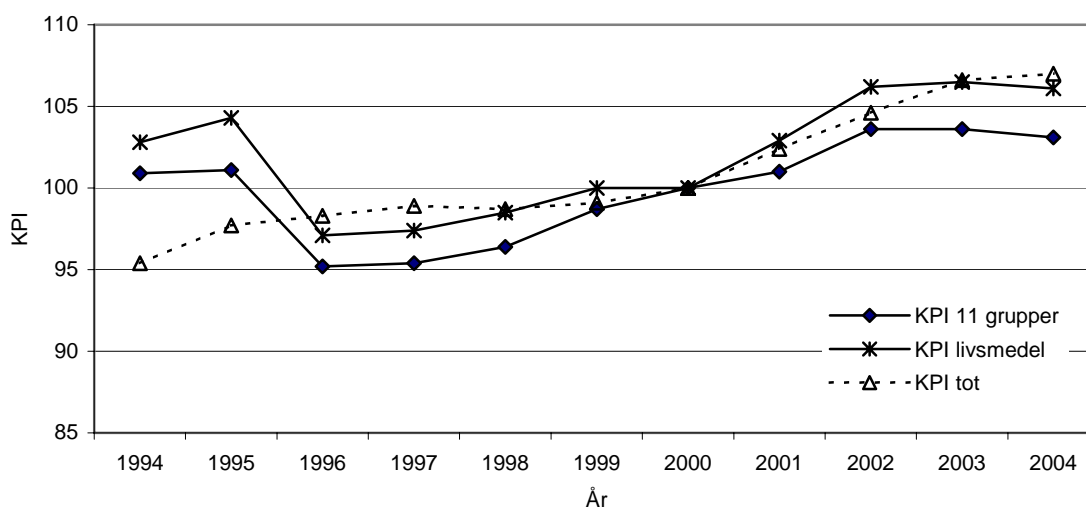
3.8.2 Inledning

Inom sektorn för bearbetade varor (icke bilaga I) har 17 olika varugrupper studerats - från sockerkonfektyr KN-nr 1704 till andra tobaksvaror KN-nr 2403, se tabell 3.28 nedan. Dessa 17 varugrupper står för ca 85 % av den svenska importen för bearbetade varor och ca 90 % av produktionen i Sverige av bearbetade varor. Varugrupperna har studerats med avseende på olika konsumentaspekter under de senaste 10 åren såsom; importens utveckling (varuutbudet), prisutvecklingen och konsumtionen.

3.8.3 Prisutveckling

I bilaga 1 framgår prisutvecklingen (KPI) mellan 1994 till 2004 för elva olika varor/varugrupper inom segmentet bearbetade varor. Dessutom redovisas ett sammanvägt värde. Dessa 11 varugrupper har sammanvägt haft en mer återhållsam utveckling än KPI för livsmedel totalt, ökning med knappt 2,2 % jämfört med 3,3 % för livsmedel totalt. Kraftigast ökning noteras för sockerbaserade beredningar medan lägsta ökning noteras för spannmålsbaserade beredningar. Sänkningen av momsen 1996 från 21 procent till 12 procent fick ett markant genomslag.

Diagram 3.16 Konsumentprisindex bearbetade varor (11 grupper)(KPI år 2000=100)

Källa:SCB

Finns det ett samband mellan prisutvecklingen och importutvecklingen? Av de studerade varorna visar det sig att de flesta varorna som har en importutveckling större än 200 procent – välling&mixer, spannmålsrätter, glass och mineralvatten har en relativt låg prisökningsnivå mellan 1994 och 2004. Denna tendens gäller dock inte för läsk och cider (KN-nr 2202) som har haft en ännu kraftigare importutveckling men ändå en prisökningstakt som ligger över genomsnittet för KPI(11 grupper) fram till 2004. I sammanhanget måste dock noteras att både läsk och cider i samband med EU-inträdet fick kraftigt höjda kostnader för ingående råvaror till följd av de höjda sockerpriserna. De ökade råvarukostnaderna slog dock inte igenom på produktpriset år 1995. Totalt sett verkar en stark importutveckling kunna pressa priserna. En annan förklaring till den lite långsammare prisutvecklingen för bearbetade varor jämfört med KPI(livsmedel) kan vara att en relativt sett större andel av handels egna märkesvaror återfinns i sannolikt återfinns i varugrupper som är inkluderade i KPI(11 grupper)⁶.

⁶ Johan Anselmsson mfl, 2005/01, *Dagligvaruhandels egna märkesvaror och deras inverkan på svenska konsumentpriser*, Lunds Universitet.

3.8.4 Påverkan av gränsskydd och stödsystem

Från 1960-talet och fram till 1995 tillämpade Sverige ett utjämningsystem för råvarukostnader vid export och import för bearbetade varor. Sverige hade därmed frihandelsliknande villkor för bearbetade varor i handeln med EG/EFTA-länderna. Detta innebar att när Sverige blev medlem i EU skedde det inga större förändringar, utan det svenska systemet byttes ut mot EU:s system. Däremot avskaffades det gränsskydd som fanns mot de övriga EU-länderna och EU:s gränsskydd infördes mot tredje landsmarknaden.

3.8.5 Matens ursprung

I tabell 3.28 är 17 varugrupper sorterade i fallande ordning utifrån förändring av importvärdet under perioden 1994-2004. Tabell visar även importandelen som kommer från EU15 (2004).

Den genomsnittliga importökningstakten för samtliga varugrupper under perioden är 118 %. De varugrupper (KN-nr) som haft en importökning över stigande 200 % är i fallande ordning: vatten (2201), läsk (2202), spannmålsberedningar (1901), glass (2105) och cigaretter (2402). För spritdrycker (2208) och andra tobaksvaror (2403) har importvärdet minskat under perioden.

Totalt för de 17 varugrupperna utgör importandelen från EU15 ca 89 procent (2004). Det är endast för två varugrupper (KN-nr) där importandelen från EU15 understiger 80 procent. Dessa är såser & senap (2103) och läsk (2202).

Tabell 3.28 Importutveckling mellan 1994 och 2004 för 17 grupper bearbetade livsmedel

Benämning	KN-nr	Importökning 1994-2004 %	Importandel EU15 2004 (%)
Vatten	2201	651	80
Läsk	2202	583	73
Beredningar av spannmål (t.ex. barnmat, välling och mixer)	1901	349	96
Glassvaror	2105	308	94
Cigaretter	2402	255	99
Bakverk, bröd	1905	184	92
Såser, senap	2103	140	79
Diverse livsmedelsberedningar (t.ex. lättost, bregott, sockerfria tabletter)	2106	111	83
Choklad	1806	105	80
Sockerkonfektyr	1704	105	93
Pasta	1902	105	90
Maträtter baserade på spannmål	1904	104	97
Öl	2203	91	86
Soppor, buljonger, barnmat	2104	81	86
Extrakter, essenser	2101	2	82
Spritdrycker	2208	-8	90
Andra tobaksvaror	2403	-19	96
Totalt	-	118	89

Källa: SCB

I bilaga 2 redovisas mer detaljerat den svenska importutvecklingen mellan 1994 och 2004 för de 17 varugrupperna, nu sorterade i KN-nummerordning. Det totala importvärdet ökade de aktuella åren från 705 till 1534 miljoner € (motsvarande ca 118 procent). Sveriges importandel från EU15 ökade under samma tidsperiod i genomsnitt från ca 74 procent till ca 89 procent (520 till 1365 miljoner € eller en ökning med 845 miljoner €). Importen från tredje land⁷ minskade sin andel från 26 till 11 % vilket motsvarar en minskning med 14 miljoner € till ett importvärde på 169 miljoner € (2004), se tabell 3.29.

De länder från EU15 som framförallt ökat sin export till Sverige är: Danmark, Nederländerna och Tyskland. Ökningen av importen från Nederländerna består till hälften av ökad cigaretthandel. För Danmark och Tyskland är det en jämnt fördelad importökning på de olika varugrupperna.

Den enda större inbrytningen som varor utanför EU gjort är i varugruppen läsk KN-nr (22.02). Det är framförallt importen från Norge och Slovakien som ökat kraftigt. Tillsammans stod dessa länder för ca 20 % av importen inom varugruppen under 2004 (18 miljoner €). Ökningen för Slovakien skedde redan före deras EU-medlemskap.

Mindre inbrytningar har skett från följande tredje länder och varugrupper (KN-nr); Polen (t.ex. diverse livsmedelsberedningar (2106), choklad (1806), bakverk (1905), sockerkonfektyr (1704) och såser & senap (2103)), Tjeckien (öl (2203)), Kina (pasta (1902)) och Norge (spritdrycker (2208)). Ökningarna ovan för Polen och Tjeckien skedde redan före deras EU-medlemskap.

I tabell 3.29 finns det även för år 2004 importandelen för EU25. De största ökningarna av importandelen mellan EU15 respektive EU25 finns framförallt för följande varugrupper (KN-nr); choklad (1806), diverse livsmedelsberedningar (2106), läsk (2202) och öl (2203). Totalt ökade importandelen från 89 procent för EU15 till 91 procent för EU25.

Tabell 3.29 Olika ländergruppers andelar av importen till Sverige av bearbetade livsmedel (%)

Landgrupp	1994	2004
EU15	74	89
3:e land	26	11
EU25	-	91
3:e land	-	9

Källa: SCB

⁷ I denna beräkning ingår de 10 nya medlemsstaterna som tredje land under hela 2004.

3.8.6 Konsumtionsmönster

I konsumtionsstatistiken finns ingen exakt gruppering för alla bearbetade varor. I tabell 3.30 visas den svenska direktkonsumtionen mellan 1994 och 2003 för tio varugrupperingar inom bearbetade varor. Dessa tio varugrupper står för ca 80 procent av konsumtionen inom hela sektorn för bearbetade varor i Sverige. För icke dryckesvaror har det, med undantag för kaffe- och teextrakt och kakao, genomgående skett öknningar i konsumtionsvolymerna. Kraftigast ökning noteras för färdiga såser inkl. majonnäs (+58,2,8 %). Samtidigt har det skett en nedgång i konsumtionen av glass. För drycker är det ett mer varierat utfall för de enskilda varorna; starköl och icke alkoholhaltiga drycker har gått upp starkast medan konsumtion för både maldrycker och spritdrycker har gått tillbaka. Dryckerna har i genomsnitt haft en per capita ökning med ca 20 procent.

Tabell 3.30 Direktkonsumtion (kilo resp. liter per person) av livsmedel 1994 och 2003

Vara	1994	2003	% -förändring
<i>Ej drycker (kg):</i>			
Mjölprodukter exkl. bröd och konditorivaror	9,9	13,6	+37,4
Bröd och konditorivaror	54,8	70,6	+28,8
Kaffe och teextrakt, kakaopulver	2,1	2,0	-4,8
Choklad- och konfektyrvaror	11,5	16,7	+45,2
Såser inkl. majonnäs	6,7	10,6	+58,2
<i>Glass (liter)</i>	14,2	12,7	-10,6
<i>Drycker (liter):</i>			
Mineralvatten och läskedrycker	65,6	100,3	+52,9
Maldrycker	42,5	26,3	-38,1
Starköl	21,9	29,6	+35,2
Spritdrycker	3,7	3,0	-18,9

Källa: SJV

4 Sammanfattande bedömning och slutsatser

4.1 Sammanfattande bedömning och slutsatser

Sverige har nu under drygt tio år varit medlem i den Europeiska unionen. Från att ha varit ett land med en egen jordbruks- och livsmedelspolitik och en nationell marknad för livsmedel har Sverige blivit ett land med en jordbruks- och livsmedelspolitik och en marknad för jordbruksvaror och livsmedel som är gemensam med övriga länder inom EU. Stora förändringar har under den senaste tioårsperioden skett för såväl producenter som konsumenter. Utvecklingen visar att en tydlig ekonomisk EU-integrering skett på livsmedelsområdet.

En anpassning på marknaden till de nya förhållanden som följde av EU-medlemskapet skedde direkt och i många fall var förändringar i handelsmönster och prisnivåer av en omfattning som inte noterats under tidigare år. Speciellt kraftiga förändringar skedde på områden där EU:s och Sveriges prisnivåer och handels- och regleringssystem inte var harmoniserade före EU-inträdet.

Allt större andel av den mat som konsumeras i Sverige är importerad. Importen sker främst från EU-länder. Andelen från EU-länder har ökat från 54 % år 1994 till över 70 % år 2004. Varor från Danmark har varit särskilt starka i sina inbrytningar på den svenska marknaden. Andra viktiga avsändarländer är Nederländerna och Tyskland. Även ett land som Norge är en viktig livsmedelsleverantör till Sverige om fisksektorn beaktas. EU-medlemskapet har underlättat handeln med övriga medlemsstater.

Trots den ökade livsmedelsimporten är fortfarande en stor andel av den mat som konsumeras i Sverige av inhemskt ursprung. Stora variationer förekommer dock mellan produktområdena. Konsumtionsmjölken är en extrem där nästan all konsumerad vara är av svenskt ursprung. På senare tid har dock även importerad konsumtionsmjölk börjat ta sig in på den svenska marknaden. En annan extrem är frukt där uppemot 95 % av konsumtionen importeras. Utvecklingen under senare år har medfört att importen tagit allt större andelar på varuområden, där självförsörjningsgraden traditionellt varit hög. Ett exempel är nötkött där självförsörjningsgraden nu underskrider 60 %. Bakom denna utveckling ligger såväl en ökad import som en ökad inhemsk konsumtion av nötkött. Ett annat exempel är fjäderfäkött där importen beräknas täcka runt en tredjedel av konsumtionen.

Även om hushållens utgifter för livsmedel och drycker har ökat under den aktuella tioårsperioden så har livsmedels och dryckers andel av hushållens totala konsumtionsutgifter minskat mellan 1994 och 2004, från knappt 17 % till drygt 14 %. Andelarna är beroende av såväl pris- som konsumtionsnivåer.

Totalt sett har livsmedelspriserna ökat i mindre omfattning än priserna i övrigt, men en stor del av skillnaden kan förklaras av momssänkningen på livsmedel år 1996. För enskilda varuområden föreligger dock stor variation vad gäller prisutvecklingen. En anpassning av prisnivån skedde för enskilda produkter direkt vid EU-inträdet. Såväl prissäskningar, exempelvis för olika typer av kött, som prishöjningar, exempelvis för äpplen, apelsiner, bananer, socker och ris, har förekommit. Extremare är vitsocker med en prishöjning på 45 % och tomater med en prissäskning på 25 %. Prismätningarna avser de direkta priserna inkl. moms som konsumenterna betalar för produkten i affären. Däremot beaktas inte vad som betalas indirekt via andra skatter. Om även dessa beaktades skulle resultatet vara något

annorlunda. Ett exempel på detta är spannmålsprodukter där priset vid början av EU-medlemskapet berodde på att det tidigare togs ut en avgift på den spannmål som användes för livsmedelsändamål. Avgiften finansierade exportkostnaderna. Idag finansieras detta direkt via EU:s budget d.v.s. med skattemedel.

Av olika orsaker, bl.a. sänkta priser, ändrade prisrelationer och nya konsumtionsmönster, har relativt stora ändringar skett i svenskarnas livsmedelskonsumtion. Stora kvantitetsmässiga per capita ökning noteras för kött och köttprodukter där priserna genomgående sjunkit. På mejeriområdet har konsumtionen av den färska mjölken minskat medan ökning skett för syrade produkter, gräddor och ost. Matfettkonsumtionen, dvs. smör och margarin, har minskat. På grönsaksidan har de färska och beredda köksväxterna ökat medan rotfrukterna minskat. Minskat har även potatis medan konsumtionen av de s.k. potatisprodukterna i det närmaste fördubblats. Genomgående har en nedgång skett på fruktsidan förutom för den redovisningsgrupp i livsmedelsstatistiken där bl.a. bananer, meloner och viss annan färsk frukt ingår. Ökningen för denna grupp bedöms avspeglar en ökande konsumtion av ”nya” typer av frukter men även bananerna har trots kraftigt höjda priser ökat. Per capita konsumtionen av beredda livsmedelsprodukter, inklusive choklad och konfektyr, bröd och mjölprodukter, har i stort sett genomgående ökat under den aktuella perioden. Det samma gäller för drycker. Undantagen är spritdrycker och maltdrycker andra än starköl.

EU-medlemskapet och den därmed följande fria handeln mellan medlemsstaterna bedöms ha medfört en ökad konkurrens på marknaden. Denna konkurrens kan utöver direkta priseffekter även ge effekter på utbudet av varor. En följd är en breddning av sortimentet/utbud som uppmärksammas på flera varuområden. På exempelvis mejeriområdet bedöms den ökade konkurrensen ha stimulerat producenterna till produktutveckling för att hävda sig i konkurrensen men också för att kunna ta ut mervärdet för produkten. Motsvarande bedöms även ha skett på köttidan där charkföretagens omfattande arbete med produktutveckling sannolikt stimulerats av konkurrensen.

EU-medlemskapet är en viktig förklaring till utvecklingen på den svenska livsmedelsmarknaden under de senaste tio åren, men från branschens sida pekas även på att utvecklingen drivs fram av andra orsaker. Grunden är givetvis konsumenternas krav/önskemål men även konkurrens från alternativa varor liksom från importerade varor. Även ökningen i handelns egna märkesvaror ”EMV” uppges ha stimulerat livsmedelsindustrin att arbeta fram nästa generation av produkter.

Vid genomgång av de olika varuområdena har många av de sortimentändringar som identifierats under den senaste tioårsperioden varit kopplade till aspekter som ”bekvämlighet” och ”hälsa”. Under temat bekvämlighet inkluderas exempelvis produkter som är snabba att tillaga eller t.o.m. färdiga att konsumera men även nya förpackningstyper/storlekar. Nya varor som bygger på hälsoaspekten är bl.a. varor med sänkt fett- och sockerhalt. Det har även utvecklats produkter med olika typer av tillsatser som ska vara bra för kroppen exempelvis olika bakteriekulturer, kalciumberikning m.m. Även koncept som ”medelhavsmat” har kopplingar till hälsotemat.

Under senare tid har flera produkter med längre hållbarhet introducerats. Detta har bl.a. gällt hållbarhetsbehandlad mjölk och centraliserat förpackade köttvaror. Denna utveckling skapar möjligheter för handeln att få en effektiv distribution som kan bidra till lägre konsumentpriser.

Vid det svenska inträdet i EU skedde, såsom redan tidigare påtalats, en omedelbar anpassning till de nya förhållanden som följde, bl.a. av EU:s jordbrukspolitik inklusive marknadsregleringarna för de olika varuområdena. Under de gångna tio åren har därefter olika reformer av marknadsregleringarna genomförts. Direkta effekter för konsumenterna (prissänkningar) till

följd av dessa reformer har endast i begränsad omfattning kunnat identifieras trots att de inneburit ökade direkta transfereringar till jordbruket över EU:s budget bl.a. i utbyte mot sänkta stödprisnivåer. På exempelvis nötköttsområdet ledde reformen 1999 till lägre avräkningspriser. Konsumentpriserna har däremot stigit. Utan reform är det möjligt att priset skulle ökat ännu mer.

Slutsatser

- En sammanfattande bedömning är att EU-medlemskapet har påverkat utvecklingen inom sektorn och fått direkta effekter för livsmedelskonsumenterna.
- En tydlig ekonomisk EU- integrering har skett på livsmedelsområdet.
- EU-inträdet medförde en omedelbar anpassning av de svenska livsmedelspriserna, såväl uppåt som nedåt beroende på varuområde. Totalt sett har livsmedelspriserna efter EU-medlemskapet ökat mindre än priserna totalt, men en stor del av skillnaden kan förklaras av momssänkningen på livsmedel 1996.
- Kraftigt höjda konsumentprisindexnivåer mellan 1994 och 2004 för vitsocker, apelsiner, potatis, äpplen och bananer och kraftigt sänkta nivåer för nötkött, pasta och fjäderfäkött.
- Av flera orsaker, bl.a. höjda/sänkta priser, ändrade prisrelationer och nya konsumtionsmönster, har relativt stora ändringar skett i svenskarnas livsmedelskonsumtion. Stora kvantitetsmässiga per capita ökningarna noteras speciellt på köttområdet där priserna genomgående sjunkit.
- EU:s reformer av olika varuområden inom den gemensamma jordbrukspolitiken har haft begränsad effekt på konsumentpriserna.
- Livsmedlens andel av hushållens totala konsumtionsutgifter har minskat.
- Svenskarna äter alltmer importerade livsmedel. Importen sker främst från EU-länder i närområdet. Speciellt kraftiga är importökningarna för kött och ost.
- En breddning har skett av sortiment och utbud. Den ökade konkurrensen har sannolikt drivit fram denna utveckling men även allmänna konsumtionstrender etc. kan ha påverkat.

4.2 Förslag till nya frågor

De första tio åren av EU-medlemskap kännetecknas av stora förändringar för såväl konsumenter som producenter. Vid genomgången av nuläget kan konstateras att den snabba utvecklingen fortsätter. Det är därför viktigt att nära följa utvecklingen och utvärdera konsekvenserna. Nedan identifieras några områden och frågor som det kan vara angeläget att mer ingående följa och utvärdera under kommande år.

Konsumtionsmjölk har traditionellt varit av svenskt ursprung och den inhemska marknaden har de facto varit regionalt uppdelad mellan olika mejeriföretag. Vid genomgången har konstaterats att konsumtionsmjölk nu importeras av vissa affärskedjor från Tyskland (Lidl) och från Tjeckien (ICA), att mjölk med längre hållbarhet introducerats på den svenska marknaden samt att den regionala uppdelningen av mejerivarumarknaden börjat luckras upp med mejeriföretag som nu erbjuder varor över hela landet. Det bedöms vara intressant att

framöver följa den fortsatta utvecklingen på mejerivaruområdet samt studera vilka effekter utvecklingen kommer att få på varuutbud, prisnivåer och ursprung.

Konsumtionen av kött har ökat starkt under medlemskapsperioden. Sedan EU-inträdet 1995 har andelen nötkött med ursprung i Sverige som konsumeras inom landet successivt sjunkit från 90 % 1994 till 57 % 2005. Utvecklingen för gris- och fjäderfäkött liknar den för nötkött. Utvecklingen tyder på att de importerade produkterna varit konkurrenskraftiga och motsvarat konsumenternas efterfrågan. Inom köttområdet har det även på senare tid skett stora förändringar i distribution och förpackning. Centraliserad produktion av konsumentpackat kött ökar. Detta kött har längre hållbarhet än butikspackat kött, vilket underlättar distributionen av varan samtidigt som det öppnar möjligheter för ytterligare centralisering av förpackning m.m. Även omläggningen till gårdsstöd inom EU:s jordbrukspolitik kan komma att få effekter för köttkonsumenterna. Den fortsatta utvecklingen på köttområdet och effekterna för konsumenterna är viktig att följa under kommande år.

Inom fruktområdet noteras kraftiga prishöjningar för bl.a. äpplen, apelsiner och bananer. Före det svenska EU-medlemskapet befarades främst prishöjningar för bananer som en effekt av EU:s importregler. En omläggning av EU:s gränsskydd för bananer kommer nu att ske efter ett utslag i WTO. Det får bedömas vara angeläget att framöver följa effekterna bl.a. för konsumenterna av denna omläggning. Det kan också vara intressant att följa om omläggningen för bananer kommer att få några effekter på prisnivå etc. för andra frukter exempelvis äpplen och apelsiner. Kommande reform på frukt- och grönsaksområdet kan också få betydelse för prisutveckling m.m.

För socker medförde EU-medlemskapet kraftiga prishöjningar för konsumenterna. En reform av sockersektorn är beslutad och prissänkningar kommer att ske. Under de gångna tio åren har reformer av flera andra marknadsregleringar genomförts. Endast begränsade effekter (prissänkningar) för konsumenterna har kunnat noteras efter dessa reformer trots att de inneburit ökade direkta transfereringar till jordbruket över EU:s budget. Det får bedömas angeläget att följa effekterna för konsumenterna av den beslutade reformen inom sockersektorn.

Det har konstaterats att den ökande konkurrensen kan stimulera till produktutveckling och breddning av sortimentet. Konkurrensen kan antas fortsätta att öka bl.a. till följd av EU:s utvidgning, utvecklingen av produkter med längre hållbarhet, bättre och effektivare distribution, handelns egna märkesvaror och nya aktörer i handel, produktion och distribution. Det är viktigt att under kommande år nära följa hur Sveriges fortsatta EU-integration på livsmedelsområdet utvecklas och vilka konkurrens effekterna blir för såväl konsumenter som producenter.

BILAGOR

Bilaga 1

Konsumentprisindex för jordbruks- och livsmedelsprodukter 1994-2004 (År 2000=100)

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Nötkött	128,1	117,5	104,0	98,0	98,9	98,2	100	108,1	107,9	109,9	108,5
Griskött	121,4	114,8	106,1	107,8	101,0	96,0	100	112,9	113,9	112,8	113,2
Fjäderfäkött¹	112,3	107,1	99,9	97,9	97,1	99,7	100	101,4	103,7	100,5	100,9
Annat kött	101,5	95,8	90,9	96,2	102,1	98,0	100	106,5	113,3	112,9	116,2
Mjök	97,2	97,6	93,4	94,9	95,0	98,3	100	102,2	107,6	113,2	113,7
Grädde	115,0	107,0	98,8	98,8	99,7	100,2	100	101,5	104,8	108,4	108,7
Smör	89,4	95,9	97,4	99,6	99,1	99,4	100	99,2	102,7	105,0	106,1
Ost	92,5	97,3	97,3	98,2	98,2	98,7	100	101,5	105,7	107,0	106,3
Mejeri	97,1	99,0	95,8	97,1	97,9	98,8	100	101,3	105,4	108,5	108,8
Mjöl, gryn etc.	110,5	103,0	95,8	96,6	97,8	99,0	100	100,8	102,5	103,6	101,8
Ris	77,5	110,8	111,8	107,9	100,3	100,3	100	102,4	101,0	96,2	93,7
Vitsocker	76,3	105,0	94,6	94,7	96,7	100,7	100	105,5	106,4	106,7	106,5
Sockersirap	91,3	101,4	96,2	97,7	98,9	101,1	100	102,7	106,1	105,1	105,6
Frukt	96,8	106,1	99,4	100,3	101,8	102,7	100	109,8	114,0	112,0	113,9
Grönsaker	108,0	112,4	99,6	95,3	98,1	104,2	100	105,3	109,0	108,5	104,5
Bananer	87,5	103,9	101,0	106,6	107,2	105,2	100	110,0	117,2	110,4	112,5
Äpplen	101,9	112,1	104,4	104,5	105,0	105,3	100	118,6	125,8	128,5	131,9
Apelsiner	93,6	110,2	99,5	100,5	100,2	109,6	100	120,0	121,3	121,0	132,0
Djupfr bär /frukter	89,5	98,9	92,36	91,1	94,1	94,9	100	101,3	108,5	105,3	100,1
Småcitrus	106,5	106,7	104,2	104,5	102,3	102,7	100	120,1	120,4	119,7	120,3
Tomater	119,2	103,0	92,8	90,0	102,2	92,4	100	96,5	110,9	102,1	89,2
Gurka	96,4	94,9	85,5	94,7	95,2	96,2	100	99,4	108,6	107,5	95,0
Sallat	121,4	117,8	108,3	111,4	98,1	105,4	100	114,4	116,2	122,5	110,5
Morötter, tvättade	102,1	93,9	94,9	98,3	101,9	109,7	100	120,1	124,6	121,9	122,8
Paprika	116,2	105,3	94,0	105,3	104,9	92,0	100	103,2	90,9	105,6	110,2
Grönsakskonserver	95,6	102,1	94,7	96,0	98,2	99,4	100	105,0	109,9	106,8	103,7
Djupf.grönsaker	93,0	95,9	90,9	92,4	94,4	100,2	100	103,0	107,2	109,3	109,1
Potatis	96,1	130,7	98,6	81,2	89,7	126,1	100	105,6	111,6	121,0	128,0
Potatis, kravmärkt	80,3	110,8	82,4	67,3	74,5	109,1	100	99,7	104,4	114,8	124,2
Potatisprodukter	96,5	101,9	96,6	96,6	97,0	99,8	100	100,2	104,1	101,9	99,5
Konfektyr	92,8	97,9	94,1	93,6	95,1	99,0	100	100,9	103,7	103,4	104,4
Choklad	96,6	100,4	95,0	93,8	94,6	97,7	100	101,3	106,3	106,8	106,5

¹ Under åren 1994-1999 omfattade denna rubrik endast fryst gödkyckling.

Välling & Mixer	102,9	104,4	96,7	97,1	97,4	99,4	100	100,8	101,9	101,7	101,0
Pasta	115,8	104,3	97,2	97,2	96,3	98,3	100	102,5	107,5	105,5	103,6
Spannmålsrätter	105,2	103,7	93,7	95,1	96,5	99,6	100	101,8	104,6	100,2	98,0
Bröd & bakverk	104,1	101,1	94,5	94,4	95,3	98,1	100	101,2	104,0	104,8	106,0
Såser	92,7	97,6	94,1	94,5	96,3	98,5	100	100,5	102,8	103,6	102,3
Glass	98,3	100,8	96,9	98,6	100,8	100,1	100	99,0	99,2	99,4	100,6
Mineralvatten	106,6	106,8	96,0	96,2	97,7	97,8	100	100,8	102,4	102,6	101,8
Läsk	99,4	99,3	96,3	97,0	97,7	99,1	100	100,6	101,9	102,6	103,6
Cider	95,3	95,3	92,4	92,0	92,4	97,9	100	101,3	105,2	108,8	106,9
11 grupper livsmb².	100,9	101,1	95,2	95,4	96,4	98,7	100	101,0	103,6	103,6	103,1
Livsmedel³	102,8	104,3	97,1	97,4	98,5	100,0	100	102,9	106,2	106,5	106,1
Totalt	95,4	97,7	98,3	98,9	98,7	99,1	100	102,4	104,6	106,6	107,0

² Innefattar varugrupperna konfektyr, choklad, välling&mixer, pasta, spannmålsrätter, bröd&bakvrk, såser, glass, mineralvatten, läsk och cider

³ Innefattar livsmedel och alkoholfria drycker

Bilaga 2

Import till Sverige av olika bearbetade varor, 1994-2004 (1000-tal € och andel EU15 resp. EU25)

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
1704⁴											
Totalt	67 440	74 950	85 410	91 050	90 170	100 530	107 110	123 950	144 440	144 270	137 935
EU15 %	91	91	92	93	92	92	92	93	93	93	93
EU25 %	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	95
1806⁵											
Totalt	85 670	85 540	90 190	92 470	98 830	108 360	122 800	139 080	162 010	166 680	175 171
EU15 %	76	79	79	82	82	84	79	77	79	80	80
EU25 %	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	85
1901⁶											
Totalt	11 200	13 810	14 920	18 890	24 160	29 120	30 360	32 100	32 790	40 490	50 312
EU15 %	80	85	91	89	87	95	93	94	92	93	96
EU25 %	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	96
1902⁷											
Totalt	24 870	32 610	32 350	36 000	34 330	36 350	36 900	43 230	47 860	49 160	51 051
EU15 %	86	92	92	93	90	89	86	87	88	90	90
EU25 %	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	91
1904⁸											
Totalt	35 060	35 810	45 250	52 410	57 500	59 850	59 800	61 230	66 280	70 810	71 402
EU15 %	98	96	98	98	98	98	99	99	99	97	97
EU25 %	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	98
1905⁹											
Totalt	63 870	71 740	82 340	89 240	101 880	107 780	115 650	139 400	153 000	155 930	181 607
EU15 %	75	82	82	83	86	89	89	89	89	90	92
EU25 %	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	93
2101¹⁰											
Totalt	28 170	30 130	30 440	38 680	33 560	27 390	29 140	27 550	30 980	30 840	28 767
EU15 %	55	40	64	54	54	50	47	52	56	62	82
EU25 %	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	82
2103¹¹											
Totalt	37 210	41 110	44 410	49 170	49 590	58 590	65 140	67 890	74 100	83 380	89 211
EU15 %	59	66	69	74	78	79	76	76	79	79	79
EU25 %	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	81
2104¹²											
Totalt	15 820	15 910	17 970	16 930	16 950	17 740	18 770	20 390	19 500	23 910	28 650
EU15 %	55	74	76	81	80	80	77	79	79	83	86
EU25 %	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	86

⁴ Sockerkonfektyr

⁵ Choklad

⁶ Beredningar av spannmål (ex barnmat, välling, mixer)

⁷ Pasta

⁸ Maträtter baserade på spannmål

⁹ Bakverk, bröd

¹⁰ Extrakter, essenseer

¹¹ Såser, senap

¹² Soppor, buljonger, barnmat

2105¹³												
Totalt	10 310	11 210	10 910	6 790	17 110	23 210	27 750	25 420	32 460	35 790	42 083	
EU15 %	90	93	95	93	95	95	93	92	87	91	94	
EU25 %	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	94	
2106¹⁴												
Totalt	96 850	108 270	125 100	124 670	143 980	158 850	167 280	192 590	200 240	197 380	204 458	
EU15 %	74	81	86	81	79	87	86	88	87	85	83	
EU25 %	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	87	
2201¹⁵												
Totalt	1 250	1 170	1 130	1 600	1 860	2 020	2 810	16 150	6 940	7 680	9 390	
EU15 %	72	71	66	65	67	62	55	57	63	76	80	
EU25 %	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	80	
2202¹⁶												
Totalt	12 930	11 890	19 250	37 160	33 780	44 900	53 490	65 230	72 770	81 240	88 323	
EU15 %	76	72	55	47	65	73	72	66	59	71	73	
EU25 %	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	82	
2203¹⁷												
Totalt	34 200	29 580	35 960	39 780	38 300	41 760	41 430	40 610	44 190	50 760	65 215	
EU15 %	80	85	90	91	91	87	84	79	81	80	86	
EU25 %	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	94	
2208¹⁸												
Totalt	116 460	52 470	75 060	76 800	85 030	92 420	83 280	88 400	105 890	101 450	108 076	
EU15 %	88	87	90	90	90	90	86	82	79	90	90	
EU25 %	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	90	
2402¹⁹												
Totalt	54 970	36 580	59 030	57 680	61 170	69 840	77 710	83 000	182 820	223 790	195 011	
EU15 %	22	100	100	99	99	99	98	98	99	100	99	
EU25 %	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	99	
2403²⁰												
Totalt	8 920	3 860	3 290	3 340	4 030	3 550	3 840	3 960	7 290	7 210	7 258	
EU15 %	21	94	92	97	98	98	98	97	97	97	96	
EU25 %	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	96	
Totalt	705 200	656 640	770 010	832 660	892 230	982 260	1 043 260	1 170 180	1 383 560	1 470 770	1 533 920	
EU15 %	74	82	86	84	85	87	85	85	86	88	89	
EU25 %	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	91	

Källa: SCB

¹³ Glassvaror

¹⁴ Diverse livsmedelsberedningar (ex lättost, bregott, sockerfria tabletter)

¹⁵ Vatten

¹⁶ Läsk

¹⁷ Öl

¹⁸ Spritdrycker

¹⁹ Cigaretter

²⁰ Andra tobaksvaror

Jordbruksverkets rapporter 2006

1. Bioenergi – *ny energi för jordbruket*
2. Sveriges utrikeshandel med jordbruksvaror och livsmedel 2002–2004
3. Betesmarkerna efter 2003 års jordbruksreform – hot och möjligheter
4. Miljöeffekter av träda och olika växtföljder – rapport från projektet CAP:s miljöeffekter
5. Översyn av känsliga områden enligt nitratdirektivet

Rapporten kan beställas från
Jordbruksverket,
551 82 Jönköping
Tfn 036-15 50 00 (vx)
Fax 036 34 04 14
E-post: jordbruksverket@sjv.se
Internet: www.sjv.se

ISSN 1102-3007
ISRN SJV-R-06/6-SE
SJV offset, Jönköping, 2006
RA06:6